

5
411

ՔՈՒՐԱՆ

ՀԱՆԴԵՐՁ

ՄՈՒՀԱՄՄԵՏԻ

ԿԵՆՍԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Սափարիի եւ Քաղիմիսիի ժամնա. բարգմանութիւններէն

Հայերէնի վերածեց

ԼՍԻՈՆ ԼԱՐՍՆՅ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

1911

5
411

ԳԼՈՒԽ Ե.

Ս Ե Ղ Ա Ն Ը ⁽¹⁾

ՏՐՈՒԱԾ՝ ՄԷՏԻՆԷԻ ՄԷՋ . — 120 ՏՈՒՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՈՂՈՐՄԱԾ ԵՒ ԱՆԵՐԿԱՂԱՐ ԱՍՏՈՒԾՈՂ .

1. Ո՛վ հաւատացեալներ , ձեր յանձնառութիւնները յարգեցէք . ձեր հօտերը կազմող կենդանիներուն միտովը անանեցէք ⁽²⁾ բայց մի՛ ուտէք այն կենդանիները , որոնք արգիւրուած են (Քուրանի յետագայ տուններուն մէջ) , մի՛ ուտէք նաեւ այն կենդանիները զորս իբր որս սպաննել արգիւրուած է ձեզի երբ ուխտագնացութեան զգեստը կը կրէք վրանիդ . Աստուած ըստ հաճոյս հրամաններ կուտայ :

2. Ո՛վ հաւատացեալներ , Աստուծոյ նուիրուած վայրերի մի՛ սրբապղծէք , ո՛չ ալ հարէ մի (նուիրական) աւիսը . յարգեցէք մատաղցու կենդանիները և անոնց (վըրայէն կախուած) զարդերը ⁽³⁾ , յարգեցէ՛ք զանոնք , որ ուխտի կ'երթան և կը ջանան բաժին մը առնել Աստուծոյ առատաձեռնութենէն ու բարերարութենէն :

(1) Այս սիւրէին (Դլուխ) վերնագիրը ծագում առած է այն հրաշքէն զոր Յիսուս գործեց , առաքեալներուն խնդրանքով երկինքէն կերակուրներով լեցուն սեղան մը իջեցնելով Այս Դլուխը կ'անուանուի նաեւ ՅԱՆՈՒՆԱՐՈՒՄԻՍԻՆ , բառ՝ որ առաջին տունին առաջին տողին վրայ կը գտնուի : (Գաղիմիրոսի)

(2) Արջառական ցեղին կենդանիները , ուղտերը և ոչխարները :

(3) Մուհամմէտի օրով Մէքքէ ուխտի տարուած մաքիներու վզէն ծաղկեպսակներ կը կախէին . այս սովորութիւնը ցարդ պահուած է և ի գործ կը դրուի մանուկնրաւոր Գուրգան Պայրամի առթիւ :

ՏՐՈՒԱՅ

3. Երբ ուխտագնացութիւնը վերջացնէք ⁽¹⁾, կրնաք որսորդութեան սկսիլ. տաճարին մուտքը ձեզի գէմ փակողներուն համար մի՛ անուցանէք այնպիսի ատելութիւն մը՝ որ ամբարիշտ արարքներու մէջ իյնաք, զիրար մղեցէք արդար և բարեպաշտական գործեր կատարելու. զգուշացէք ոճիրի մէջ իյնալէ. երկնչեցէք Տիրոջմէն (որովհետեւ) իր պատիժները ահաւոր են:

4. Զեզի արգիլուած է ուտել մեռած կենդանիները, արիւն, խոզի միս, խեղդուած կենդանիները կամ արկածով ու եղջիւրի հարուածով սպաննուած կենդանիները, կամ անոնք որ գազանի մը որսը եղած են. տարբեր խնդիր է եթէ զանոնք մաքրագործէք արիւն առնելով: Արգիլուած է նաեւ՝ կուռքերու սեղանին առջեւ զոհուած կենդանիները և բոլոր անոնք զորս սպաննած ատեննիդ Աստուծոյ անունը չէք տար ⁽²⁾: Զեզի արգիլուած է նաև առնել նետերու միջոցաւ ձեր բաժինները ⁽³⁾. Վա՛յ այն անհաւատներուն որոնք ձեր կրօնքը կը լքեն. անոնցմէ մի՛ վախնաք, այլ վախցէք ինձմէ:

(1) Երբ անուրբ վիճակի մէջ մտնէք, այսինքն, երբ սլուս չէք հագած ինքամը, այն զգեստը զոր կը հագնին Մէքքէ գացած ատեննին:

(2) Արաքները որսի կենդանի մը սպաննած ատեննին սովոր էին իրենց աստուածներուն անունը տալ. Մուհամմէտ կը հրամայէ այդպիսի պարագայի մը մէջ Աստուծոյ անունը միայն տալ պիտմիլլահ բանաձեւով:

(3) Զանոնք ձեր մէջ մի՛ բաժնէք նետերուն խորհուրդ հարցնելով, որովհետեւ այդ սովորութիւնը ամբարշտութիւն մըն է այսօր: Կռակաշատ Արաքները սովորութիւն ունէին սպաննուած ուղտ մը իրենց մէջ բաժնել կենդանիին այս կամ այն մասը վիճակաւ քաշելով. այս վիճակը կը ձգուէր նետերու միջոցաւ և որոնք, թուով եօթը՝ պահուած են Մէքքէի տաճարին մէջ:

5. Այսօր ձեր կրօնքին վրայ կնիք մը դրի. իմ ջընորհներս լրացուցի. ինձի հաճոյ թուեցաւ իսլամութիւնը տալ ձեզի. ան որ անօթութիւնէ մղուած և առանց չարիք գործելու նպատակ ունենալու ոտնակոխ ընէ մեր պատուիրանները ⁽¹⁾ թողութիւն պիտի գտնէ, որովհետեւ Աստուած ներողամիտ է:

6. Քեզի պիտի հարցնեն թէ ի՞նչ բան թոյլատրուած է իրենց պատասխանէ. բոլոր աղէկ բաները թոյլատրուած են: Որսի կենդանիներուն միսը զոր ցիցը կ'անցընէք Աստուծմէ ձեր տոացած ծանօթութեանց համաձայն, թոյլատրուած են ձեզ. կերէք զանոնք Աստուծոյ անունը յիշելով անոնց վրայ: Վախցէք Աստուծմէ, որովհետեւ անիկա իր վճիռներուն մէջ ձեզգրիտ է:

7. Այսօր ձեր առջև բացուեցաւ բոլոր լաւ բաներուն աղբիւրը. Հրէաներուն անունը օրէնքով արգիլուած չէ ձեզի և ձեր անունըն ալ անոնց թոյլատրուած է. դուք կրնաք կնութեան առնել հաւատացեալներուն և Հրէաներուն պարկեշտ աղջիկները, պայմանաւ որ անոնց դրամօժիտը տաք ⁽²⁾: Անոնց հետ ցոփութեամբ մի՛ ապրիք և զանոնք իրր հարձ մի՛ գործածէք: Ով որ իր հաւատքը ուրանայ, իր բարի գործերուն վարձքը պիտի կորսնցնէ և հանդերձեալ աշխարհի մէջ թշուառ պիտի ըլլայ:

8. Ո՛վ հաւատացեալներ, աղօթքի սկսելէ առաջ լուսցէ՛ք զէմքերնիդ և ձեռքերնիդ մինչև արմուկը. զլուսնիդ և ոտքերնիդ մինչև կրուկը սրբեցէք:

(1) Արգիլուած անունդի մասին:

(2) Մուհամմէտ այս կերպով կ'արտօնէ խառն ամուսնութիւնները ընդ մէջ իսլամ սլրերու և քրիստոնեայ ու Հրէայ կիներու. միայն կռակաշատ կիներուն համար արգելք կը դնէ:

9. Ձեր կիններուն մերձենալէ վերջ մաքրուեցէ՛ք. երբ ճամբորդութեան մէջ էք կամ հիւանդ, ու ձեր բնական պէտքերը գոհացուցած էք և կամ կնոջ մը մերձեցած էք, դէմքերնիդ և ձեռքերնիդ նուրբ և մաքուր աւազով չփեցէք ջուր չեղած պարագային: Աստուած չուզեր որ իր լուծը ծանր գտնէք, այլ կը փափաքի զձեզ մաքրագործել և իր շնորհները լրման հասցնել որպէս զի երախտապարտ ըլլաք իրեն:

10. Յիշեցէ՛ք Տիրոջը բարիքները, պահեցէք այն դաշինքը զոր կնքեց ձեզի հետ երբ արտասանեցիք սա բառերը. մենք լսեցինք գլխիդ և հնազանդեցանք: Երկընչեցէք Աստուծոյ (որովհետեւ) անկա սրտերու խորը կը չափէ:

11. Ո՛վ հաւատացեալներ, ճշմարիտ (և հաստատ) եղէք այն վկայութիւններուն մէջ որ պիտի տաք Աստուծոյ առջև. առեկով թող զձեզ չմղէ բնաւ անարդար գործ մը ընելու. (արդարակորով եղէք). արդարութիւնը բարեպաշտութեան քոյրն է. երկնչեցէք Աստուծոյ որովհետեւ ան տեղեակ է ձեր գործերուն:

12. Աստուած իր գութը և չքեղ վարձատրութիւն մը խոստացած է անոնց, որոնք հաւատացեալ ըլլալու արժանիքին կը միացնեն բարերարութիւնը:

13. Այն անհաւատները որոնք մեր կրօնքը սուտ կը հանեն, գոխարին զոնքը պիտի ըլլան:

14. Ո՛վ հաւատացեալներ, միտքերնիդ բերէ՛ք Աստուծոյ բարիքները. այն առեւն երբ ձեր թշնամիները ⁽¹⁾ կը մտածէին իրենց զէնքերը ձեզի դէմ դարձնել, Աստուած կասեցուց անոնց բազուկը. երկնչեցէ՛ք իրմէ. ճշմարիտ հաւատացեալները թող միայն իր վրայ հաւատք դնեն:

(1) « Գանի մը մարդիկ » (Քաղիմիրօքի)

15. Աստուած ընդունեց Իսրայէլի զաւակներուն ուխտը. անոնց տուաւ տաներկու պետեր և ըսաւ. ձեզի հետ պիտի ըլլամ. եթէ (անթերի կերպով) կատարէք ձեր ազօթքը և ողորմութիւն տաք, իմ առաքեալներու հաւատաք, եթէ անոնց օգնէք և ձեր հարստութիւնը գործածէք նուիրական կրօնքին պաշտպանութեանը համար, պիտի ներեմ ձեր մեղքերուն և զձեզ պիտի մոցնեմ գետնով ոռոգուած պարտէզներուն մէջ: Ան որ այս ազդարարութիւնէն վերջ մերժէ հաւատալ, մոլորութեան ճամբէն պիտի ընթանայ:

16. (Բայց որովհետեւ) անոնք իրենց ուխտը չի պահեցին, զանոնք անխնայեցիք. անոնց սրտերը քարացուցինք: Նուիրական մատենաներուն խօսքերը կը խեղաթիւրեն և մէկ մասը կը ծածկեն: Դուն չպիտի դադրիս երեւան հանելէ անոնց խարդախութիւնը. գրեթէ ամենքն ալ յանցաւոր են այս յանցանքով, բայց զիմա՞ իրենց վրայ և ներէ՛, որովհետեւ Աստուած կը սիրէ ազնուութեամբ վարուողները:

17. Մենք ընդունեցինք (նաև) Քրիստոնեաներուն դաշինքը, բայց ասոնք ալ մտքերնուն հանեցին մեր պատուիրաններուն մէկ մասը ⁽¹⁾: Մենք անոնց մէջ սերմանեցինք առեկով թող և անհամաձայնութիւն, որոնք պիտի տեսն մինչև յարութեան օրը: Աստուած անոնց պիտի ցոյց տայ ըրածնին:

18. Ո՛վ գուք, որ Օրէնքի Գիրքը ընդունեցիք, մեր Մարգարէն ձեզի ցոյց տուաւ բազմաթիւ հատուածներ

(1) Ամենէն ծանր դիտողութիւնը զոր Մուհամմէտ կ'ուղղէ Քրիստոնեաներուն, սա է թէ, անոնք Սուրբ Գրոց մէջէն զանազան մասեր փոխած են, որպէս զի կարենան ջնջել Մուհամմէտի գալուստին վերաբերեալ ակնարկութիւնները:

զորս կը ծածկէիք և ուրիշ հատուածներու վրայէն ալ ներողամտութեամբ անցաւ: Երկինքէն ձեր վրայ իջաւ լոյսը Քուրանին հետ: Աստուած անով փրկութեան ճամբուն մէջ պիտի առաջնորդէ զանոնք որ իր կամքին կը հպատակին: Աղջամուղջէն լոյսին մէջ պիտի հանէ զանոնք ու չիտակ ճամբան պիտի առաջնորդէ:

19. Անոնք որ կ'ըսեն թէ Քրիստոս, Մարիամի որդին, Աստուած է, անհաւատներ են: Պատասխանէ անոնց. ո՞վ կրնայ կասեցնել բազումը Ամենակարողին, եթէ ան ուզէր բնավինջ ընել Մարիամի որդի Յիսուսը, անոր մայրը և աշխարհի բոլոր էակները:

20. Երկինքի, երկրի և մթնոլորտի անհունութեան վեհապետը Աստուած է. անիկա ըստ կամս կ'ստեղծագործէ ոչինչէն, որովհետեւ իր զօրութիւնը անսահման է:

21. Հրէաները և Քրիստոնեաները կ'ըսեն. մենք Աստուծոյ սիրական զաւակներն ենք: Պատասխանէ անոնց. ուրեմն ինչո՞ւ կը պատժէ զձեզ ձեր ոճիրներուն համար. դուք միայն մէկ մասն էք այն մարդոց զոր ստեղծեց. ըստ կամս կը ներէ անիկա կամ կը պատժէ. իրեն կը պատկանին երկինք, երկիր և ինչ որ կայ անոնց միջեւ. անիկա վախճանն է որուն պիտի յանգի ամէն բան:

22. Ո՞վ դուք, որ նուիրական մատեանները ընդունեցիք, մեր Մարգարէն պիտի բացատրէ թէ ինչո՞ւ առաքեալները դադրեցան, որպէսզի այլեւ չըսէք. երկինքէն (Աստուծոյ սպառնալիքները և խոստումները աւետոյ) առաքեալ չի գար այլեւ մեզի: Ահաւասիկ ձեր մէջն է այդ առաքելը, այդ աւետոյը. և Աստուած ամէն բանի համար անսահման զօրութիւն ունի:

23. Երբ Մովսէս Իսրայէլացիներուն ըսաւ՝ միտքերնիդ բերէք այն բարիքները զորս Աստուծոյն ընդունեցիք,

անիկա ձեզի մարգարէներ ղրկեց, թագաւորներ տուաւ և ուրիշ ոչ մէկ ազգի չը շնորհած բարիքները ձեզի չընորհեց,

24. Մտէ՛ք (ո՞վ իմ ժողովուրդս) այն նուիրական երկրին մէջ զոր Աստուած ձեզ սահմանած է, ետ մի՛ դառնաք, դուցէ կորստեան մատնուիք,

25. Իսրայէլացիները պատասխանեցին. այս երկրին մէջ հսկայ մարդիկ կը բնակին, մենք հոն չը պիտի մրտնեք այնքան ատեն որ անոնք դուրս չեկնեն. եթէ ելկեն, մենք պիտի գրաւենք զայն:

26. Քաղաքին դրանը առջեւ ներկայացէ՛ք, ըսին երկու մարդիկ, որոնք Տիրոջմէն կ'երկնչէին և անոր չընորհներովը նպաստաւորուած էին. ներս մտնէք թէ չէ, յաղթութիւնը պիտի տանիք: Եթէ հաւատացեալ էք, Աստուծոյ վրայ դրէք ձեր վստահութիւնը:

27. Ո՞վ Մովսէս, ըսաւ ժողովուրդը, մենք քաղաքին դրանը առջեւ չպիտի ներկայանանք ⁽¹⁾ այնքան ատեն որ հսկաները բնակին հոն. դուն գնա քու Աստուծոյդ հետ և (միասին) կռուեցէք: Մենք հոս պիտի կենանք:

28. Տէ՛ր, զոչեց Մովսէս, ես եղբորս հետ առանձին եմ ⁽²⁾. զատէ՛ զմեզ և այս անհնազանդ ժողովուրդը:

29. (Այն ատեն) Աստուած սա բառերը արտասանեց. քառասուն տարի այս երկրին մուտքը արգելուած պիտի մնայ իրենց. աշխարհի վրայ ⁽³⁾ պիտի թափառին. (խսկ

(1) « Քաղաքէն ներս չպիտի մտնենք » (Քաղիմիրաքի)

(2) « Ես միայն իմ անձիս և եղբորս վրայ էլշանութիւն ունիմ » (Քաղիմիրաքի)

(3) « Անապատին մէջ » (Քաղիմիրաքի)

դո՛ւն) դադարէ՛ հոգ ընելէ այս ամբարիշտ ժողովուրդին համար:

30. Պատմէ՛ անոնց՝ կէտ առ կէտ, Ազամի որդւոց պատմութիւնը որոնք ընծայ մատուցին ⁽¹⁾. մէկուն ընծան ընդունուեցաւ, իսկ միւսինը՝ մերժուեցաւ. մերժուողը ըսաւ իր եղբօրը՝ զքեզ մեռցնեմ պիտի իսկ անմեղը պատասխանեց. Աստուած երկիւղած մարդոց զո՛ր միայն կ'ընդունի:

31. Եթէ՛ դուն զիս սպաննելու համար ձեռք բարձրացնես, վրէժխնդիր պիտի չըլլամ, որովհետեւ կը վախնամ Աստուծոյ, տիեզերքի վեհապետէն:

32. (Ես կը նախընտրեմ որ) դուն առանձինն վերադառնաս իր քով, և քու մեղքերովդ բեռնաւորուած, և բնակիս գեհնէին մէջ որ նենգամիտներուն յատկացուած է:

33. Հակառակ այս սպառնալիքներուն, արիւնի ծաւալը աւելի բարձր խօսեցաւ նախանձոտին սրտին մէջ. իր եղբայրը սպաննեց և աստուածամերժներուն կարգը դառուեցաւ:

34. Աստուած ագռաւ մը ղրկեց որ հողը փորելով Կայէնին ցոյց տուաւ թէ ինչպէ՛ս պէտք է ծածկէ իր եղբօր գիակը. մարդասպանը գոչեց. ի՛նչ ողորմելի մէկն եմ, չե՛մ կրնար սա ագռաւին պէս հողը փորել և եղբօրս ղիակը ծածկել ⁽²⁾: Ու Կայէն սկսաւ զղջալ:

35. Ահա՛ ասոր համար է որ Խորայէլի զաւակներուն տունք այս պատուէրը. ո՛վ որ մարդ մը սպաննէ, առանց որ սպանեալը բռնութիւն մը բանեցուցած ըլլայ (կամ՝ երկրին մէջ խռովութիւն յառաջ բերած) ամբողջ

(1) Կ'ախնարկէ Կայէն և Աբելի պատմութեան. (Քաղիմիրոբի)

(2) Արար մեկնիչները կ'ըսեն թէ Կայէնին երեւցող ագռաւը ուրիշ ագռաւ մը մեռցուցած ըլլալով զայն թաղելու վրայ էր:

մարդկային ազգին սպաննիչը պիտի նկատուի. իսկ ով որ մարդու մը կեանքը ազատէ, պիտի վարձատրուի այնպէս՝ ինչպէս եթէ ամբողջ մարդկային ազգին կեանքը ազատած ըլլար:

36. Մեր առաքեալները անոնց մէջ երեւացին (ակնեւերեւ նշաններով) բայց հրաշքներ գործեցնէն ետքն ալ, մարդոց մեծագոյն մասը ամբարշտութեան մէջ ինկաւ:

37. Աստուծոյ և իր Մարգարէին դէմ մարանչողները և աշխարհի վրայ ապականութիւնը տարածողները մահուամբ պիտի պատժուին, կամ խաչին վրայ պիտի չարչարուին, անոնց ձեռքերը և ոտքերը փոխն ի փոխ կտրէք պիտի. իրենց տունէն տեղէն վանէք պիտի ⁽¹⁾. ահա այս նախատինքներուն պիտի ենթարկուին այս աշխարհի մէջ, իսկ հանդերձեալին մէջ ալ չարչարանքը իրենց բաժին պիտի իյնայ:

38. Բայց անոնք՝ որ զղջում կը յայտնեն, զիրենք ձեր իշխանութեան տակ առնելնէդ առաջ, Աստուծոյ գութին և ներողամտութեան պիտի արժանանան:

39. Ո՛վ հաւատացեալներ, երկնիցէ՛ք Աստուծոյ և ջանացէք անոր քով համնիլ. կրօնքի համար մաքառեցէք ու երջանիկ պիտի ըլլաք:

40. Եթէ՛ նոյն իսկ անհաւատները ունենային կրկինն այն հարստութեան որ աշխարհ կը սպարուսակէ, ու զայն տային վերջին դատաստանի օրը չարչարանքէ զերծ մնա-

(1) Ատենօք, 4 ոսկի գումար մը կամ աւելին գողցողին ձեռքը կը կտրէին. եթէ երկրորդ անգամ նոյն անձը գողութիւն մը ընէր, ձախ ոտքը կը կտրէին, յետոյ՝ աջ ձեռքը, վերջապէս՝ աջ ոտքը (ձէլալէտտինս) երբ մարդասպան մը թէ՛ գողութիւն ընէր և թէ՛ ոճիր գործէր, խաչը կը հանէին: Այս օրէնքը գործադրութեան չեն դնէր Թուրքերը՝ կըսէ Սալաբի:

լու համար, դարձեալ պիտի մերժուէին. իրենց սպասող չարչարանքները դարձուրելի են:

41. Ի զո՛ւր պիտի մաքառին բոցերէն դուրս ելլել, բայց հոն թաղուած պիտի մնան ու կրած չարչարանքնին յաւիտենապէս պիտի տեսէ:

42. Գողերուն ձեռքերը կտրեցէք, այր ըլլան թէ կին, ի պատիժ (իրենց ձեռքով կատարած գործին.) այս պատիժը Աստուծոյ անօրինեց. անիկա հզօր է և իմաստուն:

43. Ով որ զղջայ (իր գործած անօրէնութիւններուն վրայ) և ինքզինք ուղղէ, Աստուծոյ թողութիւն պիտի ստանայ. անյիշար է անիկա:

44. Չե՞ս գիտեր դուն թէ Աստուծոյ երկինքի ու երկրի վեհապետն է, թէ ըստ կամս կրներէ ու կը պատժէ, որովհետեւ իր զօրութիւնը անսահման է:

45. Ո՛վ Մարգարէ, մի՛ տրտմիր ի տես անոնց որոնք (իրարու նախանձելով) դէպ ի անհաւատութիւն կ'երթան, և (ոչ ալ ի տես անոնց որ) կ'ըսեն՝ կը հաւատանք. մինչդեռ, սիրտերնին կը հերքէ իրենց բերնէն ելածը. մի՛ տրտմիր նաև ի տես այն Հրէաներուն որոնք լայն կը բանան իրենց ականջները սուտին (և ուրիշներու խօսքին) ատջև, ու մարդկային յարգանքի համար միայն կուգան լսել քեզ ⁽¹⁾: Անոնք՝ որ դեռ բնաւ չեն լրսած գրեզ, Հնգամատեանին բնագիրը կը խեղաթիւրեն և կ'ըսեն. եթէ Գիրքը այս ձեւով կարդան ձեզի՝ ընդոցէք, եթէ ոչ՝ զգոյշ կեցէք: Աստուծոյ մոլորեցնել ուղածը ո՛վ կրնայ պահել չիտակ ճամբուն մէջ: Անոնք՝ որոնց սիրտը չի մաքրագործեր Աստուծոյ, այս աշխարհի մէջ

(1) «Ու երբէք չեն գար քու խօսքերդ լսելու:»

նախատինքներով պիտի բեռնաւորուին և հանդերձեալին մէջ ալ դարձուրելի պատիժներու պիտի ենթարկուին:

46. Շատ կը սիրեն սուտ խօսիլ. արդիւրեւ կերակուրներով կը մնանին: Եթէ գրեզ իրաւարար կարգին, անոնց մէջ վճիռ մը տուր կամ փախի՛ր անոնցմէ. երբոր հեռու ըլլաս, չարութիւննին չպիտի կրնայ վնասել քեզի. բայց եթէ ստանձնես ձեռքդ անոնի կշիռը, արդարութեամբ դատէ զանոնք. Աստուծոյ կը սիրէ արդարադատները:

47. (Բայց) ինչպէ՞ս պիտի ընդունին քեզ իրր իրաւարար. իրենց ձեռքին մէջ ունին Հնգամատեանը որ կը պարունակէ Աստուծոյ պատուիրանները, բաց դարձեալ կասկածի մէջ կը վարանին և չեն հաւատար:

48. Մենք Հնգամատեանը զրկեցինք, որպէսզի մարդիկ անով լուսաւորուին և չիտակ ճամբէն ընթանան: Իսլամութիւնն ընդունած ⁽¹⁾ մարգարէները գործածեցին զայն Հրէաները դատելու ⁽²⁾. օրէնսդիրները և քահանայապետները առաջնորդուեցան անոր օրէնքներով. Ժողովուրդը իրենց պաշտպանութեանը յանձնուեցաւ ⁽³⁾ անոնք իր վկաներն էին (օրէնքին վկաները՝ հանդէպ Հրէից.) ո՛վ Հրէաներ, մի՛ վախճաք բնաւ մարդոցմէ. երկնչեցէք ինձմէ, և իմ հաւատքս մի՛ ծախէք գձուձ շահու մը փոխարէն. ով որ իր վճիռներուն մէջ չհետեւի այն ճշմարտութեան զոր Աստուծոյ երկինքէն իջեցուց, անհաւատ պիտի ըլլայ:

(1) «Ինքզինքնին Աստուծոյ կամքին յանձնած»

(2) «Պարտաւոր էին դատել Հրէաները այս գիրքին համաձայն»

(3) «Օրէնսդիրները և քահանայապետները պարտաւոր էին դատաւան տեսնել համաձայն՝ Աստուծոյ գիրքին այն մատերուն, որոնց պահպանումը իրենց տրուած էր:» (Փաղիմիրքի)

49. Մենք Հրէաներուն պատուիրեցինք ի գործ դրնել ակն ընդ ականի օրէնքը. կեանքին տեղ կեանք, աչքին տեղ աչք, (քիթին տեղ քիթ, ականջին տեղ ականջ) ակուային տեղ ակուայ, վերքին տեղ վերք պիտի պահանջէք. ով որ կրած նեղութեան վարձքը ստանալով ողորմութեան կը յատկացնէ, Աստուծոյ առջև արժանիք չահած կ'ըլլայ ⁽¹⁾: Վճիռ մը արձակած միջոցին, ով որ երկինքէն զրկած մեր պատուէրները չի պահէ, յանցաւոր պիտի ըլլայ:

50. Միւս մարգարէներուն ետեւէն զրկեցինք Յիսուսը, Մարիամի որդին, Հնգամատեանը հաստատելու համար. անոր տուինք Աւետարանը, որ հաւատքին ջահն է և անկէ առջի նուիրական մատենաներուն վաւերականութիւն կուտայ. Աւետարանը կը լուսաւորէ և կ'ուսուցանէ զանոնք՝ որ կ'երկնչին Աստուծոյ:

51. Քրիստոնեաները պիտի դատուին Աւետարանին համաձայն. անոնք՝ որ այլապէս դատեն զանոնք, ամբարշտներ են ⁽²⁾:

52. Մենք քեզի զրկեցինք ճշմարտութիւնը պարունակող Գիրքը, որ կը հաստատէ անկէ առաջ եկած նուիրական մատենաները և անոնց մասին վկայութիւն կուտայ ⁽³⁾. Հրէաներն և Քրիստոնեաները դատէ՛ Աստուծոյ պատուիրաններուն համաձայն անոնց բաղձանքներուն մի անսար, գուցէ հեռանաս այն վարդապետութենէն որ տրուեցաւ (մասնաւորաբար) քեզի. ձեզմէ իւրաքանչիւ-

(1) « Իր մեղքերը քաւած կ'ըլլայ : »

(2) « Անոնք՝ որ Աստուծոյ մէկ Գիրքին համաձայն չեն դատեր, անհաւատ են : »

(3) « Եւ զանոնք ամէն այլափոխումէ զերծ կը կացուցանէ : »

րին տուինք օրէնքներ, անոնց ճամբէն ընթանալու համար:

53. Աստուած կրնար (եթէ ուզէր) զձեզ ամենքդ միացնել նոյն կրօնքին տակ ⁽¹⁾ բայց անիկա ուզեց փորձել թէ գուք կը պահէ՞ք իր զանազան պատուիրանները. ջանացէք (իրարու հետ մրցելով) բարիք գործել. ամենքդ ալ Աստուծոյ պիտի վերադառնաք, ու անիկա ցոյց պիտի տայ թէ ի՞նչ բանի մէջ մոլորեցաք ⁽²⁾:

54. (Երկինքէն ստացուած) պատուիրաններուն համաձայն վճիռներ արձակէ. անոնց բաղձանքներուն ականջ մի՛ կախեր. զգոյշ կեցիր որ զքեզ չի հրապուրեն և չի հեռացնեն այն որոշ պատուիրաններէն որոնք վերէն տրուեցան քեզի. Եթէ իրենք հեռանան ճշմարիտ ճամուռեցան քեզի. Եթէ իրենք հեռանան ճշմարիտ ճամբայէն, զիտցիր որ Աստուած իրենց գործած մէկ ոճիրին համար զիրենք կը պատժէ. (անսարաւոր) ամբարիշտներուն թիւը չատ մեծ է:

55. Արդեօք տղիտութեան համաձայն վճիռ տալ կը փափաքին ⁽³⁾. և սակայն հաւատացեալները Աստուծոյ աւելի ի՞նչ արդար դատաւոր կրնան ունենալ:

56. Ո՛վ հաւատացեալներ, Հրէաներուն և Քրիստոնեաներուն հետ բարեկամական կապ մի՛ հաստատէք բնաւ. թողէք զանոնք որ իրարու բարեկամ մնան. ով որ անոնց բարեկամանայ, (վերջ ի վերջոյ) անոնց պիտի նշմանի, և Աստուած բնաւ չպիտի առաջնորդէ նենգամիտները:

(1) « Աստուած կրնար միակ ժողովուրդի մը վերածել զձեզ : »

(2) « Անիկա անձամբ պիտի լուսաբանէ ձեր վիճարանութեանց նիւթը : »

(3) « Այսինքն, կուսակաշտներուն վայրենաբարոյ օրէնքներովը կ'ուզեն դատուիլ : »

57. Անոնք՝ որոնց սիրտը ապականած է, իրարու քով պիտի գան ⁽¹⁾ և պիտի ըսեն թէ բաղդին հարուածները վանել կ'ուզեն. (բայց իրենք ինչ գիտեն) Աստուծոյ համար դիւրին է յաղթութիւն պարգեւել Մարգարէին ⁽²⁾ և տալ հրամաններ որոնք պիտի հրաժարեցնեն զիրենք զազանի մտադրութիւններէն:

58. (Այն ատեն) հաւատացեալները պիտի ըսեն. աւտնք այն մարդիկն են որ Աստուծոյ անունով (հանդիսաւոր) երդում կ'ընէին թէ մեր խումբին կը պատկանին. իրենց ջանքերը բանի մը չեն յանդած, և անոնք պիտի կորսուին:

59. Ո՛վ միւսիւմաններ, եթէ դուք ձեր հաւատքը ուրաւաք, Աստուած պիտի յարուցանէ ուրիշ մարդիկ, զորս ինք պիտի սիրէ, ու անոնք ալ զինքը պիտի սիրեն: Հաւատացեալներուն հանդէպ եթէ ստորագաս են ⁽³⁾ անհաւատներուն հանդէպ գերադաս ⁽⁴⁾ պիտի ըլլան, հաւատքի համար պիտի մարտնչին, և զիրենք պարսաւողին պարսաւանքէն չպիտի վախնան. Աստուած իր ընտրեալին կ'ընէ այս չնորհր. իմաստուն և անսահման է ան:

60. Դուք ձեզի իբր պաշտպան ունիք Բարձրեալին բազուկը (եւ իր Մարգարէն,) հաւատացեալները, աղօթք ընողները, ողորմութիւն տուողները և Աստուած պաշտողները:

61. Անոնք՝ որ կ'ընթանան երկինքի և Մարգարէին և հաւատացեալներուն պաշտպանութեան տակ, Աստուծոյ զինուորներն են. անոնք են որ յաղթանակը պիտի տանին:

(1) « Անհաւատներուն քով պիտի վազեն »

(2) « Թե երեւ Աստուած պիտի գայ յաղթութեան հետ կամ երեւոյթ մը պիտի յայտնէ »

(3) « Խոնարհ պիտի ըլլան » (4) « Հպարտ »

62. Ո՛վ հաւատացեալներ, բարեկամութիւն մի՛ հաստատէք բնաւ Քրիստոնեաներուն և Հրէաներուն հետ, ոչ ալ այն ամբարիշտներուն՝ որոնք ձեր հաւատքը ծաղրի առարկայ կը դարձնեն. եթէ հաւատացեալ էք, երկնչեցէք Աստուծոյ:

63. Բարեկամական կապ մի՛ հաստատէք նաեւ անոնց հետ որոնք կը ծաղրեն աղօթքը, որուն կը հրաւիրուին ⁽¹⁾. անոնք սղէաներ են:

64. Հարցուր Հրէաներուն ⁽²⁾. ինչո՞ւ հաւատացեալներէն կը սոսկաք. անո՞ր համար է արդեօք որ անոնք կը հաւատան Աստուծոյ և երկինքէն զրկուած մատեաններուն, թէ չէ՞ անոր համար որ ձեր մէջէն չատերը ամբարիշտ են:

65. (Ըսէ՛ անոնց դարձեալ) կ'ուզէ՞ք որ ձեզ աւետում բան մը աւելի սոսկալի քան Աստուծոյ վրէժխնդրութիւնը որ ի գործ դրուեցաւ ձեր վրայ ⁽³⁾. անիկա զձեզ անիծեց իր զայրոյթին մէջ, զձեզ այլակերպեց կապիկներու և խոզերու, որովհետեւ դուք խունկ ծխեցիք կուսքերուն առջև և ամենախոր աղջամուղջին մէջ մըխըրճուեցաք:

66. Երբոր (ձեր առջև) եկան, ըսին. մենք կը հաւատանք: Անոնք մոտան անհաւատութեան հետ ու դուրս պիտի ելին անհաւատութեամբ, բայց Աստուած գիտէ անոնց ծածկածը:

67. Անոնց մէջէն չատերը (շիւթ կոտուրեալ) դէպ ի աւարդարութիւն կ'ընթանան. քանի՞նք ըր անոնց մէջէն

(1) « Որոնք երբ կը ըսեն թէ աղօթքի կը հրաւիրուի՞ք՝ կը ծաղրեն »

(2) « Նուիրական մատեանները ընդունողներուն »

(3) « Զոր Աստուած կը վերապահէ ձեզի » (Քաղցիմիւրքի)

կը անանին արգիլուած կերակուրներով իրենց արարքները որքան զգուցիկ են :

68. Եթէ իրենց օրէնսդիրները և քահանայապետները սանձ մը չի գնէին իրենց ամբարիշտ խօսքերուն, եթէ զիրենք չարգիլէին ոսնակովս ընկէ կերակուրներու մասին տրուած պատուիրանը, արդեօք ի՞նչ չարիքներ պիտի գործէին :

69. Հրէաները կ'ըսեն. Աստուծոյ ձեռքերը չղթայուած են ⁽¹⁾ . Թո՛ղ իրենց ձեռքերը չղթաներով ծանրաբեռնուին, իրենց գործած ոճիրներուն համար անիծեալ թո՛ղ ըլլան : Ընդհակառակը, Աստուծոյ երկու ձեռքերն ալ ազատ են ու պատրաստ բաշխելու շնորհներ որոնց որ ուզէ . քու վրայ թափած շնորհները պիտի աճեցնեն անոնց յանցանքները և անհաւատարմութիւնը : Բայց մենք անոնց մէջ սերմանեցինք ատելութիւն և թշնամութիւն, որոնք պիտի տեսնն մինչեւ յարութեան օրը . ամէն անգամ որ քեզի գէմ կոխի կրակը վառեն, Ամենակարողը պիտի մարէ զայն, անոնք թափառական պիտի ըլլան աշխարհի վրայ և իրենց հետ պիտի տանին ապականութիւնը ⁽²⁾ . Բայց Աստուծոյ կ'ատէ ապականիչները :

70. Ո՛հ, եթէ Տիրօջը երկիւղը և հաւատքը ունենային, իրենց մեղքերը պիտի մաքրէինք ու զիրենք պիտի մոցնէինք երանութեան պարտէզներուն մէջ :

(1) «Թո՛ղ իրենց ձեռքերը չղթայուին իրենց վզին» իսլամները կը հաւատան որ վերջին դատաստանին օրը Հրէաները պիտի ներկայանան ձեռքերնին վզերնուն կախած :

(2) «Անոնք երկրի վրայ կը շրջին զայն աւերելու համար և անկարգութիւններ գործելու : » (Քաղիմիբքի)

Եթէ անոնք պահէին Հնգամատեանին և Աւետարանին պատուէրները և Աստուծոյ զրկած հրամանները, պիտի վայելէին ամէն բան (իրենց գլուխին վրայ եւ ոտքին տակ գտնուող) : Անոնց մէջ կան մարդիկ որոնք չիտակ ճամբէն կ'ընթանան . բայց մեծամասնութեան գործած արարքները ամբարիշտ են :

71. Ո՛վ Մարգարէ, յայտնէ այն օրէնքները զորս Աստուծոյ իջեցուց վրայ, որպէսզի առաքելութիւնդ ի գլուխ հանած ըլլաս . Աստուծոյ բազուկը պիտի պահպանէ զքեզ մարդոց բռնութիւններուն դէմ, որովհետեւ անիկա բնաւ չառաջնորդեր անհաւատները :

72. Ըսէ՛ Հրէաներուն եւ Քրիստոնեաներուն . դուք հաստատուն հիման մը վրայ կոթիւած չէք ըլլար, մինչեւ որ չպահէք Հնգամատեանին, Աւետարանին և Աստուծոյ զրկած պատուիրանները : (Ո՛վ Մուհամմէտ) այն Գիրքը զոր երկինքէն ստացար, անոնց մէջէն չատերուն կուրուքիւնը (և անհնազանդութիւնը) պիտի աւելցնէ, բայց անհաւատներուն ճակատագրովը մի՛ մտահոգուիր դուն :

73. Հաւատացեալները, Հրէաները, Քրիստոնեաները և Սարէականները, (մէկ բառով) անոնք՝ որ կը հաւատան վերջին դատաստանին և բարի գործեր կը կատարեն, ամէն երկիւղէ և չարչարանքէ զերծ պիտի ըլլան ⁽¹⁾ :

74. Մենք ընդունեցինք Հրէաներուն ուխտը և մարգարէներ զրկեցինք անոնց . ամէն անգամ որ անոնց ճշշ-

(1) Քաղիմիբքի կ'ըսէ թէ այս տունին մէջ յիշատակուած Սաբէականները քրիստոնէական ազանգի մը կը պատկանէին և ո եւ է կապ չունին աստղերը պաշտող կուսպաշտ Սաբէականներուն հետ, որոնց հանգեպ Սուհամմէտ շատ խիստ եղած է, մինչդեռ այս տունին մէջ յիշատակուածները՝ ըստ Քուրանի, կրնան փրկուիլ, կը բաւէ որ հաւատան երեք բանի — միակ Աստուծոյ, հանգեքեալ կեանքին և բարիք գործելուն :

Թեամբ կը սպաննէին :

Թեան մէջ. Յաւիտենականը կը տանուէ, ամառը կը լինի ինչպէս
 16. Եւ Մարտիանի որոն Յիսուսը

օգնութիւնն Հայկաթի կրեան անոպաւիւր:

բարչտուրիան:

Տեղադար է Աստուած: Բարձրեալին մէկ

բէին և (կերակուր) և առանձին

նար առանց սեռնդի մեալ,

Եւ յառաջ ասոյս թէ ինչպէս ս աւտոնք մոլորութեան մէջ կ'իյնան :

տէ և կ'իմանայ:

83

վա՛յ անոնց գործերուն :

Հարան քննիչու տակուումին մէջ :

Ն. Կնդամիտներէ կը բաղկանայ :

հերոսն մէջ պիտի գտնէք մարդասէր մարտիկ, որոնք էս

ւատացեալները կը սիրեն, որովհետեւ քահանաներ և արեւ-
ղաներ ունին խոնարհութեան նուիրուած ⁽¹⁾ :

86. Երբ անոնք լսին Քուրանի ընթերցումը, ուրա-
խութենէ կուլան, որովհետեւ ճշմարտութիւնը ճանչցան ⁽²⁾ .
խոսեցին, Տէր, կը հաւատանք. զմեզ ալ արձա-
նանք գոհացին, Տէր, կը հաւատանք. զմեզ ալ արձա-
նազրէ անոնց դասին որ մէջ կը հաւատան (Քուրանին ճշ-
մարտութեան) :

87. Ինչո՞ւ չպիտի հաւատայինք Աստուծոյ և իր
յայտնած ճշմարտութիւններուն, ինչո՞ւ չպիտի բաղձա-
յինք որ անիկա մեզի տեղ մը տար արդարներուն մէջ :

88. Աստուած լսեց անոնց ձայնը և (իր վարձա-
տրութիւն) անոնց պիտի տայ գետերով ոռոգուած երա-
նութեան պարտէզներ, ուր պիտի բնակին յաւիտեանապէս .
բարիք գործողներուն վարձատրութիւնն այս է . իսկ ան-
հաւատները, և անոնք՝ որ մեր կրօնքը սուտ պիտի հըռ-
չակեն, զժողովին մէջ պիտի գահավիժին :

89. Ո՞վ հաւատացեալներ. բնաւ մի՛ արգելէք այն
լաւ բաները որոնց գործածութիւնը թոյլատրած է ձեզ
Աստուած . իր պատուէրները ոտնակոխ մի՛ ընէք, որով-
հետեւ ամբարիշտները կ'ատէ :

90. Մանկեք այն թոյլատրուած (և աղէկ) անունդ-
ներով զօրս Աստուած կը շնորհէ ձեզ իր առատաձեռնու-
թեամբ. երկնացեք Աստուծոյ, եթէ կը հաւատաք իրեն :

91. Անիկա զձեզ չպիտի պատժէ եթէ ձեր խոս-
տումներէն մին աննկատ թողուք, բայց պիտի պատժէ

(1) « Որովհետեւ քահանաներ և արեւմաներ ունին և գոռոզ
չեն : » (Քադիմիրքի)

(2) Այս տունը, յայտնուեցաւ այն ժամանակ երբ Հապէշատանի
թագաւորին քրիստոնէսոյ պատգամաւորները եկան Մուհամմէտին :
որ երբ անոնց կարգաց Քուրանէն գլուխ մը, ուրախութենէ լացին
և իսլամ եղան : (ձեւալէտտին)

զձեզ եթէ ձեր լուրջ երգումներէն մին դրժէք : (Այս
տեսակ դրժումի մը քաւութեանը համար) տասն աղքատ-
ներու կերակուր պիտի տաք (միջին տեսակէ անունդ և
այնպէս՝ ինչպէս կուտաք ձեր ընտանիքին) : Կամ թէ պի-
տի տաք անոնց զգեստը և կամ գերի մը պիտի ազատէք :
Ով որ այս պատիժները կրելու վիճակի մէջ չէ, երեք
օր ծով պիտի պահէ . այս է օրէնքը ընդդէմ անոնց ⁽¹⁾ որ
կը դրժեն իրենց երգումները : Արդ, պահեցէք ձեր
ուխտերը, Աստուած այս կերպով է որ կը յայտնէ իր
պատուիրանները, որպէս զի շնորհապարտ ըլլաք իրեն :

92. Ո՞վ հաւատացեալներ, գինին ⁽²⁾, բազմապատկերը
արձանները և նետերով վիճակ քաշելը սատանային հնա-
րած սրբապղծութիւններն են : Զգուշացէ՛ք անոնցմէ, այ-
լապէս թշուառ կ'ըլլաք :

93. Սատանան կը ջանայ գինիին և բազմապատկին
միջոցաւ ձեր մէջ վառել թշնամութեան հուրը, և զձեզ
հեռացնել Աստուծոյ յիշատակէն և աղօթքէն : Պիտի ու-
զէի՞ք ամբարիշտներ ըլլալ. հնազանդեցէք Աստուծոյ և իր
Մարգարէին, և զգոյշ եղէք. եթէ անհնազանդ ըլլաք գիտ-
ցէք որ Մարգարէն պաշտօն ունի ճշմարտութիւնը յայտ-
նելու ձեզի :

(1) « Այս է քաւութիւնը անոնց » (Քադիմիրքի)

(2) ձեւալէտտին կը կարծէ թէ՛ Մուհամմէտ կ'որգիլէ գինիին
չափազանց գործածութիւնը միայն, իսկ նահապետ Քուրանի ուրիշ
մեզնիներ կը կարծեն թէ՛ արգելքը բացարձակ է : Աստուած 40
օր երես պիտի դարձնէ այն Մահմետականին որ գինի խմած է . իսկ
եթէ աշեքան շատ խմած է որ գինովցած է, Աստուած 40 օր վերջ
միայն պիտի ընդունի անոր զղջումը : Եթէ այս ժամանակամիջոցին
մեռնի, կուպաշաներուն պէս պիտի պատժուի : Սովաբի կ'ընէ թէ՛
այս պատուէրը աւելի լաւ կը պահուի եգիպտոսի մէջ քան այլուր :

94. Այն հաւատացեալները որոնք բարիք գործած ըլլալու արժանիքն ալ ունին, յանցաւոր չպիտի նկատուին ընաւ եթէ ուստի արգիլուած ուտելիքներ, բաւական է որ անխախտ կերպով հաւատքնուն վրայ մնան, Տիրոջը երկիւղը ունենան, բարիք գործեն, որովհետեւ Աստուած կը սիրէ զանոնք որոնք բարիք կը գործեն:

95. Ո՛վ հաւատացեալներ, ձեզի համար փորձութիւն մը պիտի ըլլայ այն որսի միտը զոր (Մէքքէ ուխտի գացած միջոցին) ձեր նիզակները պիտի հայթայթեն ձեզի: Աստուած այս կերպով պիտի հասկնայ թէ՛ ո՛վ է այն որ ի խորոց սրտի կը վախճայ իրմէ: (Այսուհետեւ) այն որ ոտնակոխ ընէ իր օրէնքները, սարսափելի պատիժի մը պիտի ենթարկուի:

96. Ո՛վ հաւատացեալներ, որսորդութիւն մի՛ ընէք Մէքքէ ուխտագնացութեան միջոցին. ով որ ոտնակոխ ընէ այս պատուէրը (կանխամտածութեամբ,) պիտի պատժուի այնպէս՝ ինչպէս եթէ ընտանի կենդանի մը սպաննած ըլլար⁽¹⁾: Ձեր մէջէն երկու արդարադատ մարդիկ այս մասին վճիռ պիտի արձակեն, և զատապարտեալը (ընտանի կենդանին) ընծայ պիտի զրկէ նուիրական տաճարին, կամ աղքատներուն կերակուր պիտի տայ (իբր քաւութիւն), և կամ ծոմապահութեան պիտի ենթարկուի որպէս զի զգայ իր յանցանքին ծանրութիւնը: Աստուած կը ներէ անցեալը, բայց ով որ կրկին անգամ իյնայ մեղքի մէջ, երկնային վրէժխնդրութեան պիտի ենթարկուի: Աստուած ահարկու է իր պատուհաններուն մէջ:

97. Ձեզի թոյլատրուած է ձուկ որսալ ձեր անձնական պէտքերուն (և ճամբորդներուն) համար, մինչ նուիր-

(1) «Անոր փոխարէն համարժէք ընտանի կենդանի մը պիտի տայ. » (Քաղիմիքքի)

ական ճամբորդութիւնը ընկու վրայ էք. բայց ուխտագնացութեան ամբողջ տևողութեանը՝ որսորդութիւնը արգիլուած է: Երկնչեցէք Տիրոջմէն. որ մը իր առջեւ պիտի ելլէք:

98. Աստուած Քաապան (իբր նուիրական տուն) հաստատեց, որպէս զի մարդոց կայան մը ըլլայ. անիկա հաստատեց նուիրական ամիսները⁽¹⁾, (մաքի) ընծայ տալը, անոր զարդերը, որպէս զի հասկնաք թէ Աստուած ծանօթ է երկինքի մէջ և երկրի վրայ եղածներուն, և իր գիտութիւնը անսահման է: Յիշեցէք որ իր ձեռքին մէջ ունի վրէժը, բայց (նոյն ատեն) զթած և ներողամիտ է:

99. Մարգարէին պաշտօնն է միայն քարոզչութիւն: Աստուած գիտէ թէ ինչ բան կը ծածկէք ձեր սրտին մէջ և ի՛նչ բան կը յայտնէք:

100. Չարիքը ի՛նչ հրապույր որ ալ ունենայ ձեզի համար, պէտք չէ որ զայն բարիքին հաւասար դնէք⁽²⁾. ո՛վ դուք որ խմաստուն էք, երկնչեցէք Աստուծոյ և երջանիկ պիտի ըլլաք:

101. Ո՛վ հաւատացեալներ, ձեր հետաքրքրութեան չափ մը զրէք, եթէ տեղեկանաք այն բաներուն զոր զխոնալ կ'ուղէք, թերեւ զնասուխք. սպասեցէք որ Քուրանը ամբողջութեամբ յայտնուի, այն ատեն ամէն բան

(1) «Նուիրական ամիսը» որ ըստ Քաղիմիքքիի Զիլհէճէ ամիսն է. մինչ Սափարի կը թարգմանէ «Նուիրական ամիսները» և ասոնք են, կ'ըսէ, Մուհարրէմ, Ռէճէպ, Զիլգասէ և Զիլհէճէ ամիսները, որոնց միջոցին որսորդութիւն և պատերազմ ընել արգիլուած է:

(2) «Աղէկ և գէշ բան մը չեն կրնար ունենալ միեւնոյն արժէքը, որքան ալ գէշ բանին առատութիւնը հաճելի ըլլայ ձեզի.» (Քաղիմիքքի)

պիտի պարզուի: Աստուած կը ներէ ձեր հետաքրքրութիւնը, որովհետեւ գիտած եւ անյիշատար է: Զեղմէ առաջ եղան մարդիկ որոնք (բացարձակապէս) գիտնալ ուզեցին ամէն բան, և ասոր համար անհաւատ եղան:

102. Աստուած ոչ մէկ պատուէր տուած է Պաճի-րայի, Սայիպայի, Վասիլայի և ո՛չ ալ Համիի մասին⁽¹⁾. զատողութենէ զուրկ անհաւատներն են որ այս սուտերը կը վերագրեն Աստուծոյ:

103. Երբ անոնց բտեցաւ՝ ընդգրկեցէք այն կրօնքը զոր Աստուած յայտնեց իր Մարգարէին, անոնք պատասխանեցին. մեր հայրերուն թողած հաւատքը բաւական է մեզի: Անոնց հոգը չէ թէ հայրերնին ո՛չ գիտութիւն, ոչ լոյս ստացած էին իբր առաջնորդ:

104. Ո՛վ հաւատացեալներ, ձեր հոգիին խնամքը ձեզի կը վերաբերի. ուրիշներուն մոլորութիւնը ձեզի չը պիտի փնտսէ ընաւ, եթէ լուսաւորուած էք (նուիրական մասեանով)՝ զուր ամենքդ ալ Աստուծոյ ատեանին առջև պիտի ելլէք, և անիկա ցոյց պիտի տայ ձեր արարքները:

105. Ո՛վ հաւատացեալներ, երբ մահուան անկողինին վրայ ձեր կտակը կը պատրաստէք, իբր վկայ կանչեցէք ձեր մէջէն երկու արդարադատ մարդիկ. եթէ մահուան աղէտը պատահած է այն միջոցին որ ձեր

(1) Պահիւր, Սայիպա և Վասիլա անուններն են չաստուածներուն նուիրուած երեք էգ ուղտերու: Առաջինին կաթին սերը չաստուածներուն կը նուիրէին, իսկ Սայիպա և Վասիլա ազատ ձգուած էին, ոեւ է բեռ չէին կրեր և չէին զուգաւորուեր. իսկ Համի անունն էր այն ուղտին որ էգ ուղտի մը վրայ պառկելէ ետք ատեն մը ազատ կը փնտրէր: Մուհամմէտ կը գատապարտէ բոլոր այս սովորութիւնները:

երկրէն հեռու կը գտնուիք, օտարներէն⁽¹⁾ կանչեցէք ձեր վկաները. աղօթքը ընելէ վերջ զանոնք պիտի փակէք և եթէ անոնց հաւատքին մասին կասկածիք, սա երդումը ընել պիտի տաք Աստուծոյ առջև. — Մեր վկայութեան փոխարէն զրամ չպիտի ստանանք բնաւ, (ինչ զին որ ալ ընծայուի) նոյն իսկ մեր ազգականներէն. մենք մեր վրկայութիւնը չպիտի ծածկենք, որովհետեւ ոճրապարտներ պիտի բլլայինք:

106. Եթէ յայտնուէր որ այս վկաները կեղծարարութիւն մը գործած են, պիտի ընտրէք ուրիշ երկու վկաներ, կտակարարին ազգականներուն մէջէն (և անոնցմէ՝ որոնք կեղծարարութիւնը երեւան հանած են) անոնք ալ Աստուծոյ առջև պիտի երդնուն թէ իրենց վկայութիւնը աւելի ճշմարիտ է (քան առաջին երկու վկաներունը) և թէ անօրէն բան մը չպիտի ըսեն բնաւ, այլապէս ոճրագործներուն կարգը պիտի դատուէին:

107. Այս միջոցներով աւելի գիւրբին պիտի բլլայ մարդոցմէ ստանալ ճշգրիտ վկայութիւն մը, որովհետեւ պիտի վախճան թէ՛ մի՛ գուցէ ուրիշ մը վկայութիւն տայ իրենցմէ վերջ: Ուրեմն երկնչեցէք Աստուծոյ. մտիկ ըրէք իր ձայնին. անիկա նենդամիտները չ'առաջնորդեր բնաւ:

108. Օր մը Աստուած պիտի հաւաքէ մարգարէները և անոնց պիտի հարցնէ թէ մարդիկ ի՞նչ պատասխանեցին իրենց յորդորներուն. մարգարէները պիտի ըսեն. Տէ՛ր, գիտութիւնը մեր բաժինը չէ բնաւ, միայն զուն գիտես գաղտնիքները:

109. Աստուած պիտի ըսէ Մարիամի որդի Յիսուսին.

(1) Այս բառով չ'ակնարկուիր ոչ Ուրարներուն կամ Կուպշտներուն, այլ՝ այն հաւատացեալներուն միայն որոնք իրենց կապուած չեն արեան կապով մը: (Պաղիսիւրքի)

յիշէ՛ այն չնորհները զոր թափեցի քու վրայդ և գրեզ ծընողին վրայ. գրեզ զօրացուցի սրբութեան ողիւմը, որպէս զի ուսուցանես մարդոց, օրօրոցէ՛դ մինչեւ ծերութիւնդ ⁽¹⁾:

110. Քեզի ուսուցի Գիրքը, Իմաստութիւնը, Հրահամատեանը և Աւետարանը. իմ արտօնութեամբս հողէն թռչունի մը դէմքը չինեցիր, և քու շունչդ անոր կենդանութիւն տուաւ. իմ թոյլտուութեամբս ի ծնէ կոյր մը եւ բորոտ մը բժշկեցիր. իմ թոյլտուութեամբս մեռելները դուրս հանեցիր իրենց գերեզմաններէն. Հրէաներուն ձեռքէն ազատեցի գրեզ. երբ աչքերնուն առջեւ հրաշքներ գործեցիր, անոնք իրենց անհաւատութեան մէջ յամառացած, գոչեցին. այս բոլորը մոգութիւն է:

111. Երբ ես հրամայեցի մարգարէներուն հաւատալ ինծի, եւ իմ առաքեալ Յիսուսիս, անոնք ըսին. մենք կը հաւատանք եւ դուն վկայ ես մեր հաւատքին (թէ մենք կ'ապաւինինք Աստուծոյ կամքին):

112. Մարգարէները ըսին. ո՛վ Յիսուս, Մարիամի որդի, քու Տէրդ կրնայ մեզի երկինքէն իջեցնել կերակուրներով լեցուն սեղան մը. Յիսուս պատասխանեց անոնց. վախցէք Տիրոջմէն, եթէ հաւատացեալ էք:

113. Անոնք պատասխանեցին. մենք կը փափաքինք սեղան նստիլ եւ ուտել, այն ատեն մեր սրտերը հանգիստ պիտի ըլլան, ու մենք պիտի գիտնանք որ ճշմարտութիւնը կը քարոզես մեզի, եւ քեզի ի նպատակ կայութիւն պիտի տանք:

114. Մարիամի որդի Յիսուս սա աղօթքը ուղղեց երկինք. — Ո՛վ Աստուած, երկինքէն սեղան մը իջեցուր

(1) «Որպէսզի օրօրոցի մանուկէն մինչեւ չափահասներուն ուսուցանես:» (Քաղիմիրքի)

մեզի, թող անիկա խնջոյք մը ըլլայ մեր մէջէն առաջինին եւ յետինին համար, ու նշան մը՝ քու զօրութեանդ, ուտելիք տուր մեզի, որովհետեւ դուն ամենէն առատաձեռն անուցիչն ես:

115. Աստուած այս խնդրանքը ընդունելով ըսաւ. այդ սեղանը պիտի իջեցնեմ ձեզի համար. բայց վա՛յ անոր որ այս հրաշքէն վերջ դեռ անհաւատ պիտի մնայ. այդպիսին պիտի ենթարկուի այնքան անաւոր պատիժի մը, զոր ուրիշ ոչ մէկ արարած կրած է:

116. Աստուած Մարիամի որդի Յիսուսի հարցուց թէ ինք երբէք հրաման ըրած է մարդոց՝ պաշտել ինքզինքը և իր մայրը իբրեւ Աստուած: Յիսուս պատասխանեց. քա՛ւ լիցի Տէր, որ այդպիսի սրբապղծութիւն մը կատարած ըլլամ. եթէ այդպէս ըան մը ըսած ըլլայի, դուն չպիտի գիտնայիր. դուն գիտես թէ իմ հոգիիս խորը ինչ կայ, իսկ ես չեմ գիտեր թէ ինչ բան կը ծածկէ քու գերագոյն վսեմութիւնդ, որովհետեւ միայն Բարձրեալին կը պատկանի գաղանիքներու ծանօթութիւնը:

117. Ես խօսած եմ անոնց միայն քու պատուիրաններդ յայտնելու համար. ես անոնց ըսած եմ, պաշտեցէք զԱստուած, իմ Տէրս և ձեր Տէրը. այնքան ատեն որ աշխարհի վրայ ապրեցայ, անոնց քով վկայ եղայ ⁽¹⁾, իսկ երբ քու հրամանովդ մահը եկաւ իմ կեանքիս օրերուն թելը կտրելու, դուն եղար անոնց պահապանը: Տիեզերքի վկան դուն ինքդ ես:

118. Եթէ գանոնք պատժես, (իրաւունք ունիս, որովհետեւ) անոնք քու ծառաներդ են. եթէ անոնց ներես, (դուն անոնց Տէրն ես, որովհետեւ) հղօր և իմաստուն ես:

(1) «Կրնայի անոնց դէմ վկայ ըլլալ» (Քաղիմիրքի)

119. Այն ատեն Աստուած բաւ . վերջին դատաստանի օրը , անոնք որ արգարութիւն ի գործ դրած են , ըստ այնմ պիտի վարձատրուին , գետերով ոռոգուած պարտէզներու մէջ պիտի մտնեն , և յաւիտենապէս պիտի բնակին հոն : Աստուած գոհ պիտի մնայ անոնցմէ , և անոնք ալ իրենց երջանկութիւնը պիտի գտնեն Աստուծոյ մէջ , և պիտի վայելեն գերագոյն երանութիւնը :

120. Աստուած է վեհապետը երկինքի , երկրի և անոնց միջև գտնուող բոլոր բաներուն . ոչինչ կրնայ սահմանափակել անոր զօրութիւնը :

ՎԵՐՋ Ե. ԳԼՈՒԽԻ

ԳԼՈՒԽ 2.

ՀՕՏԵՐԸ ⁽¹⁾

Տրուած՝ Մէսիսէի մէջ . — 165 տուն

Յանուն ողորմած եւ անյիշատար Աստուծոյ .

1. Փա՛ռք Յաւիտենականին , որ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը , որ կազմեց խաւարն ու լոյսը . և տակաւին ամբարիշտը Աստուծոյ հաւասար կը դասէ ուրիշ չաստուածները :

2. Անիկա զձեզ հողէն ստեղծեց , և ձեր կեանքի օրերուն սահմանը գծեց . (կանխապէս նշանակուած սլացմանաժամը իր կարողութեան մէջ է) ու գուք տակաւին կը կասկածիք :

3. Անիկա Աստուած է երկինքի մէջ և երկրի վրայ . գիտէ թէ ինչ բան կը ծածկէք և ինչ բան կը յայտնէք . ձեր արարքներուն վկան է ան :

4. Աստուծոյ զօրութեան նշանները որքան ալ յայտնի ըլլան , անոնք տակաւին յամառօրէն կը մերժեն :

5. Անոնք հաւատ չ'ընծայեցին այն ճշմարտութեան որ իրենց կը քարոզուէր . քիչ ատենէն պիտի պատժուին իրենց ցոյց տուած արհամարհանքին համար :

6. Չէք գիտեր թէ քանի սերունդներ փճացուցինք երկրիս երեսէն (անոնցմէ առաջ .) մենք անոնց տուած էինք աւելի զօրաւոր տէրութիւն մը քան ձերինը , անոնց զրկեցինք ամպեր , որպէսզի իրենց դաշտերուն վրայ

(1) « Արշաւը . » (Քաղաքներ)

անձրեւ տեղայ, (անոնց ոտքերուն տակ) գետեր հոսեցուցինք: Բայց անոնք ոճիր գործեցին ու անոր համար վրձացուցինք զանոնք, և անոնց տեղ ուրիշ ազգեր ⁽¹⁾ յաբուցինք:

7. Եթէ նոյն իսկ քեզի զրկէինք Գիրքը (ամբողջովին գրուած թուղթի պատատի մը վրայ) դարձեալ անհաւատները ձեռքերնին անոր գպցնելով պիտի գոչէին. խաբեւայութիւն մըն է աս ⁽²⁾:

8. Անոնք կ'ըսեն. ինչո՞ւ համար երկինքէն հրեշտակ մը չ'իջնար Մարգարէին հետ որպէս զի հաւատանք. բայց երբոր Աստուած հրեշտակ մը իջեցնէր երկինքէն, անոնք դարձեալ անհաւատ պիտի մնային. այն ժամանակ ստուգապէս պիտի կորսուէին անոնք և իրենց զղջալուն չպիտի սպասուէր ⁽³⁾:

9. Եթէ երկինքէն հրեշտակ մը իջեցնէինք, անիկա պիտի ունենար մարդոց կերպարանքը և (անոնց հազած) զգեստին ձեւը ⁽⁴⁾:

10. Քեզմէ առաջ ալ իմ առաքեալներս մարդոց ծաղրին առարկայ եղան, բայց ծաղրողները ենթարկուեցան այն պատիժին զոր կը հեգնէին:

11. Ըսէ՛ անոնց. չըջեցէք աշխարհը և տեսէք թէ ի՞նչ եղած է վիճակն անոնց, որ ստախօս կ'անուանէին մարգարէները:

(1) « Նոր սերունդ մը » (Քաղկեդոնքի)

(2) « Պարզապէս մոգութիւն է այս »

(3) Որովհետեւ, հրեշտակները Աստուծոյ սպառնալիքներուն գործադրելուն են, մինչ մարգարէները՝ պարզ զեկուցանողները:

(4) Որովհետեւ, մարգիկ չեն կրնար հրեշտակի մը շագուցել փայլն գիմանալ, կ'ըսեն Արար մեկնիչները: Մուհամմէտ ինքն իսկ էր կրնար շեշտակի նայել Գաբրիէլ հրեշտակապետին:

12. Ըսէ՛. որո՞ւ կը վերաբերին երկինքի մէջ և երկրի վրայ եղածները. պատասխանէ՛. Աստուծոյ: Անիկա իրեն պարտականութիւն համարեց գթած ըլլալ. յարութեան օրը զձեզ ամենքդ պիտի հաւաքէ. այդ մասին կասկած չկայ. անհաւատները պիտի կորսնցնեն իրենց հոգին:

13. Անիկա տէրն է ամէն բանի զոր կը քողարկէ գիշերը և զոր կը լուսաւորէ ցերեկը. ամէն բան գիտէ և կ'իմանայ:

14. Ըսէ՛ անոնց. Աստուծմէ զատ ուրիշ պաշտպան չ'ը պիտի փնտռեմ, մինչ ան է որ կազմեց երկինքն ու երկիրը, ու կը սնուցանէ ամենքը, առանց երբեք սնանելու. ևս հրաման ստացած եմ առաջինն ըլլալ անոնց մէջ որ Իսլամութիւնը կ'ընդունին, և Բարձրեալին հաւատարոյ ոչ ոք տալ ⁽¹⁾:

15. (Ըսէ՛,) եթէ Աստուծոյ ձայնին անհնազանդ ըլլամ, մեծ օրուան պատիժէն կը վախնամ:

16. Եթէ այն օրը ու է մէկը խուսափի պատիժէն, Աստուծոյ գթութեանը շնորհիւ միայն պիտի ըլլայ այդ, ու ակներեւ երջանկութիւն մը պիտի համարուի:

17. Երբ Աստուած վիշտ մը զրկէ ձեզի, միայն ինքըն է որ կրնայ փրկել անկէ. եթէ բարիք մը կը շնորհէ ձեզի, պատճառն այն է որ Ամենակարող է ան:

18. Իր ծառաներուն բացարձակ տէրն է. իմաստութիւնը և գիտութիւնը իր ստորոգելիներն են:

19. (Ըսէ՛,) որո՞ւն վկայութիւնը աւելի արժէքաւոր է. (պատասխանէ՛,) Աստուած իմ և ձեր միջեւ վկայ է. այս Բուրանը ինծի յայտնուեցաւ իբր ազդարարութիւն ձեզի և անոնց՝ որոնց ձեռքը պիտի հասնի. պիտի ըսէ՛ք թէ

(1) « Դուք ալ կուպաշտ մի՛ ըլլաք »:

Աստուծոյ՝ զատ ուրիշ չաստուածներ կան. ես երբէք չը պիտի արտասանեմ այսպիսի սրբապղծութիւն մը: Աստուած մէկ է, և ես կախում չ'ունիմ անոնցմէ՝ զորս անոր հաւասար կը դասէք:

20. Անոնք որ նուիրական մատենները ընդունեցին, կը ճանչնան Մարգարէն այնպէս՝ ինչպէս իրենց գաւազները. բայց անոնք որ իրենց հոգին կը կորսնցնեն, բնաւ չպիտի հաւատան:

21. Ի՞նչ կայ աւելի ամբարշտ քան ամաստանել զԱստուած և իր կրօնքը իբր ստուծութիւն. Տէրը երբէք չը պիտի բարգաւաճեցնէ չարամիտները:

22. Այն օրը ուր պիտի հաւաքենք բոլոր մարդիկը, պիտի հարցնենք կռապաշտներուն. ո՞ւր են անոնք զորս Աստուծոյ հաւասար կը դասէիք, և կ'երեւակայէիք:

23. Ու անոնք իբր արդարացում պիտի ըսեն. կ'երդնունք Բարձրեալին անունով, որ երբէք կուռք չը պաշտեցինք:

24. Տե՛ս ինչպէս կը ստեն ինքզինքնուն դէմ, և թէ ինչպէս կ'անհետանան իրենց երեւակայական չաստուածները:

25. Իրենցմէ մէկ քանիները (կուգան) մտիկ կ'ընեն Քուրանի վարդապետութիւնը, բայց բնաւ չեն հասկնար. մենք անոնց աչքերը ⁽¹⁾ փողով մը ծածկեցինք, և անոնց ականջները ծանրացուցինք: Եթէ նոյն իսկ ամենէն փայլուն հրաշքներուն ականատես ըլլան, չպիտի լքեն անհաւատութիւնը, մինչև որ չի գան քու մօտդ և չը լուսաւորուին ⁽²⁾: Անհաւատները պիտի ըսեն. Քուրանը հին առակներու հաւաքածոյ մըն է:

(1) « Սրտերը .

(2) « Անոնք քու մօտդ ալ պիտի գան և պիտի կուռն քեզի հետ: » (Քաղիմիբեքի)

26. Ուրիշները Մարգարէէն հեռացնելով իրենք ալ կ'ուծանան, բայց միայն ինքզինքնուն չարիք կը հասցընեն ու չեն զիտեր:

27. Եթէ զանոնք տեսնէիր այն միջոցին երբ դժոխքին բոցերուն մէջ պիտի իջնեն, պիտի լսէիր անոնց գոչելը. ա՛հ, տայր Աստուած որ կարենայինք աշխարհ վերադառնալ, այլեւս սուտ չպիտի համարէինք աստուածային կրօնքը, ու հաւատացեալ պիտի ըլլայինք:

28. Անոնք տեսան ճշմարտութիւնը զոր (աստեօք) կը ծածկէին. (բայց) եթէ աշխարհ վերադարձուէին, կըրկին մոլորութեան մէջ պիտի իյնային, (որովհետեւ) իրենց սիրտը սուտի անձնատուր եղած է:

29. Անոնք սա լեզուն գործածեցին. այս աշխարհիս վրայ մեր վայելածէն զատ ուրիշ աշխարհ չկայ. մենք յարուծին չպիտի առնենք:

30. Բայց երբ Յաւիտենականին առջեւ ելլեն, (յարութեան օրը) իրենց պիտի հարցուի, ասիկա ճշմարիտ յարութիւն մը չէ՞: Անոնք պիտի պատասխանեն. կ'երդնունք քու վեհափառ սրբութեանդ վրայ որ ճշմարիտ յարութիւն մըն է: Ուրեմն, պիտի յարէ Բարձրեալը, ճաշակեցէք ձեր անհաւատութեան պատիժը:

31. Անոնք որ սուտ կը հռչակէին յարութեան օրը, այլեւս մէջտեղ չ'կան. մահը յանկարծակիի բերաւ զանոնք և անոնք գոչեցին. վա՛յ մեզի որ մոռցանք այս աղետալի վայրկեանը. անոնք ուսերնուն վրայ պիտի կրեն իրենց ոճիրներուն բեռը. սարսափելի բեռ ⁽¹⁾:

(1) Այն օրը ուր անհաւատները յարութիւն առնեն, կենքի մէջ իրենց գործած չարիքները սարսափելի երեւոյթով մը աչքերնուն առջեւ պիտի ներկայանան և պիտի ըսեն. չէ՞ք ճանչնար մեզի, աշխարհի մէջ մենք զձեզ կրեցինք, դուք ալ չիմա զձեզ պիտի կրէք. այս ըսելով վրանին պիտի ցատկեն և իբր բեռ պիտի ծանրանան ուսերնուն վրայ, (Եհէսա)

32. Այս աշխարհի կեանքը անցաւոր ժամանց մըն է. անոնք որ Աստուծոյ կ'երկնային աւելի թանկագին կեանք մը պիտի ունենան. չէ՞ք հասկնար ասիկա :

33. Մենք գիտենք (ս'վ Մուհամմէտ) թէ անոնց խօսքերը քեզի վիշտ կը պատճառեն. բայց դքեզ չէ՞ որ իբր ստախօս կ'ամբաստանեն, այլ անոնք կ'ուրանան աստուածային կրօնքը :

34. Քեզմէ առաջ եկող մարգարէներն ալ ստախօս համարեցին անոնք. բայց մարգարէները համբերատարութեամբ տոկացին մարդոց անարդարութեան, մինչեւ այն վայրկեանը, երբ մենք օգնութեան հասանք, որովհետեւ Աստուծոյ խօսքը անսխալական է. դուն գիտես առաքեալներուն պատմութիւնը :

35. Անտարակոյս անոնց ատելութիւնը տաժանելի է քեզի (և եթէ կարենայիր) գետնին տակ փոս մը պիտի փորէիր կամ սանդուխով երկինք պիտի բարձրանայիր, անոնց առջեւ հրաշք մը դործելու համար : Եթէ Աստուած թուէր, միթէ զանոնք բոլորը փրկութեան ճամբուն մէջ չպիտի միացնէր. ուրեմն տգէտներուն դասէն մի՞ ըլլար :

36. Անտարակոյս անիկա իր ձայնին անսացողներուն խնդրանքը պիտի ընդունի. մեռելներուն յարութիւն պիտի տայ և իր առջեւ պիտի հանէ :

37. Անոնք ըսին. մենք չպիտի հաւատանք բնաւ, մինչեւ որ երկնային նշան մը քու առաքելութիւնդ չվերկայէ. պատասխանէ անոնց. Աստուած հրաշքներ դործելու չափ զօրաւոր է, բայց մեծ մասամբ դուք չէք գիտեր :

38. Աշխարհի վրայ գոյութեամբ կենդանիները, միջոց լորբին մէջ սաւառնող թռչունները ձեզի նման էակներ են. Գիրքին մէջ ոչ մէկ բան զանց առնուած է, անոնք

ալ Աստուծոյ առջեւ պիտի ելլեն վերջին դատաստանին օրը :

39. Անոնք որ մեր վարդապետութիւնը սուտ կը հռչակեն, խուլ և համբ մնալով կը թափառին մութին մ.ջ. Աստուած ուզածը կը մոլորեցնէ և ուզածը ուղիղ ճամբան կ'առաջնորդէ :

40. Ըսէ անոնց. եթէ չարչարանքը ձեր առջեւ պատրաստ ըլլար, եթէ ժամը հնչէր, Աստուծոյ զատ ուրիշ մէկը օգնութեան պիտի կանչէիք. (ըսէք) եթէ անկեղծ էք :

41. Անտարակոյս զինքը պիտի կանչէիք, և եթէ ան փափաքէր, պիտի աղատէիք այն նեղութիւններէն որոնք իր գութը հայցել կուտային ձեզի. ձեր պաշտած կուռքերը պիտի մոռնայիք :

42. Մենք զրկեցինք մարգարէներ քեզմէ առաջ, որպէսզի ազդարարեն ժողովուրդներուն, և անոնց զգացուցինք աղէտներ (և չարիքներ) որպէսզի մեր գութը հայցեն :

43. Մեր պատիժները զարկին զանոնք, և սակայն զղջում չը յայտնեցին երբէք. սրտերնին կարծրացաւ և Սատանան հրապուրեց զանոնք և տարաւ դէպ ի անհաւ զանդութիւն :

44. Բայց մինչ անոնք անտեսելով մեր ազդարարութիւնները, հաճոյքներու մէջ կը սպառէին այն ինչքերը զորս չոայլօրէն տուած էինք իրենց, աստուածային վերէն ժանգոտութիւնը յանկարծակիի բերաւ զանոնք և յուսափառութեան մէջ նետեց :

45. Իրենց չարագործութեանց միջոցին բնաջինջ եղան (1). Իսկ ոք Տիրոջը, տիեզերքի վեհապետին :

(1) « Այս չարագործ ժողովուրդը բնաջինջ եղաւ մինչեւ վերջին անհատը »
(Քաղիմիւրքի)

46. Ըսէ՛ անոնց . ի՞նչ կը կարծէք դուք , եթէ Աստուած զրկէր զձեզ լսելիքէ և տեսանելիքէ . եթէ ձեր սրբաւորուն վրայ կնիք մը դնէր , իրմէ զատ ո՞վ կրնար վերջստին բանալ զանոնք . տես թէ քանի կերպով կը բացատրենք Աստուծոյ միութիւնը , և սակայն անոնք յամառօրէն դեռ կը մերժեն լոյսը :

47. Ըսէ՛ անոնց . ի՞նչ կը կարծէք դուք . եթէ երկնային պատիժները յանկարծակի և կամ հրապարակաւ իյնային ձեր վրայ , չէ՞ որ միայն ամբարիշտները զոհ պիտի երթային :

48. Մենք մարգարէներ կը զրկենք միայն անոր համար որ անոնք ազգերուն յայտնեն վարձատրութիւնները և պատիժները . ով որ հաւատացեալ է և առաքինի , երկիւղէ և չարչարանքէ զերծ պիտի ըլլայ :

49. Անոնք որ Խալամութիւնը կ'անարգեն իրենց ամբարշտութեան պատիժը պիտի ստանան :

50. (Ըսէ անոնց .) Ես ձեզի չեմ ըսեր թէ երկնային զանձերը ձեռքիս մէջ ունիմ , թէ գաղանիքներուն ծանօթ եմ . ես ձեզի չեմ ըսեր թէ հրեշտակ մըն եմ , այլ ես կը քարոզեմ միայն ինչ որ յայտնուեցաւ ինծի : Միթէ կոյրը և ոչ-կոյրը միեւնոյն քայլո՞վ կը քայլեն . չէ՞ք հասկնար այս բանը :

51. Քուրանը քարոզէ անոնց որ կ'երկնչին . յայտնէ անոնց որ Յաւիտեանականին առջեւ պիտի հաւաքուին , որ ուրիշ պաշտպան և բարեխօս չպիտի ունենան Աստուծոյ՛ զատ , որպէս զի իրենց քայլերը զգուշութեամբ առնին :

52. Մի՛ մերժեր զանոնք որ առտու իրիկուն Աստուծոյ կը դիմեն և կը փափաքին անոր ակնարկին արժանանալ . քեզի անկ չէ անոնց մտադրութիւնները դատել ,

ինչպէս որ անոնց չի վերաբերիր քուկիւններդ դատել : Եթէ մերժես զանոնք , անարդար գործ մը ըրած կ'ըլլաս :

53. Մենք այսպէս փորձեցինք մարդիկը մէկը միւսով , որպէս զի ըսեն . ասո՞նք են (մեր մէջէն անոնք) որ Տիրոջը չնորհները բնդունեցին : Միթէ Աստուած չի՞ դիտեր թէ որոնք են երախտապարտները :

54. Երբոր հաւատացեալները քեզի գան , ըսէ՛ անոնց . խաղաղութիւն ընդ ձեզ , Աստուած պարտականութիւն համարած է զթած ըլլալ . եթէ ձեր մէջէն մէկը անգիտակցաբար միղք մը գործէ և յետոյ զղջայ ու ուղղուի , աստուածային գութին պիտի արժանանայ :

55. Ահա այս կերպով է որ մենք կը բացատրենք Քուրանի պատուիրանները , որպէս զի ամբարիշտներուն ձամբան լուսաւորուի :

56. (Ըսէ անոնց .) Ինծի արգիլուած է պաշտել կուռքերը . եթէ ձեր փափաքներուն հետեւիմ , մոլորութեան մէջ կը միբճուիմ և կը դադրիմ լուսաւորուած ըլլալէ (և ճշմարիտ ձամբէն ընթանալէ) :

57. (Ըսէ .) Աստուծոյ կամքը իմ օրէնքս է , ու դուք անոր չէք հնազանդիր . ձեր ուղածները փութացնելը իմ ձեռքս չէ ⁽¹⁾ . ձեր վիճակին մասին վճիռ մը տալը Աստուծոյ միայն կը պատկանի . արդարութեամբ պիտի դատէ անիկա . դատաւորներուն ամենէն լուսամիտն է ⁽²⁾ :

58. Ըսէ անոնց . եթէ իմ իշխանութեանս մէջ ըլլար փութացնել իր վճիռը (զոր դուք փութացնել կ'ուզէք)

(1) Ձեր ուղածները , այսինքն պատիժը . անհաւատները շարունակ կ'ըսէին Մուհամմէտի թէ ի՞նչ պատիժ որ պիտի տաս , շուտով տուր :

(2) « Վիճաբանութիւնները վերջացնելու մէջ ամենէն ճարտորն է : »

մեր միջև գտնուած անհամաձայնութիւնը շուտով վերջ կը գտնէր. Աստուած գիտէ թէ որո՞նք են ամբարշտանները :

59. Անիկա իր ձեռքին մէջ ունի ապագայի ⁽¹⁾ բանալին. միայն ինք գիտէ զայն. երկրի վրայ և ծովերուն յատակը եղածները գիտէ. տերեւ մը չիյնար առանց իր գիտութեան. երկրիս (աղջամուղջին) մէջ չկայ ցորենի հատիկ մը, (թարմ կամ չորացած շիւղ մը) որուն մասին գրուած չըլլայ Յայտնութեան Գիրքին մէջ ⁽²⁾ :

60. Անոր կը պարտիք գիշերուան քունը և առտուան զարթնումը. գիտէ թէ ի՞նչ կ'ընէք ցերեկը. (օր մը ձեզի յարութիւն պիտի տայ) ձեր կեանքին ժամանակամիջոցին լրանալէն ետք. այնուհետեւ իր առջև պիտի ելլէք վերստին, և անիկա ցոյց պիտի տայ թէ ինչեր ըրած էք :

61. Իր ծառաներուն բացարձակ տէրն է. ձեզի իբր պահապան (և ձեր վրայ հսկող) հրեշտակներ տուած է ուրոնց պաշտօնն է ձեր օրերը վերջացնել կանխապէս նշանակուած ատենը. անոնք խնամով ի գործ կը դնեն երկինքի հրամանը ⁽³⁾ :

62. Այնուհետեւ դուք կը վերադառնաք ճշմարտութեան Աստուծոյն. միթէ անոր անկ չէ՞ դատաստան ընել, անոր՝ որ դատաւորներուն ամենէն արդարադատն է :

63. (Ըսէ՛ անոնց.) ո՞վ է ան որ զձեզ կ'աղատէ երկրի և ծովերու խաւարէն, երբ զայն օգնութեան կը կանչէք հրապարակաւ կամ գաղտնաբար, այսպէս գոչելով. Տէր, եթէ զմեզ աղատես այս փորձանքէն, քեզի երախտապարտ պիտի ըլլանք :

(1) « Գաղտնի բաներու »

(2) Յայտնութեան Գիրքը երկնային վճիռներու գիրքն է, ուր գրուած է թէ ի՞նչ եղած է, ի՞նչ կ'ըլլայ և ի՞նչ պիտի ըլլայ :

(3) « Մեր պատգամաւորները կ'ընդունին մեռնող անձը : »

64. (Ըսէ՛ .) Աստուած է որ զձեզ կ'աղատէ. իր բարութիւնն է որ կը սփռի ձեր վրայ ճշդ ձախորդութիւնները, և տակաւին դուք կուպաշտութեան կը դիմէք :

65. Ըսէ՛ անոնց. ինքն է որ կրնայ վիշտեր հաւաքել ձեր զխուճ վրայ, ձեր քայլերուն տակ անդունդներ բանալ, ձեր միջև անհամաձայնութիւն սերմանել և ումանց զգացնել այլոց անձկութիւնը : Տեսէք թէ ինչքան տարբեր ձեւերով ձեզի կը ներկայացնենք աստուածային ոյժը ⁽¹⁾ :

66. Քու ժողովուրդդ իսկ սուրբ կը հռչակէ այն Գիրքը որ ճշմարտութիւնը կը պարունակէ. ըսէ՛ անոնց. ես ձեր պաշտպանն ըլլալէ դադրած եմ. ամէն նախագուշակութիւն իր որոշ ժամանակամիջոցը ունի ⁽²⁾. Դուք պիտի տեսնէք (անտարակոյս) :

67. Փախի՛ր անոնցմէ որոնք կրօնքը կը նախատեն, և մի՛ մօտենար մինչև որ լեզունին չը փոխեն ⁽³⁾ : Երբ փորձիչ սատանան ձեզի մոռցնել տայ այս պատուէրները, ու երբ վերստին յիշէք զանոնք, մտքերնիդ բերէք որ անհաւատներուն հետ պէտք չէ նստիք :

68. Թող անոնք որ Տիրոջմէն կ'երկնչին, արհամարհանք միայն ցոյց տան անհաւատներուն հանդէպ ու զա-

(1) « Ահաւասիկ թէ ինչպէս կը կազմենք պատուիրանները ու զանոնք վերստին կը յօրինենք և գործադրութեան կը դնենք, յարմար առեւին, որպէս զի անոնք վերջ ի վերջոյ հասկնան : » (Քաղեմիրաքի)

(2) « Ամէն մարգարէ իր տեղը ունի. »

(3) « Երբ տեսնես որ անհաւատները կը վիճաբանին մեր հրաշքներուն վրայ, հեռացիր անոնցմէ մինչև որ ուրիշ նիւթի մը վրայ խօսին : »

նոնք մտքերնին բերեն անոնցմէ խուսափելու համար ⁽¹⁾ :

69. Հեռացիր անոնցմէ, որոնք աշխարհային կեանքի հրապոյրներէն կուրացած, կը ծաղրեն կրօնքը. իմաց տուր անոնց որ կորստեան դատապարտուած յանցաւոր հոգիները ոչ մէկ պաշտպան (ոչ մէկ բարեխօս) պիտի գտնեն Աստուծոյ մօտ. փոխարէն ինչ գին որ տան իբր հատուցում, պիտի մերժուին. իրենց գէշ գործերուն իբր հատուցում եռացող ջուր պիտի ստանան ծարաւնին անցընելու համար. անհաւատարմութիւնը չարչարանքներու պիտի քաւեն :

70. Ըսէ անոնց. ինչո՞ւ օգնութեան կանչներ անյայտի հաստուածներ, որոնք ո՛չ կրնան օգնել մեզի և ոչ ալ վնասել : Ինչո՞ւ վերադառնանք մեր քայլերուն վրայ երբ այլևս լուսաւորուած ենք (ու Աստուած մեզի շիտակ ձամբան կ'առաջնորդէ) և ինչո՞ւ նմանինք անոնց որ հրապուրուած են սատանայէն (ու տարուած են աշտպատին մէջ) մինչ իրենց ընկերները փրկութեան ձամբան կը հրաւիրեն զիրենք (և կը գոչեն, մեզի եկէք) : Ըսէ՛ անոնց. Աստուծոյ կրօնքն է միայն ճշմարիտը. մենք հրաման ստացանք Իսլամութիւնը ընդգրկել. ասիկա է կրօնքը տիեզերքի Աստուծոյն :

71. Ձեր աղօթքը (ճշգրտահոլութեամբ) կատարեցէք, երկնչեցէք Աստուծմէ, դուք ամենքդ իր աստեանին առջև պիտի կլկէք :

(1) « Աստուծմէ երկնչողներէն հաշիւ չպիտի պահանջուի այս մօտին, բայց անոնք պարտաւոր են յիշել պատուէրը, որպէս զի երկնչին Տիրօջմէն : » Իսլամները կ'առաքէին որ եթէ պէտք ըլլար հեռանալ անհաւատներէն, ամէն անգամ որ անոնք նոր կրօնքը ծաղրէին, ո՛չ մէկ տեղ կարելի պիտի ըլլար մնալ վստիկան մը իսկ. այս պատճառաւ Մուհամմէտ լրացուց 67րդ տունին իմաստը այս պատուէրով :

72. Անիկա երկինքի և երկրի ճարտարապետն է, ու երբ ուզէ էակները ստեղծել կ'ըսէ՝ եղիցի՛, և կ'ըլլայ :

73. Իր խօսքը ճշմարտութիւնն է. անիկա թագաւորն է այն օրուան ⁽¹⁾ երբ փողը պիտի հնչէ. գիտէ յայտնի և գաղտնի բաները. տէր է իմաստութեան և գիտութեան :

74. Աբրահամ ըսաւ իր հօրը՝ Աղարին ⁽²⁾. Աստուծոյ վայել պաշտամունքը կուռքերուն պիտի մատուցանես. գուն և քու ժողովուրդդ ամենախորունկ խաւարի մէջ էք :

75. Մենք (այսպէս) ցուցուցինք Աբրահամին՝ երկինքի և երկրի թագաւորութիւնը որպէսզի իր հաւատքը անխորտակելի ըլլայ :

76. Երբ գիշերը իր խաւարով պատեց զայն, ասող մը տեսաւ և գոչեց. ահա՛ իմ աստուածս : Երբ աստղը անհետացաւ՝ ըսաւ. ես չպիտի պաշտեմ այն չաստուածները որոնք կ'անհետանան :

77. Երբ լուսինը տեսաւ՝ գոչեց. ահա իմ աստուածս և երբ լուսինը անհետացաւ, անիկա յարեց. եթէ իմ (ճշմարիտ) Տէրս չլուսաւորէր զիս, պիտի մոլորէի :

78. Երբ արեւելքէն արեւը ծագեցաւ, անիկա գոչեց, ասիկա իմ աստուածս է. միւսներէն աւելի մեծ է այս : Բայց երբ արեւն ալ մարը մտաւ, գոչեց. ո՞վ իմ ժո-

(1) Եահա կ'ըսէ թէ՛ ասիկա այն օրն է ուր մահուան հրեշտակը պիտի կանգնի Երուսաղէմի մօտ լեռան մը վրայ, ու փողը պիտի փչէ, իր ձայնը լսելի ընելով Երուսաղէմէն մինչեւ Սինա լեռը, ու բոլոր մահկանացուներու հոգիները հոն պիտի հաւաքուին. երբ հրեշտակը փչէ, հոգիները հոյլ ի հոյլ պիտի երթան միանալ իրենց մարմիններուն : Այսպէս յարութիւն առած մարդիկը պիտի երթան հոն, ուր կը կոչէ երկնային պատգամաւորին ձայնը :

(2) Որ կռապաշտ էր :

դովուրդս, ես ձեր չաստուածներուն պաշտամունքը կը մերժեմ:

79. Ճակատս բարձրացուցի դէպ անոր, որ երկինքը ու երկիրը կազմեց. ես կը պաշտեմ միակ Աստուածը, իմ ձեռքս երբէք խուսկ չպիտի ծխէ կուռքերուն առջև:

80. Երբ ժողովուրդը անոր հետ վիճաբանութեան մտաւ, անիկա ըսաւ. Աստուծոյ միութեան մասին կ'ընդգիմախօսէ՞ք ինծի. անիկա զիս չիտակ ճամբան առաջնորդեց, ես չեմ վախնար ձեր կուռքերէն, իմ պաշտած Աստուածս ինչ որ ուզէ կ'ընէ, իր գիտութիւնը կը պարփակէ ամբողջ տիեզերքը. չէ՞ք գիտեր դուք:

81. Ինչո՞ւ վախնամ անոնցմէ զոր դուք Բարձրեակին հաւատար կը դասէք, (քանի որ դուք չէք վախնար չաստուածները անոր հաւատար դասելէ.) Աստուած այդ մասին թողտուութիւն չէ ըրած ձեզի. երկու կրօնքներէն ո՞րն է ճշմարիտը, ըսէ՞ք, եթէ գիտէք:

82. Անոնք որ կը հաւատան և իրենց հաւատքը չեն ծածկեր մոլորութեան վերարկուով, պիտի վայելեն խաղաղութիւնը և պիտի ընթանան փրկութեան ճամբայէն:

83. Ասոնք են Աստուծոյ միութեան ապացոյցները զորս տուինք Արրահամին (որպէս զի գործածէ ընդդէմ իր ժողովուրդին.) Աստուած կը բարձրացնէ իրեն հաճոյ թուածները. գիտուն է ան և իմաստուն:

84. Անոր իբր զաւակ տուինք Իսահակը և Յակոբը, որոնք քաղցին հաւատքին ջահովը. աւելի առաջ լուսաւորած էինք Նոյը, իսկ Արրահամի սերունդին մէջէն մեր լոյսով առաջնորդեցինք Դաւիթը, Սողոմոնը, Յորը, Յովսէփը, Մովսէսը և Ահարոնը. մենք այսպէս կը վարձատրենք առաքինութիւնը:

85. Արդարներուն դասէն էին նաեւ Զաքարիա, Յովնանէս, Յիսուս և Եղիա:

86. Մենք իրենց նման մահկանացուներէ աւելի վեր բարձրացուցինք Իսմայէլը, Եղիսէն, Յովնանը, Ղովտը:

87. Մենք փրկութեան ճամբան առաջնորդեցինք զանոնք որ ընտրեցինք իրենց հայրերուն, եղբայրներուն և սերունդին մէջէն:

88. Այս է Աստուծոյ ճամբան. իր ծառաները առաջնորդելու համար այդ լոյսը կը գործածէ, բայց երբ մարդիկ կռապաշտութիւն կ'ընեն, իրենց գործերուն պըտուղը կը կորսնցնեն:

89. Այսպէս ըրին անոնք՝ որոնց տուինք նուիրական մատեանները, իմաստութիւնը և մարգարէութեան չորհրդ. եթէ իրենց սերունդը արհամարհէ այս բարիքները, մենք հաւատացեալ ազգի մը պիտի փոխանցենք զանոնք:

90. Այսպէս եղան անոնք զոր Աստուած փրկութեան ճամբան առաջնորդեց. ուրեմն հետեւեցէք անոնց կրօնքին: Ըսէ՛ կռապաշտներուն. ո եւ է վարձ չեմ պահանջեր Քուրանին համար, անիկա ինծի զրկուեցաւ մարդոց լուսաւորութեան համար:

91. Հրէաները ճշմարտութեան յարգ չեն ընծայեր երբ կը պնդեն թէ՛ Աստուած ոչ մէկ բան յայտնած է մարդոց. հարցո՞ւր անոնց. ո՞վ զրկեց Մովսէսին այն Գիրքը ուր կը փայլի ճշմարիտ լոյսը (և որ մարդոց առաջնորդն է) այն Գիրքը զոր (նրբաչերտեբու վրայ) կը գրէք (այն գիրքը զոր ցոյց կուտաք) և որուն մէկ մասը կը ծածկէք սակալն. ըսէ՛ անոնց. Աստուած զրկեց այդ Գիրքը: Քուրանը ձեզի սորվեցուց այն բանը զոր չէիք գիտեր, ինչպէս ձեր հայրերը չէին գիտեր: Զգէ՛ զանոնք

որ միտքովն խաւարի տիղմերուն մէջ ուր կը տապալու-
տըկին ⁽¹⁾ :

92. Այդ օրհնեալ Գիրքը երկինքէն իջեցուցինք նախ-
կին նուիրական մատեանները հաստատելու համար, որ-
պէս զի դուն զայն քարոզես (քաղաքներու մայր) Մէք-
քէի մէջ և չրջակաները. անոնք որ հանդերձեալ կեան-
քին կը հաւատան, այս Գիրքին ալ պիտի հաւատան, ու
կէտ առ կէտ պիտի գործադրեն աղօթքի պատուէրները :

93. Ինչ բան աւելի ամբարիշտ է քան Աստուծոյ
հաշտոյն սուտեր խօսիլը, քան՝ ինքզինքին վերագրելը
այնպիսի յայտնութիւններ որոնք երբէք եղած չեն, քան՝
ըսելը թէ երկինքէն գիւրք մը պիտի իջեցնեմ Աստուծոյ
զրկածին յար և նման ⁽²⁾ : Ո՛հ, ի՛նչ անուշի տեսարան
պիտի պարզուի երբ նենգամիտները մահուան տանջանք-
ներու մէջ իյնան ու երբ հրեշտակը իր բազուկը անոնց
վրայ երկարելով սա բառերը արտասանէ. — Տուէ՛ք հո-
գինիդ, այսօր զարհուրելի չարչարանքներու պիտի են-
թարկուիք իբր արժանաւոր վարձատրութիւն ձեր նա-
խատալից սուտերուն և այն գոռոզութեան, որով արհա-
մարհեցիք Բարձրեալին կրօնքը :

94. Դուք մեզի կը վերադառնաք ամէն բանէ մեր-
կացուած, այնպէս՝ ինչպէս ստեղծեցինք զձեզ. դուք ձեր
ետին կը թողուք այն ինչքերը զորս չնորհած էինք ձեզի:
Ո՛ւր են այն բարեխօսները զորս Աստուծոյ հաւասար կը
դասէիք. զձեզ անոնց կապող կապերը խզուեցան, ա-

(1) «Թող անոնք պարապ խօսքերով ժամանակ անցընեն . »
(Քաղիմիրքի)

(2) Մէկ քանի կեղծ մարդարէներ, ինչպէս Մոսայլամա և էլ
Ասվատ, Մուհամմէտի օրով կ'ըսէին թէ իրենք ալ երկինքէն գիւրք
կրնան իջեցնել :

նոնցմէ սպասած պաշտպանութիւննիդ ջուրը ինկաւ ⁽¹⁾ :

95. Աստուած կը զատէ ցորենահատիկը հասկէն և
կուտը՝ արմաւէն. անիկա մահէն կեանք կը ստեղծէ և
կեանքէն՝ մահ. ձեր Տէրն է ան, ուրեմն ինչո՞ւ իրմէ
երես կը դարձնէք :

96. Ան է որ արշալոյսը կը զատէ խաւարէն. ան է
որ հաստատեց գիշերը հանգիստի համար. արեւը և լու-
սինը ցոյց կուտան ժամանակին տոմարական հաշիւները.
այս է հրաժանն անոր որ հզօր և իմաստուն է :

97. Ան է որ աստղերը զետեղած է երկինքին վրայ,
որպէս զի զձեզ առաջնորդեն խաւարին մէջ, երկրիս և
ծովերուն վրայ. իմաստունը ամբողջ տիեզերքին մէջ կը
տեսնէ Աստուծոյ զօրութեան հետքերը :

98. Ան է որ կազմեց զձեզ ամենքդ միակ մարդէ
մը. (ձեր հօրը երիկամունքին մէջ ընդունարան մը ու-
նիք.) ան է որ սեղ մը կը պատրաստէ ձեր մօրը ծոցին
մէջ. իմաստունը կը հասկնայ անոր զօրութեան ար-
դիւնքները :

99. Ան է որ անձրեւ կ'իջեցնէ երկինքէն բոյսերու
սերմերը պողարերելու համար. երկիրը դալարինելով կը
ծածկէ. հասկերուն մէջ հաւաքուած ցորենահատիկները
կը կազմէ. կ'աճեցնէ արմաւենիները և անոնց պտուղը
որ ողկուզածիւ կը կախուի (արմաւենիներու ձիւղերէն.)
դուք Աստուծոյ կը պարտիք այն խաղողները, ձիթապը-
տուղները և նուռերը որոնք ձեր պարտէզները կը ձո-
խացնեն (և որոնք այնքան կը զանազանին իրարմէ.)
աչքերնիդ սեւեռեցէք այդ պտուղներուն և անոնց պըտ-
ղարեմանն ու հասունութեանը վրայ, և եթէ հաւատք

(1) « Աստուծոյ հաւասար դասածնիդ անհետացաւ . »

ունիք, պիտի հասկնաք թէ Բարձրեալին զօրութիւնը կա անոնց մէջ:

100. Անոնք ոգիները ⁽¹⁾ Աստուծոյ հաւասար դասեցին. մինչդեռ Աստուած է որ ստեղծած է զանոնք. իրենց տգիտութեամբը Աստուծոյ վերագրեցին մանկեր և աղջիկներ. գովեալ է Աստուած, անիկա շատ վեր է այսպիսի անարգանքներէ:

101. Երկինքի և երկրի արարիչն է ան. ո եւ է կին չէ ունեցած, ինչպէս կրնայ զաւակ ունենալ. տիեզերքը իր ձեռակերտն է ու իր գիտութեամբ կ'ընդգրկէ ամբողջ տարածութիւնը:

102. Զեր Տէրը, ձեր Աստուածն է ան. իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ. բոլոր էակները անոր կը պարտին իրենց գոյութիւնը. պաշտեցէք զինքը. ամէն բանի վրայ կը հակէ ան:

103. Մարդոց աչքերը կը տեսնէ ան, մինչ մարդիկ չեն կրնար նշմարել իր աչքերը. բարութեամբ և իմաստութեամբ լեցուն է:

104. Իր կրօնքը ձեզի յայտնեց ան. ո՛վ որ իր աչքերը բացած է, լոյսը իրեն բաժին պիտի ըլլայ ⁽²⁾. ո՛վ որ փակած է, աչքերը, խաւարին մէջ պիտի մնայ: Աստուած երբեք ինծի տուած չէ ձեր վրայ պահապան ըլլալու հոգը:

105. Ահա այսպէս մենք կը բացատրենք իր վարդապետութիւնը ⁽³⁾, որպէս զի ըսեն քեզի. դուն լուսաւորուած ես, և որպէս զի յայտնենք կրօնքը իմաստուններուն աչքին առջեւ:

(1) Արարեալը կը կարծէին թէ ոգիները հրեշտակներուն և մարդոց միջեւ գտնուող արարածներն են:

(2) «Ո՛վ որ կը տեսնէ, ի նպաստ իրեն կը տեսնէ»:

(3) «Ահա այսպէս մենք կ'օգտագործենք փութանի տունները»:

106. Աստուծոյ ներշնչումներուն հետեւէ. իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ. կռապաշտներէն հեռացիր:

107. Եթէ Աստուած ուզէր անոնք չպիտի պաշտէին չաստուածները. դուն անոնց ո՛չ պահապանը ո՛չ ալ պաշտպանը պիտի ըլլաս:

108. Մի՛ նախատեր բնաւ անոնց պաշտած չաստուածները, գուցէ անոնք ալ իրենց տգիտութեամբ զԱստուած նախատեն, (այսպէս է որ) մարդոց ցոյց կուտանք իրենց պարտականութիւնները. ամէնքն ալ պիտի ելլեն Աստուծոյ առջև, որ ցոյց պիտի տայ պատկերն անոնց արարքներուն:

109. Անոնք հանդիսաւորապէս երգում բրած են Աստուծոյ առջև, որ եթէ հրաշք մը գործէ աչքերնուն առջև, այն ատեն պիտի հաւատան Աստուծոյ, ըսէ՛ անոնց. հրաշք գործելը Աստուծոյ կարողութեան սահմանին մէջ է բայց չի գործեր, որովհետեւ (անհաւատները) հրաշքը գործուելէն ետք ալ հաւատքի չպիտի գան:

110. Անոնց աչքերը և սրտերը ճշմարտութենէն պիտի հեռացնենք, (քանի որ) առաջին հրաշքին հաւատացին պիտի ձգենք զանոնք որ թափառին մոլորութեան խաւարին մէջ:

111. Եթէ մինչև իսկ հրեշտակներ իջեցնէինք երկինքէն, եթէ մեռելները խօսէին իրենց, եթէ բոլոր հրաշքները անոնց առջև հաւաքէինք, դա՛րձեալ չպիտի հաւատային, եթէ Աստուած չլծոյլատրէր. (բայց) իրենցմէ մեծագոյն մասը կ'անգիտաւայ այս ճշմարտութիւնը:

112. Մարգարէներուն իբր թշնամի տուինք մարդոց և ոգիներուն փորձիչը ⁽¹⁾. անիկա հրապուրիչ խօսքեր կը

(1) «Ահա՛ այս կերպով յարուցինք թշնամի մը իւրաքանչիւր մարգարէի դէմ, և փորձիչ սատանաներ, ոգիներուն և մարդոց մէջէն»:

գործածէ զանոնք հրապուրելու համար. (եթէ Աստուած ուզէր, այս բանը չէր ըլլար.) հեռացի՛ր անկէ և իր սուտերէն:

113. Հանդերձեալ կեանքը ուրացողները ձգէ՛ իրենց սիրտերը բանան այն հրապուրներուն զորս շատ կը սիրեն. ձգէ՛ թող ստանան այն վարձքը որուն արժանի են:

114. Աստուծոյ զատ ուրիշ զատաւոր ինչո՞ւ վնասը չեն սիրիր. ան է որ երկինքէն զրկեց Քուրանը, (մաս առ մաս) անոր մէջ բարին ու չարը կը ռուսւած են. Հրէաները գիտեն թէ Քուրանը իրապէս երկինքէն իջած է. ուրեմն չ'ըլլայ որ կասկածիս:

115. Աստուծոյ խօսքը կը կատարուի ճշմարտութեամբ և արդարութեամբ⁽¹⁾. ոչ մէկ բան կրնայ փոխել իր պատուէրները. ամէն ինչ գիտէ և կ'իմանայ ան:

116. (Այս երկրին մէջ ապրող) մարդիկը մեծ մասամբ սուտերէ և կարծիքներէ կ'առաջնորդուին. եթէ հետեւիս անոնց, Աստուծոյ ճանապարհէն պիտի հեռացնեն զքեզ:

117. Աստուած, (Քու Տէրդ) ամենէն աղէկ գիտէ թէ ո՞վ մոլորութեան մէջ է, և ո՞վ լուսաւորուած է հաւատքով:

118. Եթէ կը հաւատար իրեն, կերէ՛ք միայն այն կենդանիները որոնց վրայ Աստուծոյ անունը կոչած էք:

119. Եւ ինչո՞ւ չպիտի հետեւէիք այս պատուէրին, քանի որ Աստուած գիտցուցած է ձեզ արգիլուած ուտելիքներուն անունները. միայն հարկեցուցի՛չ պարագաներու մէջ անոնք թոյլատրելի կ'ըլլան: Մարդիկ մեծ մասամբ կը մոլորին⁽²⁾ հրապուրուելով իրենց կիրքերէն և կուրացած՝ իրենց սգիտութենէն. բայց Աստուած կը ճանչնայ ամբարիշտները:

(1) «Քու Աստուծոյ խօսքը լրումն է ճշմարտութեան և արդարութեան.» (2) «Ուրիշները կը մոլորեցնեն»

120. Ոճիր⁽¹⁾ մի՛ գործէք, զաղտնապէս թէ յայտնապէս, որովհետեւ չարագործները պիտի ստանան իրենց արժանի վարձքը:

121. Մի՛ ուտէք բնաւ այնպիսի կենդանիներ, որոնց վրայ կոչուած չէ Աստուծոյ անունը. ոճիր է: Սատանաները զիրենք պաշտողները պիտի թելադրեն այս մասին վիճարանիլ ձեզի հետ. եթէ տեղի տաք, կոտապաշտ պիտի ըլլաք:

122. Ան՝ որ մեռած էր, և որուն տուինք կեանք և լոյս, որպէս զի մարդոց մէջ շիտակ ճամբէն ընթանայ, միթէ նման պիտի ըլլայ անոր՝ որ խաւարի մէջ մխրձուած է, և անկէ դուրս չպիտի ելլէ բնաւ: Չարամիտներուն աչքին՝ ոճիրը կը գեղեցկանայ⁽²⁾:

123. Իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ ապիրատներ գրինք, որպէս զի խաբեն⁽³⁾ բայց անոնք միայն ինքզինքնին կը խաբեն, և չեն գիտեր:

124. Մէքքէի բնակիչները հրաշքի մը ականատես ըլլալէ ետք ըսին. մենք չպիտի հաւատանք, մինչեւ որ չտեսնենք մարգարէներուն գործածին նման հրաշքներ: Աստուած (ամենէն աղէկ) գիտէ թէ ո՞ւր պիտի ուղղէ իր առաքելութիւնը: Յանցաւորները նախատինքի և չարաչար տանջանքներու պիտի ենթարկուին, ի վարձ իրենց անօրէնութեանց:

(1) «Մեղք»

(2) «Ահա՛ այս կերպով անհաւատներուն գործերը առաջուրէն կը պատրաստուին»

(3) «Այնպէս մը ըրինք, որ ամէն մէկ քաղաքի մեծամեծները ոճրագարտ մարդիկ ըլլան» կը թարգմանէ Քաղիմիւրքի, և կը յարէ թէ Ս'ուհամմէտ կ'աղնարկէ Մէքքէի հարուստներուն և ազդեցիկներուն, որոնք ժողովուրդը իրեն գէժ կը հանէին:

125. Աստուած (Իսլամին համար) պիտի բանայ սիրտըն անոր զոր լուսաւորել կ'ուզէ. Իսլամութեան քաղցրութիւնները ճաշակել պիտի տայ. իսկ ան՝ զոր պիտի մոլորեցնէ, ճնշուած սիրտ մը պիտի ունենայ նման անոր որ կը տապալակի բարձրանալու համար: Անհաւատներուն պատիժը անառիկ պիտի ըլլայ:

126. Ասիկա Աստուծոյ կրօնքն է. ճշմարիտ է ան. արդէն (մանրամասնօրէն) բացատրած ենք անոնց՝ որ միտացի են:

127. Աստուած անոնց պատրաստած է խաղաղութեան բնակավայր. ի վարձատրութիւն իրենց արարքներուն, անոնց պաշտպանը պիտի ըլլայ:

128. Այն օրը՝ ուր ամենքը պիտի հաւաքուին Աստուծոյ առջեւ, ոգիներուն պիտի ըսենք. ո՞վ ոգիներ, դուք խորեցիք մարդիկը: Տէր, պիտի ըսեն զիրենք պաշտողները, անոնք մեզմէ չատերուն օգնութեան հասան (մենք փոխադարձ ծառայութիւններ կը մատուցանէինք) այս կեանքի ընթացքին որուն նախաահմանուած վախճանին հասանք անա: Աստուած պիտի պատասխանէ. կըրակը պիտի ըլլայ ձեր բնակավայրը. հոն պիտի կենաք (յաւիտենապէս) և իմ կամքովս: Բարձրեալը զիտուն է և խմատուն:

129. Յանցաւորները, իրենց արարքին համեմատ, զատակարգերու պիտի բաժնենք ⁽¹⁾:

130. Զայն մը պիտի գոչէ. ո՞վ հաւաքոյթ մարդոց և ոգիներու. դուք ձեր մէջ չունեցա՞ք միթէ (ձեր մէջէն բնորոշ) Աստուծոյ մարդութիւնները. միթէ անոնք չյայտնեցին իր հրաշալիքները. մեծ օրուան յիշատակը չարթնցուցին միթէ ձեր մէջ: Անհաւատները պիտի պա-

(1) « Զարերուն մէջէն ոմանք պիտ կը կարգենք միւսներուն »

տասխանեն. հակառակ մեզի կը խոստովանինք: Այս աշխարհի կեանքը հրապուրած էր զանոնք. անոնք պիտի խոստովանին թէ անհաւատ եղած են:

131. Եւ ասիկա այսպէս եղաւ ⁽¹⁾. Աստուած մարգարէներ զրկեց անոնց, որովհետեւ անիկա չի պատժէր բնաւ յանցաւոր քաղաքները, բնակիչներուն ազդարարելէ առաջ:

132. Արժանիքներուն համաձայն պիտի տրուին վարձատրութիւնները ⁽²⁾. Աստուած ուշադիր կը զիտէ ձեր արարքները:

133. Աստուած հարուստ և ողորմած է. եթէ ուզէ կրնայ զձեզ բնաջինջ ընել և նոր մարդիկ բերել ձեր տեղը, ինչպէս որ ձեզ ծնեցուց նախկին սերունդներէն:

134. Իր խոստումները ⁽³⁾ պիտի իրագործէ, և դուք չէք որ պիտի կարենաք ջնջել (Աստուծոյ վճիռները):

135. Ըսէ՛ մարդուն ⁽⁴⁾. ոյժերուդ համաձայն աշխատէ, ես ալ իմ կարողութեանս համապատասխան պիտի ընեմ բարիքներս:

136. Պիտի տեսնէք թէ որոնց առջեւ պիտի բացուի արքայութիւնը. կռապաշտները բնաւ չպիտի վայելեն (աստուածային) երջանկութիւն:

137. Անոնք (Աստուծոյ ծնեցուցած) հունձքին և հօտերուն մէկ մասը Աստուծոյ կուտան, և մէկ մասն ալ՝ իրենց չատուածներուն. Աստուած մերժեց ընդունիլ ա-

(1) Աստուած քաղաք մը պատժելէ առաջ մարգարէներ կը զրկէր, որոնք պաշտօն ունէին ազդարարելու:

(2) « Ամէն հոգի իր արարքներուն համապատասխան աստիճան մը պիտի գրաւէ. »

(3) « Սպառնալիքները » (4) « Ժողովուրդիդ »

նոնց ընծան, և անոնք կուռքերուն մատուցին զայն. որքան սխալ են իրենց դատողութիւնները ⁽¹⁾:

138. Իրենց հաւատալիքները հաստատելու և իրենց նմանները անդունդին մէջ քաշելու համար կռապաշտները պարծանք կը համարէին իրենց զաւակները սպաննել: Եթէ Աստուած ուզէր, կրնար արգիլել այս բարբարոսութիւնը. (բայց ձգէ որ ուղածնին ընեն.) անոնցմէ և անոնց հնարած սրբապղծութիւններէն հեռացիր:

139. Անոնք կ'ըսեն. այս ինչ կենդանիները և այն ինչ հունձքերը արգիլուած են. ստանց մեր արտօնութեան ոչ ոք պիտի կրնայ մոտենիլ անոնցմով. երեւակայական վճիռներու մէջ կը մոլորին. կենդանիներ ունին, որոնց բնու կրել չեն տար. ուրիշ կենդանիներ կը մեռցնեն, առանց Աստուծոյ անունը յիշելու. իրենց բոլոր սուտերը Աստուծոյ վրայ կը նետեն. Աստուած անոնց արարքներուն համաձայն պիտի տայ վարձքը:

140. Անոնք կ'ըսեն. (այսինչ) կենդանիներու ընդերքը ⁽²⁾ թողատրուած է այդ մարդոց ⁽³⁾ և արգիլուած է կիներուն. բայց ամենքն ալ կ'ուտեն մեռած կենդանիին սաղմը (վիժած): Աստուած պիտի հատուցանէ իրենց արարքները. զիտուն և իմաստուն է ան:

(1) Կռապաշտ Արարները սովոր էին երկու մասի բաժնել իրենց հողերը, պտուղները և հունձքը. մէկ մասը գերագոյն Աստուծոյ կը յատկացնէին, միւսը՝ կուռքերուն. Աստուծոյ բաժինը կը գործածէին անուցանելու համար աղքատները և ուղեւորները. իսկ կուռքերուն բաժինը կը նուիրէին իրենց կրօնաւորներուն. եթէ Աստուծոյ սահմանուած պտուղ մը իշնար կուռքերուն սահմանուած հողին մը վրայ, կուռքին կուտային զայն, որովհետեւ Աստուած հարուստ ըլլալով պէտք չունի, կ'ըսեն: (Փաղմիրսբի)

(2) « Զաքը » (3) « Մեր մանչերուն »

141. Անդունդը կ'անած է զանոնք որ իրենց կոյր ագիտութեանը մէջ կը սպաննէին իրենց աղաքները, և սուտերու վրայ յենալով՝ կ'արգիլէին այն ուտեստները զորս թոյլատրած է Աստուած: Անոնք մոլորած են և ճշմարիտ ճամբուն մէջ չեն ընաւ:

142. Աստուած է որ կը բուսցնէ տունիկերը և ծառերը որոնք կը զարգարեն ձեր պարտէզները. ան է որ կը ծաղկեցնէ ձիթապտուղները, (արմաւենիները և տեսակ տեսակ ցորենները,) նարնջենիները, (նռնենիները,) և բազմազան պտուղներ որոնց ձեւն ու համը անքնքար տարբեր են: (Անկիւս ըսաւ.) ձեզի եղած ընծաներով մոտենցէք, և հունձքի օրը տառամտորդ տուէք. զգուշացէք միտումներէ. Աստուած չի սիրէր չափութիւնը:

143. Ձեր ընտանի կենդանիներուն մէջ կան որ տեղծուած են բնու կրելու համար, և կան ալ որ անկարող են այդ բանին ⁽¹⁾. Կերէ՛ք այն կենդանիները որոնց միսը թոյլատրուած է ձեզի, և մի՛ անսաք սատանային հրապոյրներուն, որովհետեւ ձեր յայտնի թշնամին է ան:

144. Կռապաշտները կը պնդեն թէ Աստուած արգիլած է ութը զոյգ կենդանի ⁽²⁾. ասոնցմէ երկու զոյգը ոչ խորի ցեղէն են և երկուքը՝ այծի. հարցո՛ւր իրենց. Աստուած էզե՛րը թէ արունները արգիլեց, թէ՛ էզերուն կրած սաղմերը արգիլեց. բանաւոր պատասխան մը տուէք ինծի, եթէ անկեղծ էք:

145. Անոնք կ'ըսեն զարձեւալ թէ Աստուած արգիլեց երկու զոյգ ուղտեր և երկու զոյգ եղներ. հարցո՛ւր անոնց. Աստուծոյ արգիլածները արուններն են թէ՛ էզերը,

(1) « Եւ ոմանք ալ սպաննուելու համար - » (Փաղմիրսբի)

(2) « Ութը տեսակ արջաւ, որոնք զոյգեր կը կազմեն. »

կամ թէ՛ էգերուն ընդերքին մէջ գտնուածնն են . դուք ներկայ էիք երբոր Աստուած այս պատուէրը տուաւ . ինչ կայ աւելի ամբարիշտ քան Աստուծոյ վերագրելի սուտ մը , տգէտ մարդիկը մոլորեցնելու համար : Անտարակոյս Աստուած չպիտի առաջնորդէ նենգամիտները :

146. Ըսէ՛ անոնց . ուտեստի մասին ինծի յայտնած օրէնքին մէջ արգելք դրուած է միայն մեռած կենդանիները ուտելուն դէմ , ինչպէս նաեւ խոզի միսին և (հոտոլ) արիւնին դէմ ⁽¹⁾ . ասոնք ուտելը սրբապղծութիւն է . նըմանապէս արգիւրուած է ուտել այն կենդանիները , որոնց վրայ Աստուծոյ անունը չէք կոչեր (սպաննած ատեննիւդ) : Ան որ անհրաժեշտ հարկէ մղուած և ո՛չ թէ իր փափաքը զոհացնելու կամ անհնազանդ ըլլալու համար այս պատուէրը ռանակոխ ընէ , Աստուծոյ գութին պիտի արժանանայ :

147. Պալով Հրէաներուն , մենք անոնց արգիւցնէք բոլոր այն կենդանիները որոնց ոտքին կճղակը ձեղքուած չէ . անոնց արգիւցնէք նաեւ եղան և ոչխարի ճարպը , ի բաց առեալ կոնակի , աղիքներու և ոսկորներու հետ խառնուած ճարպը . այս արգելքը դրինք ի պատիժ իրենց ոճիրներուն . մենք արդարադատ ենք :

148. Եթէ դքեղ ամբաստանեն իբր խաբեքայ , ըսէ՛ անոնց . ձեր Աստուածը անհուն գթութեամբ լեցուն է , բայց ապիրատներուն պիտի զգացնէ իր վրէժինդրութիւնը :

149. Կռապաշտները պիտի ըսեն որ՝ եթէ Աստուած ուղէր , ո՛չ մենք ո՛չ ալ մեր հայրերը խունկ պիտի ծխէին կուռքերուն առջև , բայց մեզի արգելք մը դնող չ'եղաւ :

(1) Լեարդը և հորթի թոքը զոր Արարները կը նկատէին Թանձրացած արիւն , արգիւրուած չէին , որովհետեւ փութանը կ'արգիւէ միայն հեղուկ արիւն ուտելը :

Այս լեզուն գործածեցին նաեւ անոնք (այն մարդարէններուն) որ իրենցմէ առաջ եկան , մինչև այն վայրկեանը երբ մեր պատուհասները թափեցան անոնց գլխուն . պատասխանէ՛ անոնց . եթէ այս խօսքերնիւդ հիմ մը ունի , հասկցուցէ՛ք մեզի . բայց դուք կարծիքէ միայն կ'առաջնորդուիք և անպարկեշտօրէն կը ստէք :

150. Ըսէ՛ անոնց . միայն Աստուծոյ վճիռը ճշմարիտ է . եթէ ան ուղէր զձեզ բոլորդ կը լուսաւորէր :

151. Ըսէ՛ անոնց . ո՞ւր են ձեր վկանները որոնք կարենան վկայել թէ Աստուած արգիւրած է ձեր ըսած կենդանիները . եթէ երբէք վկայութիւն ալ տան , չ'ըլլայ որ դուն ալ անոնց պէս ընես : Մի՛ հետեւիր անոնց՝ որոնք Իսլամութեան դէմ կը խօսին ⁽¹⁾ , ո՛չ ալ անոնց՝ որոնք կ'ուրանան հանգերձեալ կեանքը և կուռքերուն խունկ կը ծխեն :

152. Ըսէ՛ անոնց . եկէ՛ք և ես ձեզի պիտի իարգամ թէ ինչ բան արգիւրած է ձեր Աստուածը : Ոչ ոք Աստուծոյ հաւատար գտնեցէք . ձեր ազգականներուն բարիք ըրէք . աղքատութենէ վախնալով ձեր սղաքը մի՛ սպաննէք ⁽²⁾ . մենք ձեզի պիտի տանք հարկ եղած սնունդը , թէ՛ անոնց և թէ ձեզի համար : Թէ՛ հրապարակային և թէ գաղտնի ոճիրէ ⁽³⁾ խուսափեցէք . ձեր նմանները մի՛ սպաննէք բնաւ , տարբեր խնդիր է եթէ արդարութիւնը այնպէս կը պահանջէ . Աստուծոյ արգելքը բացարձակ է այս մասին : Ահա ասոնք են Աստուծոյ պատուէրները զորս կուտայ ձեզի , որպէսզի խմաստուն դառնաք (վերջապէս) :

(1) « Մի՛ փնտեր համակրանքը անոնց՝ որոնք սուտ կը հըռչակեն մեր նշանները . » (Քաղիմիւրքի)

(2) Կռապաշտ Արաբները սովոր էին իրենց տղաքները սպանել սովի միջոցին : (3) « Ամթալի գործերէ »

153. Մի՛ գպչիք բնաւ, որբերու ստացուածքին. տարբեր խնդիր է եթէ կ'ուզէք արգիւնաւորել զայն, մինչեւ որ որբը չստիպահաւորութեան տարիքը թեւակոխէ: Կշտելու և չափելու մէջ արդար եղէք. ամէն մէկէն իր կարողութեան չափով բան պիտի պահանջենք: Ձեր խօսքերուն, ձեր երգումներուն (և վճիռներուն) մէջ ճշգրիտ եղէք, եթէ նոյն իսկ ձեր անձին դէմ⁽¹⁾ խօսիլ պէտք ըլլայ: Ահա ասոնք են Աստուծոյ պատուէրները, մտքերնիդ պահեցէք զանոնք:

154. Փրկութեան ճամբան այս է. ուղիղ է այդ ճամբան. մի՛ հետեւիք այնպիսի ճամբաներու որոնք զձեզ մոլորեցնէին թերեւս. Աստուած պատուէրներ կուտայ ձեզի, որպէսզի երկնայիք իրմէ:

155. Մենք առինք Մովսէսին օրէնքի տախտակները (կատարեալ գիրքը,) որոնք արդարները կ'առաջնորդեն դէպի կատարելութիւն. անոր մէջ Հրէաները կը գտնեն ամէն բանի մասին մանրամասն բացատրութիւն, լոյս, գլխութիւն և հանդերձեալ կեանքի վրայ հաւատք:

156. Հաւատացէ՛ք Քուրանին զոր երկինքէն իջեցուցինք. օրհնեալ Գիրք մըն է ան. (հետեւեցէ՛ք անոր) և երկնեցէ՛ք Տիրոջմէն, որպէս զի իր գլխութեան արժանանաք:

157. Դուք այլեւս չպիտի ըսէք թէ մեզմէ առաջ երկու ազգեր⁽²⁾ երկինքէն ընդունեցին նուիրական մատնաները, և թէ դուք ուսումնասիրած չէք զանոնք:

158. Դուք այլեւս չպիտի ըսէք որ եթէ ձեզի ալ գիրք մը զրկուած ըլլար, անոնցմէ աւելի լուսաւորուած

(1) « Ազգականի մը դէմ » (Քաղկեդոնի)

(2) Քրիստոնէականները և Հրէաները:

պիտի ըլլայիք. դուք արդէն ստացաք աստուածային պատգամները, լոյս և երկնային չորհրդներ: Արդ՝ որքա՛ն անօրէն արարք մըն է անարգել սուրբ կրօնքը և անկէ ուժանալ: Մեր կրօնքը մերժողներուն վերապահած ենք սարսափելի պատիժ մը որ արդար վարձքն է իրենց անհնազանդութեան:

159. Արդեօք անոնք կը սպասեն որ հրեշտակները գան, կամ Աստուած ինքը անձամբ գայ, և իր նշանները ու վրէժները երեւան գան. այն օրը ուր Աստուած ցոյց տայ զանոնք, հաւատքը անօգուտ պիտի ըլլայ անոր՝ որ մինչեւ այն ատենը հաւատացած չէր և բարիք գործած չէր: Ըսէ՛ անոնց. եթէ դուք սպասէք, մենք ալ պիտի սպասենք:

160. Զ'ըլլա՛յ որ անցնիս անոնց կողմը՝ որոնք իրենց կրօնքին մէջ պառակտուած ըլլալով, տարբեր տարբեր յարանուանութիւններ կազմած են. Աստուծոյ միայն անկէ դատել զանոնք և ցոյց տալ իրենց արարքները:

161. Ո՛վ որ բարիք մը գործէ, տաճարապատիկ աւելի պիտի վարձատրուի. ո՛վ որ չարիք մը գործէ, միայն այդ չարիքին համարժէք պատիժ մը պիտի ընդունի. ոչ ոքի անարդարութիւն պիտի ըլլայ:

162. Ըսէ՛ անոնց. Աստուած զիս առաջնորդեց ու զիլ ճամբուն մէջ և ինձի սորվեցուց սուրբ կրօնքը, հաւատքը Աբրահամի՝ որ հաւատաց միակ Աստուծոյ և որ մերժեց խունկ ծխել կուռքերուն:

163. Ըսէ՛ անոնց. իմ աղօթքս, իմ հաւատքս, իմ կեանքս և իմ մահս Աստուծոյ կը պատկանին. անիկա տիեզերքի վեհապետն է. ոչ ոք անոր հաւատար է. ինքը հրամայեց այսպէս հաւատալ, ու ես առաջինն եմ Իսլամներուն:

164. Ինչո՞ւ պիտի փնտռեմ աշխարհը կառավարող Աստուծո՞ւմէ զատ ուրիշ մը . ամէն մարդ իր գործերուն հաշիւը պիտի տայ, ոչ ոք ուրիշին բերք պիտի կրէ . մարդիկ բոլորն ալ Աստուծոյ ատեանին առջեւ պիտի ելլեն . Աստուած անոնց պիտի ըսէ թէ՝ ի՞նչ բանի մէջ հեռացան իր պատուէրներէն :

165. Ան է որ զձեզ հաստատեց երկրի վրայ, նախորդ սերունդներուն տեղը լեցնելու համար . մէկը միւսէն աւելի վեր կը բարձրացնէ ան, որպէս զի (այս կերպով) փորձութեան ենթարկէ զձեզ : Աստուած արագ է իր պատիժներուն մէջ, բայց նաեւ գթած և անյիշաչար է :

ՎԵՐՋ 2. ԳԼՈՒԽԻ

ԳԼՈՒԽ Է.

Է Լ Ա Ր Ա Ֆ ⁽¹⁾

Տրուած՝ Մեֆֆէի մէջ . — 205 տուն

Յանուն ողորմած եւ անյիշաչար Աստուծոյ .

1. Եիֆ, լամ, միւս, սաս : Ահաւասիկ այն Գիրքը (Քուրանը) որ երկինքէն զրկուեցաւ քեզի . (անոր մասին սրտիդ մէջ ո եւ է անհանգստութիւն թող չ'ըլլայ) և մի՛ վախնար զայն գործածելու՝ չարերուն սպառնալու և հաւատացեալները քաջալերելու համար :

2. Հետեւեցէք այն կրօնքին որ Աստուծո՞ւմէ եկած է ձեզի . իրմէ զատ ուրիշ պաշտպան մի՛ ունենաք . որքան քիչերը պիտի անսան այս խորհուրդներուն ⁽²⁾ :

3. Քանի քաղաքներ կործանեցինք (երբ մեր զայրոյթը իջաւ անոնց վրայ) գիշերուան խաւարին մէջ կամ օրը ցերեկով, մինչ բնակիչները հանգիստի քաղցրութիւնները կը վայելէին :

4. Մեր վրէժխնդրական արարքներէն հալածուած՝ անոնք կը գոչէին . այս՛, յանցանք գործեցինք (ամբարիշտ եղանք) :

(1) ԷԼ Արաֆը անունն է այն պատին որ կը կանգնի դժոխքին և արքայութեան մէջտեղը . դատապարտեալները հոն կը զատուին արքայութիւն դացողներէն : Տեսակ մը քաւարան է ԷԼ Արաֆը, որ սահմանաւոր է՝ իրենց ծնողաց կամքին հակառակ նուիրական պատերազմ մղողներուն : (Ճէլալէտտին)

(2) «Որքան քիչ կը մտածէք այս բաներուն վրայ» (Քազիմիրսքի)

5. Հաշիւ պիտի պահանջենք այն ժողովուրդներէն, որոնց մարգարէներ զրկեցինք, և նաև հաշիւ պիտի պահանջենք մեր մարգարէներէն:

6. Մենք գիտակցաբար անոնց աչքին առջեւ պիտի ներկայացնենք ըրածնին, որովհետեւ ակամատես էինք մենք:

7. Մեծ օրուան դատաստանը արդար պիտի ըլլայ. անոնք որ կշռուին (և ծանր գան) և կշիռին նոժարը հաւկեցնեն, երանութիւն պիտի վայելեն ⁽¹⁾:

8. Անոնք՝ որոնց գործերը կշռուելով պակաս պիտի գան, պիտի կորսնցնեն հոգինին, որովհետեւ մեր կրօնքը արհամարհեր էին:

9. Մենք զձեզ հաստատեցինք աշխարհի վրայ, մենք ձեզի ուտելիք տուինք. որքան քիչ երախտագէտ էք:

10. Մենք ստեղծեցինք և կազմեցինք զձեզ նախաժարով. յետոյ ըսինք հրեշտակներուն, պաշտեցէ՛ք Ադամը, և անոնք պաշտեցին. միայն էպլիս մերժեց պաշտել:

11. Աստուած ըսաւ անոր. ինչո՞ւ չես հնազանդիր իմ հրամանիս, (ինչ բան կ'արգիլէ զքեզ): Էպլիս պատասխանեց. ես Ադամէն աւելի գերազանց խմոր մը ունիմ. դուն զիս ստեղծեցիր հողէն, մինչ զայն ստեղծեցիր անշահ հողէն:

12. Աստուած հրամայեց. կորսուէ՛, գնա՛ այս տեղէն. արքայութիւնը գոռոզներուն տեղը չէ. փախի՛ր, գնա՛, արհամարելիներուն կարգը պիտի դատուիս:

(1) Մահմետականները պարտին հաւատալ թէ մահկանացուներուն արաբները կշռող կշիռքին նոժարները երկինքի և երկրի տարածութեան չափ ընդարձակ պիտի ըլլան: (Եւ Կազէլ)

13. Անհնազանդ հրեշտակը այն ատեն յարեց. պատիժ յետաձգէ մինչեւ յարութեան օրը:

14. Լա՛ւ, ըսաւ Ամենակարողը:

15. Քանի որ փորձեցիր զիս, յարեց Էպլիս, պիտի աշխատիմ մարդիկը մոլորեցնել քու (չիտակ) ճամբայէդ:

16. Յարձակումներս պիտի բազմապատկեմ. որոգայթ պիտի լարեմ, անոնց աջ ու ձախ կողմերը, ետին և առջին: Շատ քիչերը միայն քեզի երախտագիտական ցոյցեր պիտի ընեն:

17. Յաւիտենականը սա բառերը արտասանեց. կորսուէ՛ արքայութեան մէջ, ու հոն բուսնող բոլոր պտուղներէն կերէք ուղածնուդ չափ. միայն թէ մի՛ մօտենաք սա ծառին, գուցէ մեղքի մէջ իյնաք:

18. Իսկ դուն, ո՛վ Ադամ, կողակցիդ հետ բնակէ՛ արքայութեան մէջ, ու հոն բուսնող բոլոր պտուղներէն կերէք ուղածնուդ չափ. միայն թէ մի՛ մօտենաք սա ծառին, գուցէ մեղքի մէջ իյնաք:

19. Աստանան անոնց թեղադրութիւնները ըրաւ, աչքերնին բանալու և ցոյց տալու մերկութիւննին (զոր մինչև այն ատենը չէին տեսած) և ըսաւ. Աստուած արգիլեց ուտել այս ծառին պտուղէն, որովհետեւ կը վախնայ որ եթէ ուտէք երկու հրեշտակներ կ'ըլլաք ու կ'անմահանաք:

20. Երբումով վստահացուց զանոնք որ ճշմարիտ կը խօսի և իրենց հաւատարիմ խորհրդականն է:

21. Այս ծուղակէն խարուելով, անոնք կերան արգիլուած պտուղը, և անմիջապէս տեսան թէ մերկ են.

(1) « Եւ ո՛վ որ քեզի հետեւի . . . դժոխքը պիտի լեցնեմ ձեզմով: » (Քաղեմիւրսքի)

սկսան ծածկուելի (պարտէզին մէջ գտնուող) տերեւներով⁽¹⁾ Աստուած գոչեց. ո՛վ Ադամ, քեզի արգիլած չէի՞ այս ծառին պտուղը ճաշակելը, քեզի չ'ազդարարեցի՞ որ սատանան ձեր թշնամին է:

22. Սնոնք պատասխանեցին, Տէր, յանցաւոր ենք, և եթէ գութդ չչնորհես մեզի, ստուգապէս կորսուած ենք:

23. Աստուած ըստ. վա՛ր ի՞նչք, իրարու թշնամի եղաք այլեւ⁽²⁾. երկիրը պիտի ըլլայ ձեր բնակավայրը և առժամեայ վայելքը:

24. Հոն պիտի ապրիք, հոն պիտի մեռնիք. հոնկէ յարութիւն պիտի առնէք որ մը:

25. Ո՛վ Ադամի զաւակներ, ձեզի զգեստ զրկեցինք որպէս զի մերկութիւննիդ ծածկէք. (զրկեցինք նաև թանկագին զարդեր) բայց ամենէն թանկագին ծածկոցը բարեպաշտութիւնն է: Ահա առնք են Աստուծոյ պատուիրանները. (թերեւ) մարդիկ խորհրդածեն անոնց վրայ:

26. Ո՛վ Ադամի զաւակներ. թող սատանան չհրապուրէ զձեզ, ինչպէս հրապուրեց ձեր հայրերը. արքայութիւնէն վտարուելուն պատճառ եղաւ, երբ զանոնք ծածկող քողը ձգելով մերկութիւննին երեսն հանեց. սատանան և

(1) Արար մեկնիչներէն ետհետ կ'ըսէ որ ինքը Մուհամմէտի բերնէն լսեւ է հետեւեալը. — Ադամ բարձր արմաւենիի մը հասակը ունէր. ուտելուն վրայ երկարած էին մազերը. իր անհնազանդութենէն վերջ նշմարեց թէ մերկ է և փախաւ ծածկուելու համար. մազերը ծառի մը կառչեցան, որով կանգ առաւ. ձգէ՛ զիս, ըստ Ադամ. ծառը պատասխանեց՝ գնա՛. յետոյ Ադամ լսեց Աստուծոյ ձայնը որ զինքը կը կանչէր, և ըստ՝ կ'ամչնամ երեւալու:

(2) Այսինքն թէ՛ մարդիկ և սատանան յաւիտենապէս թըշնամի եղան իրարու: (Քաղեմիրսքի)

իր արբանեակները կը տեսնեն զձեզ, բայց դուք չէք տեսներ զանոնք. անհաւատներուն պետերն են անոնք:

27. Երբ նենգամիտները ոտնակոխ ընեն օրէնքները⁽¹⁾, կ'ըսեն. մեր նախահարց սովորութեան կը հետեւինք. Աստուած այսպէս գործել կը հրամայէ: Պատասխանէ՛ աւոնոնց. անկարելի է որ Աստուած հրամայած ըլլայ ամթալի գործ մը ընել. Աստուծոյ մասին չգիտցած բաներն ուղի վրայ ինչո՞ւ կը խօսիք:

28. Ըսէ՛ անոնց. Աստուած հրամայած է ինծի արդարութիւնն ի գործ դնել. ձեր ճակատը զարձուցէք հոն ուր կը պաշտեն զայն. իր անունը կոչեցէք. անկեղծ եղէք ձեր հաւատքին մէջ. ինչպէս (ոչինչէն) ստեղծեց զձեզ, այնպէս ալ իր մօտ պիտի կանչէ. (ձեր մէջէն) ումանք կը լուսաւորէ, իսկ միւսները մոլորութեան մէջ կը թողու. այս վերջինները (փոխանակ Աստուծոյ) սատանան առին իբր պաշապան, ու կը կարծեն թէ չիտակ ճամբէն կ'ընթանան:

29. Ո՛վ Ադամի զաւակներ. ամէն անգամ որ մըղկիթ⁽²⁾ երթաք, ձեր ամենէն գեղեցիկ զգեստները հագէք. կերէք և խմեցէք, բայց չափաւորութեամբ, որովհետեւ Աստուած չի սիրեր չափազանցութեան մէջ ինկողները:

30. Ըսէ՛ անոնց. ո՛վ կրնայ արգիլիլ Աստուծոյ ծառաներուն՝ ի պատիւ իրեն պճնուելէ այն զարդերով զորս ինք չնորհած է, և մտնիլ այն ուտեստներով զորս

(1) « Երբ նենգամիտները ամթալի գործ մը կատարեն. »

(2) Քաղեմիրսքի դիտել կուտայ թէ Բուրանին մէջ ճամի բառը գործածուած չէ բնաւ, այլ՝ ըսուած է մէսհիս, որ հայերէն մզկիթ բառին կը համապատասխանէ: Այսօր իսլամները առհասարակ ճամի կ'անուանեն իրենց ընդարձակ աղօթավայրերը, միայն Մէքքէի աղօթավայրն է որ կը պահէ մէսհիս յորջորջումը:

իր առատաձեռնութեամբը բաշխած է. ասոնք իրաւունքներն են անոնց որ կը հաւատան այս աշխարհի մէջ և հանդերձեալ կեանքին ⁽¹⁾: Այս կերպով է որ Աստուած իր պատուիրանները կը բացատրէ իմաստուններուն:

31. Աստուած արգիլած է զազանապէս և յայտնապէս գործուած ոճիրը. անորէնութիւնը և անարգար բռնութիւններն ալ արգիլած է. ձեզի երբեք իշխանութիւն չէ տուած կուսքեր չինելու և ոչ ալ թոյլատրած է որ իրեն մասին չգիտցած բաներնիդ խօսիք:

32. Կեանքի սահմանը (իւրաքանչիւր ազգի համար) որոշած է կանխապէս. (երբ համարի վայրկեանը) ոչ ոք կրնայ զայն ետ մղել կամ փութացնել:

33. Ո՛վ Ազամի զաւակներ. ձեր մէջէն մարգարէներ պիտի ելն, որոնք իմ պատուիրաններս պիտի հաղորդեն ձեզի. ով որ Տիրոջմէն երկնչի և առաքինի գործեր կատարէ, սոսկումէ և չարչարանքէ զերծ պիտի մնալ:

34. Այն գոռոզները որոնք Իսլամութենէ կը հեռանան ⁽²⁾ և անոր ճշմարտութիւնը կ'ուրանան, յաւիտենական բոցերուն մէջ պիտի նետուին:

35. Ի՞նչ կայ աւելի ամբարշտ քան Բարձրեայը նախատելը, և իր պատգամները սուտ համարելը: Կռապաշտները պիտի վայելեն Քուրանի մէջ յայտնուած բարիքներուն մէկ մասը, մինչև որ մահուան հրեշտակը զայ և իրենց հարցնէ. ո՛ւր են այն չատուածները զորս կը կոչէիք (և Աստուծոյ անուան քով կը գնէիք): Պիտի պատախաճեն. անոնք անհետացան դաղին: Եւ այս խոստովանութեամբ իրենք իսկ վկայած պիտի ըլլան իրենց անհաւատութեան:

(1) «Ասոնք կը պատկանին հաւատացեալներուն, այս աշխարհի մէջ, և մահաւանդ՝ յարութեան օրը:»

(2) «Որոնք մեր նշանները սուտ կը հռչակեն»

36. Աստուած պիտի ըսէ անոնց. մտէ՛ք զԺոխքին մէջ այն ոգիներուն և մարդոց հետ որոնք հոն մնալու զատապարտուած են (և անհետացած են ձեզմէ առաջ.) բոցերուն մէջ մխրձուեցէ՛ք. (ամէն անգամ որ նոր սերունդ մը զԺոխք մտնէ) պիտի անիծէ իրմէ առաջ մտածը, մինչև որ ամենքն ալ հոն հաւաքուին. այն ատեն վերջին անգամ մտնողը (առաջինը ցոյց տալով) պիտի ըսէ. Տէ՛ր, անա՛ այն հերձուածողները որոնք մոլորեցուցին զմեզ. մեր կրած պատիժին կրկին անգամը տուր անոնց: Բայց Աստուած պիտի ըսէ. ձեր ամենքին ալ պատիժը (կրկնապատիկ) աւելցուցած ենք, բայց դուք չէք գիտեր:

37. Եւ առաջինը բաւ վերջինին. մեր վրայ ի՞նչ առաւելութիւն ունիք. ճաշակեցէք հիմա այն պատիժը որուն արժանի եղաք ձեր արարքներով:

38. (Անտարակոյս) ամբարիշտները որոնք գոռոզութեամբ սուտ հռչակեցին մեր վարդապետութիւնը, իրենց առջև գոց պիտի գտնեն երկինքի զուռները ⁽¹⁾. անոնք այն ատեն միայն պիտի կարենան մտնել արքայութենէն ներս, երբ ուղարկարենայ անցնիլ ասեղին ծակէն ⁽²⁾. ապերախտները այս կերպով պիտի վարձատրենք:

(1) ձեւաւէտին կըսէ թէ, միայն արդարներուն հոգիները պիտի ընդունուին եօթներորդ երկինքին մէջ. իսկ ամբարիշտները իրենց առջև գոց պիտի գտնեն արքայութեան դուռները և դժուար պիտի գտնուին ինչ: Արքայութեան մէջ մահաւորները պիտի վայելեն մշտադաւար թուփերը, անգաղար հոսող գետերը, փառ-ժառանգ պտուղները և սեւաչուի կոյսերը, որոնք միայն սիրելի գիտեն:

(2) Այս բաղդատութիւնը Աւետարանին մէջ ալ եղած է: Աւետարանի յունարէն մէկ թարգմանութեան վրայ յենելով ոմանք կըսեն որ, ո՛չ թէ ուղիքն, այլ մալուխին համար ըսուած է «եթէ կարենայ անցնիլ ասեղի ծակէն». ասիկա անշուշտ աւելի տրամաբանական բաղդատութիւն մըն է. թէեւ Քուրանին մէջ ալ ուղիք ըսուած է, բայց տրամաբան ճշմարտ (ուղտ) և հապլ (մալուխ) բառերը իրարու շատ մօտ են:

39. Գեհները պիտի ըլլայ իրենց անկողինը, կրակը՝ իրենց ծածկոյթը. ասիկա արդար վարձքն է ամբարիշտներուն:

40. Մենք ոչ ոքէ (որ հաւատացեալ է) չպիտի պահանջենք կարողութենէն վեր բան մը. այն հաւատացեալները, որոնք բարիք կը գործեն պիտի բնակին արքայութեան մէջ, որ յաւիտենական երանութեանց վայրն է:

41. Անոնց սրտերէն պիտի վանենք նախանձը. անոնց քայքայեալ տակ գետեր պիտի հոսին, ու անոնք պիտի գոչեն. Փառք Յաւիտենականին որ զմեզ այստեղը մտցուց. եթէ իր լոյսը մեզի չ'առաջնորդէր, մենք չպիտի գտնէինք այն ճամբան որ հոս բերաւ զմեզ. Մարգարէներուն խոստումները իրականացան: Ձայն մը անոնց պիտի լսեցնէ սա խօսքերը. ահա՛ արքայութիւնը զոր ժառանգեցիք ձեր գործերով:

42. Երանութեան պարտէզին մէջ ապրողները պիտի ըսեն կրակի բնակիչներուն. Աստուծոյ խոստումներուն ճշմարտութիւնը փորձով հաստատեցինք, և դուք ալ հաստատեցի՞ք արդեօք. և անոնք պիտի պատասխանեն. այո՛ հաստատեցինք: Ու անոնց մէջէն մունետիկ մը պիտի կանգնի ու սա բառերը պիտի արտասանէ. Աստուծոյ անէծքը թող իջնէ ամբարիշտներուն վրայ,

43. Ու անոնց վրայ նաև, որոնք իրենց նմանները կը մոլորեցնէին Աստուծոյ ճանապարհէն, և որոնք ջանացին անոր մաքրութիւնը եղծանել և չը հաւատացին հանդերձեալ կեանքին:

44. Երանեալներուն և աստուածամերժներուն միջև պատուար մը պիտի բարձրանայ. ել Արամին վրայ պիտի զտնուէն այն մարդիկը՝ որոնք միւսները պիտի ճանչնան մասնաւոր նշաններով և պիտի գոչեն արքայութեան

բնակիչներուն. խաղաղութիւն ընդ ձեզ: Բայց հակառակ բռնուն վախաքնուն չպիտի կրնան արքայութիւն մտնել աստուածամերժները:

45. Երբ անոնք իրենց նայուածքը դարձնեն զփոխքի բնակիչներուն, պիտի գոչեն. ո՛վ Աստուած, զմեզ անօրէններուն հետ մի՛ դասեր:

46. (Էլ Արաֆի վրայ գտնուողները) պիտի գոչեն աստուածամերժներուն թէ զիրենք կը ճանչնան ճակատունուն վրայ դրոշմուած սարսաւի կնիքէն, ու պիտի հարցնեն. ի՞նչ օգուտ ունեցան ձեր հարստութիւնը և գոռուութիւնը:

47. Անոնք որ ձեր երգումներուն համաձայն⁽¹⁾ երբէք չպիտի արժանանային աստուածային գութին, միթէ չը լսեցի՞ն սա մխիթարական խօսքերը. մտէ՛ք արքայութեան մէջ, երկիւղը և վիշտը թող հեռանան ձեր սրտերէն:

48. Կրակի բնակիչները պիտի գոչեն արքայութեան հիւրերուն. քիչ մըն ալ մեր վրայ սփռեցէք այն ջուրը և չնորհները որոնցմով Աստուած կը անուցանէ զձեզ. բայց անոնց պիտի պատասխանուի. այդ չնորհները արգիլուած են անհաւատներուն:

49. Անհաւատները ծաղրեցին կրօնքը (և զայն խաղալիքի մը վերածեցին.) անոնք աշխարհային կեանքի հրապոյրներէն տարուեցան. մենք զանոնք անտես կ'ընենք այսօր, որովհետև անոնք ալ անտես ըրին վերջին դատաստանի օրը և մեր պատգամները սուտ հռչակեցին:

50. (Եւ սակայն) մենք անոնց բերած էինք Գիրք մը որուն մէջ կը փայլի գիտութիւնը՝ հաւատացեալները լու-

(1) « Ասոնք այն մարդիկն են որոնց մասին դուք երգում երած էիք թէ . . . » (Քաղեմիւրքի)

սաւորելու համար և աստուածային գութը չնորհելու անոնց :

51. Արդեօք անոնք կը սպասեն որ Քուրանը լրանայ ⁽¹⁾ . այն օրը ուր լրանայ , Քուրանի պատուիրանին դէմ գործողները պիտի ըսեն . Աստուծոյ առաքեալները ճշմարտութիւնը կը քարոզէին մեզի , հիմա ո՞ւր պիտի գտնենք բարեխօս մը , և ի՞նչ յոյս ունինք կրկին աշխարհ գտնալու՝ ինքզինքնիս ուղղելու համար . (ա՛հ , եթէ կարենայինք դառնալ , ուրիշ կերպով պիտի վարուէինք .) բայց , արդէն (անգառնալի կերպով) անոնք կորսնցուցած պիտի ըլլան իրենց հոգին և իրենց պատրանքները փառատած պիտի ըլլան ⁽²⁾ :

52. Զեր Աստուածը ստեղծեց երկինքն ու երկիրը վեց օրուան մէջ , ու յետոյ (հաստատօրէն) նստաւ իր գահին վրայ . ցերեկուան յաջորդել տուաւ գիշերը , որ կը հետևի ցերեկին առանց ընդմիջման . անիկա ստեղծեց արեւը , լուսինը և աստղերը , որոնք խոնարհաբար ենթակայ են իր օրէնքներուն : Իրեն կը պատկանի ստեղծագործութիւնը և էակները կառավարելու իրաւունքը : Օրհնա՛լ ըլլայ Աստուած՝ տիեզերքի վեհապետը :

53. Տիրոջ անունը յիշեցէք գաղտնապէս և հրապարակաւ ⁽³⁾ . բայց հեռու կեցէք ցոյցերէն . Աստուած կ'ատէ գոռոզները :

54. Մի՛ պղծէք երկիրը ⁽⁴⁾ մինչ մաքրագործուած է ան . երկիրը ի և յոյսով ազօթեցէք առ Աստուած (որովհետեւ) իր գթութիւնը մօտ է անոնց որ բարիք կը գործեն :

(1) « Կը սպասեն որ Քուրանը մեկնուի » (Քադիմիւրդի)

(2) « Եւ իրենց հարած չաստուածները պիտի անհետանան , »

(3) « Համեստութեամբ »

(4) « Երկրի վրայ անկարգութիւններ մի՛ ընէք : »

55. Աստուած է որ կը ղրկէ հովերը , որոնք իր շնորհներուն ⁽¹⁾ յառաջընթացներն են . մենք՝ անձրեւով լեցուն ամպերը կը մղենք չորացած դաշտերուն վրայ , անձրեւ կ'իջեցնենք , ամուլ հողը կը բարգաւաճեցնենք և առատ պտուղներ կը բուսցնենք : Այսպէս ալ մեռելները պիտի յարուցանենք իրենց գերեզմաններէն , որպէսզի (թեւեւ) խորհրդածէք այս բաներուն վրայ :

56. Լաւ հողը կ'արտադրէ ազէկ պտուղներ՝ Աստուծոյ թոյլտուութեամբ . գէշ հողը միայն գէշ պտուղներ կուտայ . այս կերպով է որ մենք կը բացատրենք աստուածային վարդապետութիւնը այն մարդոց՝ որոնք երախտագիտական արարքներ կը գործեն :

57. Մենք Նոյը իբր առաքեալ ղրկեցինք ⁽²⁾ . անիկա ըսաւ իր ժողովուրդին . պաշտեցէ՛ք ձեր Տէրը , իրմէ դատ ուրիշ Աստուած չի կայ . (ինչո՞ւ ուրիշ չաստուածներ պաշտել .) կը վախճամ որ մեծ օրուան պատիժին ենթարկուիք :

58. Իր ժողովուրդին մեծամեծները պատասխանեցին . դուն ծայրայեղ կուրուքեան մը մէջ կը գտնուիս :

59. Նոյ յարեց . ո՛վ իմ ժողովուրդս , ես մոլորութեան մէջ չեմ բնաւ , այլ՝ տիեզերքի վեհապետին առաքեալն եմ :

60. Ես եկած եմ ձեզի յայտնելու Բարձրեալին պատուիրանները և ձեզի տալ փրկարար խորհուրդներ . Աստուած ինձի տուաւ այնպիսի ծանօթութիւններ զորս չունիք դուք :

(1) Այսինքն՝ անձրեւին . Արաբիոյ ջերմին կլիմային համար անձրեւը շնորհի տեղ կ'անցնէր , այնպէս որ շնորհ բառը հոմանիշ դարձած է անձրեւի :

(2) Նոյ նախապէս ատաղձագործ էր , 50 տարեկանին Աստուծմէ պաշտօն ընդունեց քարոզութիւն ընելու :

61. Դուք կը զարմանա՞ք որ Աստուծոյ խոստումները և սպառնալիքները ձեզի կը հաղորդուին ձեր մէջէն ընտրուած մարդու մը միջոցաւ, որպէս զի արժանի ըլլաք իր չնորհին:

62. Նոյը խաբեբայ մը համարուեցաւ (այդ մարդոցմէն) և մենք աղատեցինք զայն ու անոր հետ տապանը մտնողները. իսկ այն կոյրերը որոնք մեր հաւատքը ուրացած էին, ջուրերուն մէջ խեղդուեցան:

63. Մենք Յովտը զրկեցինք իր արեւակից Ատէա-կաններուն⁽¹⁾. Յովտ ըսաւ անոնց. «՛վ իմ ժողովուրդս, պաշտեցէ՛ք Տէրը, իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ. չէ՞ք վախնար Աստուծամէ:

64. Ժողովուրդին իշխանները (որոնք անհաւատ էին) պատասխանեցին. կը տեսնե՞ք որ մօքի խանդարում ունիս. և չիտակը, կը կարծենք թէ խաբեբայ մըն ես դուն:

65. Յովտ պատասխանեց. ևս յիմարացած մը չեմ բնաւ երբէք, այլ տիեզերքի վեհապետին առաքեալն եմ:

66. Ես կը կատարեմ ինծի յանձնուած առաքելութիւնը և եկած եմ ձեզի տալու փրկարար (և անկեղծ) խորհուրդներ:

67. Զարմանալի՞ կը դանէք որ Բարձրեալը ձեր մէջէն մէկը ընտրեց իր պատուէրները ձեզի հաղորդելու համար. յիշեցէ՛ք որ Նոյի սերունդին տեղը զձեզ հաստատեց երկրի վրայ, որ զձեզ բազմապատկեց⁽²⁾ և ձեր զօրութիւնը

(1) Նոյի ցեղէն սերած կռապաշտներ, որոնց զրկեր է Աստուած Յովտ, իրենց ցեղէն, որպէս զի միակ Աստուծոյ վարդապետութիւնը ընդունել տայ անոնց:

(2) «Տիտանի հասակներ տուաւ ձեզի»: (Քաղկեմիսի)

աւելցուց. յիշեցէ՛ք Աստուծոյ բարեքները, եթէ կ'ուզէք երջանիկ ըլլալ:

68. Ատէականները ըսին անոր. դուն եկած ես միակ Աստուծոյ կրօնքը քարոզելու մեղի և մեր հայրերուն պաշտածները լքել տալ կ'ուզես. եթէ սպառնալիքներդ լուրջ են, գործադրէ տեսնենք:

69. Մարգարէն յարեց. Աստուծոյ վրէժինդութիւնը և զայրոյթը քիչ ատենէն ձեր վրայ պիտի թափին. ինծի հետ պիտի վիճարանի՞ք այն անուններուն մօտին, զորս հետ պիտի վիճարանէ՞ք ձեր կուռքերուն. Աստուած ո՛չ մէկ կարողութիւն չտրհած է անոնց. սպասեցէ՛ք, ևս ձեր քանդուելուն ականատես պիտի ըլլամ:

70. Մեր գթութեան չնորհիւ աղատեցինք Յովտը և բոլոր անոնք որ հնազանդեցան իր ձայնին և մինչեւ վերջին անհաւատը բնաջինջ ըրինք, որովհետեւ սուտ կը հոչակէին մեր կրօնքը:

71. Թէմուտականներուն զրկեցինք (իբենց հայրենակիցներէն մին) Սալէհը, որ անոնց ըսաւ. «՛վ իմ ժողովուրդս, պաշտեցէ՛ք զԱստուծոյ. անկէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ (ինչո՞ւ ուրիշներ պիտի պաշտէիք.)» սա էգ ուղտը իր զօրութեան ապացոյցն է. ձգեցէ՛ք որ ճարակի ան Տիրոջը դաշտին մէջ. անոր կեանքին դէմ մի՛ դաւէք. յետոյ չարաչար կը պատժուիք⁽¹⁾:

(1) Սալէհ գոցած էր Արաբիոյ լեռնոտ մէկ մասին կռապաշտ ժողովուրդը աստուածապաշտ դարձնելու. ժողովուրդը ըսաւ անոր. եթէ իրօք Աստուծոյ մարգարէն ես, սա ժայռէն էգ ուղտ մը ծնեցուր: Սալէհ սկսաւ աղօթել, և ի վերջոյ Աստուած ժայռին մէջէն էգ ուղտ մը դուրս հանեց իր ձագովը միասին. այս ուղտը ամէն իրիկուն ձրի կտրէր ժողովուրդին: Տեղացի շատ հարուստ կին մը նախանձելով սպաննել տուաւ թէ՛ ուղտը և թէ՛ ձագը. սպաննողները իբր վարձատրութիւն ստացան հարուստ կնոջը գեղեցիկ աղջիկը. բայց քանի մը օր ետք երկինքէն ահարկու ձայն մը զերենք լեղապատառ ընելով մեռցուց. (Արաբ մեկնիչներ)

72. Յիշեցէք որ Աստի սերունդին տեղը գէճեց հաստատեց երկրի վրայ, ձեզի տուաւ դաշտեր, որպէս զի պալատներ կառուցանէք, և ժայռեր՝ որպէս զի անոնց մէջ փորէք ձեր բնակարանները: Յիշեցէք երկինքի բարեքները և երկրի վրայ ապականութիւն մի՛ տարածէք:

73. Թէմուտականներուն գոռոզ իշխանները ըսին հասարակ ժողովուրդին, որ աւելի խոնարհ ըլլալով հաւատացած էր մարգարէին. կը հաւատա՞ք դուք որ Սալէհ Աստուծոյ առաքեալն է: Հասարակ ժողովուրդը պատասխանեց. մենք կը հաւատանք իր առաքելութեանը:

74. Իշխանները անխախտ մնալով իրենց գոռոզութեանը մէջ, ըսին մենք չենք հաւատար ձեզի նման:

75. Անոնք էգ ուղտին ոտքերը ⁽¹⁾ կտրեցին, Աստուծոյ պատուէրին գէմ գործեցին և յետոյ ըսին Սալէհին. սպառնալիքներդ ի գործ դիր տեսնենք, եթէ իրօք Աստուծոյ առաքեալն ես:

76. Նոյն պահուն երկիրը չարժեքաւ իրենց ոտքերուն տակ, և (յաջորդ) առտուն անոնք գանուեցան մեռած իրենց տուներուն մէջ (և երեսի վրայ պառկած):

77. Մարգարէն թողլով ժողովուրդը, ըսաւ անոնց. (ձեզի հաղորդեցի Աստուծոյ պատուէրները) ձեզի իմաստուն խորհուրդներ տուի, բայց դուք չէք սիրեր զանոնք (որ ձեզի խորհուրդներ կուտան):

78. (Մենք զրկեցինք նաեւ Ղովտը գէպի իր ժողովուրդը.) Ղովտ ըսաւ Սողոմի բնակիչներուն. դուք պիտի գործէ՞ք այնպիսի ոճիր մը զոր չէ գործած երբէք ու ե ժողովուրդ՝ ձեզմէ առաջ:

79. Ձեր վաւաչոտ փափաքները գոհացնելու համար

(1) « Աքերը » այսինքն՝ ծունկին ետեւի կողմը: (Քաղիմիրքի)

ինչո՞ւ կը մերձենաք այր մարդոց, փոխանակ մերձենալու կանանց. բնութեան օրէնքները պիտի բռնաբարէ՞ք դուք ⁽¹⁾:

80. Սողոմի բնակիչները պատասխան չը տուին, այլ ըսին իրարու. վնասենք Ղովտը (և իրենները) մեր քաղաքէն, քանի որ չեն ուզեր մեր օրինակին հետեւիլ ⁽²⁾:

81. Մենք ազատեցինք Ղովտը և իր ընտանիքը բայց իր կինը պատժուեցաւ ⁽³⁾:

82. Վրէժխնդիր անձրեւ մը իջեցուցինք անոնց վրայ և փճացուցինք յանցաւորները. տես թէ ի՞նչ կ'ըլլայ ապիրատներուն վախճանը ⁽⁴⁾:

83. Մենք զրկեցինք Շախար գէպի իր հայրենակիցները՝ Մատէանականներուն. ո՞վ իմ ժողովուրդս, ըսաւ անոնց. պաշտեցէք տիեզերքի միակ Աստուածը. (ինչո՞ւ ուրիշ չաստուածներ պաշտէք.) Աստուած իր զօրութեան նշանները ցոյց տուաւ ձեզի. կշռելու և չափելու մէջ արդար եղէք, ինչ պարտք որ ունիք մարդոց, ամբողջութեամբ հատուցէք. մի՛ պղծէք երկիրը անոր մաքրադործուէն ետք. ձեր արարքին պատուները պիտի քաղէք եթէ հաւատք ունենաք:

84. Ճամբաներուն վրայ ստոկում մի սիւնէք բնաւ ⁽⁵⁾

(1) « Իրաւ որ չափազանցութեան մէջ ինկած ժողովուրդ մըն էք դուք: » (Քաղիմիրքի)

(2) « Ասոնք մարդիկ են որոնք սրբութիւն կը ծախեն: »

(3) Արար մեկնիչները կ'ըսեն թէ երկինքէն քար մը ինկաւ Ղովտի կնոջ գլխուն և զայն սպաննեց, որովհետեւ կայնած և ետին նայած էր:

(4) Այդ վրէժխնդիր անձրեւը կը բաղկանար դժոխքի խառնուրդներուն տաք քարերէն, որոնք կ'իջնային յանցաւորներուն գլխուն վրայ և անմիջապէս կը մեռցնէին զանոնք: (ձեռնադրութիւն)

(5) « Ծուլակ մի՛ լարէք: » (Քաղիմիրքի)

Աստուծոյ հաւատացողները հաւատքի ճամբէն մի՛ մոլորեցնէք, սխալ մեկնութիւններ մի՛ տաք անոր. յիշեցէք թէ դուք պղտիկ ժողովուրդ մըն էիք և Աստուած անեցող զձեզ. ձեր ակնարկը աշխարհի վրայ պտտուցէք և տեսէք թէ ի՞նչ եղած է չարերուն վախճանը:

85. Եթէ ձեր մէջէն մաս մը հաւատայ իմ առաքելութեանս, մինչ միւս մասը մերժէ, սպասեցէք որ Աստուած ձեր անհամաձայնութեան վճիռը արձակէ. դատաւորներուն ամենէն արդարն է ան:

86. Մատենականներուն ցեղապետները գոռողութեամբ գլխովցած՝ ըսին Շախլի. զքեզ պիտի վճռտենք քաղաքէն քեզի հետեւողներուն հետ միասին, եթէ չ'ընդունիր մեր հաւատքը. Շախլ պարեց. դուք պիտի փափաքէիք յաղթել այն սոսկումին որ ձեր կրօնքը կը ներշնչէ մեզի ⁽¹⁾:

87. Մենք Աստուծոյ առջեւ սուտ խօսած պիտի ըլլայինք եթէ ձեր հաւատքը ընդունէինք. քանի որ անգամ մը Աստուած փրկած է զմեզ, միայն ինքը կրնայ հրաման ընել մեզի որ այդ կրօնքը վերստին ընդունինք. իր գիտութիւնը կ'ընդգրկէ ամբողջ տիեզերքը, մենք անոր վերայ դրած ենք մեր վստահութիւնը. Տէր, մեր և ժողովուրդին միջեւ բռնէ կշիռը, դուն դատաւորներուն աւմենէն արդարն ես:

88. Անոնց մէջէն այն ցեղապետները որոնք մերժած էին հաւատալ, ըսին ժողովուրդին. եթէ հետեւիք Շախլին, ստուգապէս պիտի կորսուիք:

89. Երկրաշարժ մը յանկարծ տապալեց զանոնք ու

(1) « Մատենականները պատասխանեցին. ինչպէ՞ս կարելի է որ մենք հաւատանք, քանի որ ատելութիւն ունինք անոր դէմ: »

առտուն բոլորը մեռած գտնուեցան իրենց տուներուն մէջ, երեսին գետնի վրայ:

90. Անոնք որ Շախլը իբր խաբերայ հռչակեցին, աներեւոյթ եղան, (ինչպէս եթէ երբէք ընական չ'ըլլային այս երկրին մէջ) և եպերելի գործերու անձնատուր եղան:

91. Շախլ Մատենականներէն հեռացած ատեն ըսաւ. ես ի կատար հանելի այն առաքելութիւնը զոր Աստուծոյ ընդունած էի, ձեզի իմաստուն խորհուրդներ տուի. ինչո՞ւ անհաւատներուն կրեիք պատիժներուն համար տիրիմ:

92. Մենք ամէն անգամ որ առաքելները զրկած ենք քաղաքներու մէջ, մեր պատիժներն ալ միասին զրկած ենք. ժողովուրդները կը պատժենք որպէս զի խոնարհ ըլլան անոնք:

93. Դժբաղդութիւնը կրելէն ետքը, յաջողութիւններ տուինք անոնց. մինչ անոնք մեր չնորհներէն գոռողացած կ'ըսէին թէ՝ մեր հայրերուն նման մենք ալ ունեցանք աղէկ և գէշ բաղդ. նոյն վայրկեանին, անակնկալ կերպով մը զանոնք ընա՛յինջ ըրինք:

94. Եթէ յանցաւոր քաղաքներու բնակիչները հաւատացեալ ըլլային և Աստուծոյ երկնչէին, երկինքի և երկրի օրհնութիւնները անոնց վրայ պիտի թափէինք. (բայց անոնք սուտ հռչակեցին մեր նշանները) և իրենց սուտերուն փոխարէն պատուհասուեցան:

95. Ո՞վ կրնար վստահացնել այդ քաղաքներու բնակիչները թէ մեր գալուցիքը չպիտի թափէր գիշերուան միջոցին, մինչ անոնք քունի բազուկներուն մէջ էին:

96. Ո՞վ կրնար վստահացնել զանոնք որ մեր զայ-

րոյթը չպիտի պողովար անոնց գլխուն, ցերեկ ժամանակ, մինչ իրենք հաճոյքի մէջ էին:

97. Կը կարծէին թէ պիտի խուսափին Աստուծոյ հակողութենէն, և ո՞վ կը կարծէ թէ կրնայ խուսափիլ, ի բաց առեալ անոնք՝ որոնք կորստեան դատապարտուած են:

98. Իրենք որ ժառանգորդներն են այն երկրին զոր թողուցին անհետացած սերունդները, տակաւին չէ՞ն հասկընար թէ մենք կարող ենք (եթէ ուզենք) պատժել զիրենք. թէ մենք կրնանք մեր կնիքը դրոշմել անոնց սրտին վրայ, որպէս զի չը կարենան բան մը հասկնալ:

99. Մենք քեզի պիտի պատմենք թէ ի՞նչ գծադրութիւններ եկան այն քաղաք՝ երուն գլխուն, որոնց զըրկեցինք մարդարէներ հրաշք գործելու կարողութեամբ: Այդ քաղաքներու քնակիչները շարունակ կը մերժէին հաւատալ վարդապետութեան մը զոր կեղծ հռչակած էին արդէն. այս կերպով է որ Աստուած կը փակէ անհաւատներուն սիրտը (իր կնիքը դրոշմելով):

100. Այդ քաղաքներուն մէջ մենք շատ քիչ մարդիկ գտանք որոնք հաւատարիմ ըլլան իրենց ուխտին ⁽¹⁾. մեծ մասը նենգամիտներէ կը բաղկանար:

101. Մովսէս, զոր զրկեցինք այս մարգարէներէն ետք, ներկայացաւ Փարաւոնի արքունիքը մեր նշաններով զինուած, բայց չը կրցաւ յաղթել թագաւորին և ժողովուրդի մեծամեծներուն յամառութեանը. դուն պիտի տեսնես թէ ի՞նչ է չարերուն վախճանը:

102. Մովսէս ըսաւ Փարաւոնին. ես ասեղերքի վեհապետին առաքեալն եմ:

(1) « Այդ մարդոց մեծ մասն քով ո եւ է հաւատարմութիւն չը գտնէր իրենց ուխտին: » (Քաղկեմիքի)

103. Աստուծոյ կողմէն իմ յայտնելիք հրահանգներս ճշգրիտ են, ձեր առջեւը պիտի գործեմ հրաշքներ իր զօրութիւնը յայտնող. թոյլ տուր որ ինձի հետ մեկնին Իսրայէլի զաւակները: Փարաւոն պատասխանեց, եթէ դուն հրաշք գործելու կարողութիւն ունիս, գործէ՛, որպէս զի քու առաքելութեանդ հաւատամք:

104. Մովսէս իր գաւազանը նետեց և յանկարծ օձի փոխուեցաւ անիկա (շատ որոշ կերպով):

105. Յետոյ Մովսէս իր ձեռքը ծոցէն հանեց և աւոր սպիտակութիւնը ապշեցուց ներկաները ⁽¹⁾:

106. Փարաւոնի պապատականները գոչեցին. այս մարդը ճարտար կախարդ մըն է:

107. Փարաւոն ըսաւ. անիկա կ'ուզէ որ մենք հեռանանք մեր երկրէն. ի՞նչ պարտիմ ընել:

108. Անոնք պատասխանեցին. վար գիր զինքը և իր եղբայրը ⁽²⁾, և պետութեանդ բոլոր քաղաքներուն մէջ զրկէ,

109. Հրաման ընելով որ բոլոր ճարտար կախարդները հաւաքեն և քեզի բերեն:

110. Մեծ թուով կախարդներ հաւաքուելով (Փարաւոնի մօտ) սա խնդրանքը ըրին. տէ՛ր արքայ, մենք պիտի վարձատրուինք եթէ յաղթենք անոր:

111. Փարաւոն պատասխանեց. այո, անտարակոյս դուք իմ չնորհներուս պիտի արժանանաք:

(1) Մեկնիչները կ'ըսեն թէ Մովսէսի մորթը պղնձագոյն էր, այնպէս որ երբ իր ձեռքը ծոցէն դուրս հանելու միջոցին ձիւնափայլ սպիտակութեամբ երեւցաւ, ընտկան էր որ հրաշք մը նկատուեցաւ ասիկա. Իսլամներուն համար Մովսէսի սպիտակ ձեռքը հոմանիշ դարձած է «զօրաւոր ձեռք» ի կամ «զօրութեան» որուն շնորհիւ Իսրայէլացիները աղատեցան գերութենէն:

(2) « Ժամանակ շահ է իրեն և իր եղբորը հետ: » (Քաղկեմիքի)

112. Այն ատեն կախարդները ըսին Մովսէսի. նետէ՛ գաւազանդ, թէ չէ՛ մենք կը նետենք ⁽¹⁾:

113. Մովսէս ըսաւ. դուք նետեցէք առաջ. և ա- նոնք նետեցին իրենց գաւազանները և ներկաներուն առ- ջեւ ապշեցուցիչ տեսարան մը պարզեցին:

114. Այն ատեն մեր մարդարէն ներշնչեցինք որ իր գաւազանը նետէ. յանկարծ անոր գաւազանը օծի փոխուե- լով գիշատեց միւսները (որ նոյնպէս օծի փոխուած էին):

115. Ծշմարտութիւնը իր բոլոր փայլով երեւան ե- կաւ և կախարդներուն վարկը կոտրեցաւ:

116. Անոնք պարտուած ետ քաշուեցան:

117. Աստուած պաշտելու համար գետին խոնարհեցան

118. Եւ ըսին. մենք կը հաւատանք տիեզերքի Աս- տուծոյն:

119. Մենք կը հաւատանք Մովսէսի և Ահարոնի Աս- տուծոյն:

120. Այն ատեն Փարաւոն ըսաւ անոնց. ի՛նչպէս, դուք ինչո՞ւ կը հաւատաք մինչ ես չեմ արտօնած զձեզ որ հաւատաք, դուք այս խաբերայութիւնը կանխապէս ծրագրեցիք քաղաքին մէջ, որպէս զի բնակիչները դուրս հանէք, բայց քիչ ատենէն պիտի տեսնէք:

121. Ձեր ոտքերը և ձեռքերը (փոխնիփոխ) կտրել պիտի տամ ⁽²⁾ և յետոյ ձեզ ամենքդ խաչել տամ պիտի:

122. Կախարդները պատասխանեցին, մենք ամենքս Աստուծոյ պիտի վերադառնանք արդէն:

(1) «Առաջ դո՞ւն պիտի նետես թէ՛ մենք:»

(2) Այսինքն՝ ձախ ոտքն ու աջ ձեռքը, կամ ձախ ձեռքը և աջ ոտքը կտրել պիտի տամ, պատիժ մը որ կը գործադրուէր Արեւ- ւելքի մէջ:

123. Դուն կը բարկանաս մեզի և վրէժխնդիր կ'ու- գես ըլլալ անոր համար որ հաւատացինք մեր տեսած հը- րաշնչներուն. Տէ՛ր, համբերութիւն տուր մեզի և ըրէ որ իրր հաւատացեալ մեռնինք:

124. Փարաւոնի պաշտականները այն ատեն ըսին. թոյլ պիտի տա՞ս որ Մովսէս և Ահարոն (և իր ցեղը) մեկնին հոսկէ և երկիրը պղծեն իրենց ոճիրներով ⁽¹⁾ և լքեն զքեզ եւ չաստուածներդ: Փարաւոն պատասխանեց. ուրեմն սպաննենք անոնց արու գաւակները, միայն աղ- ջիկներուն խնայենք, որպէս զի անոնցմէ աւելի զօրաւոր ըլլանք:

125. Մովսէս ըսաւ Իսրայելացիներուն. երկին- քի գթութիւնը հայցեցէք. համբերատար եղէք, որովհե- տեւ աշխարհ կը պատկանի Աստուծոյ. անիկա իրեն հա- ճոյ թուածներուն կը շնորհէ երկրի ժառանգութիւնը. հանդերձեալ կեանքը բաժինը պիտի ըլլայ անոնց՝ որոնք իրմէ կ'երկնչին:

126. Իսրայելացիները պատասխանեցին անոր. քու գալէդ առաջ հարստահարուած էինք, և յորմէհետէ դուն մեր առաջնորդն ես, դարձեալ կը հարստահարուինք: Պատասխանեց. Աստուած կրնայ ձեր թշնամիները ընա- ջինջ ընել և ձեզի տալ անոնց թագաւորութիւնը, տես- նելու համար թէ ի՛նչպէս պիտի ընթանաք:

127. Սրգէն Փարաւոնի ժողովուրդին զգացուցինք սովը և երաշտութիւնը, որպէս զի անոր աչքերը բանանք:

128. (Յետոյ, երբ Եգիպտացիներուն յաջողութիւն- ներ տուինք,) անոնք իրենց վայելած բարիքները պա- հանջ մը համարեցին, անոնք Մովսէսի և իր ժողովուր- դին վրայ կը նետեն իրենց կրած աղէտներուն պատճառը,

(1) «Եւ երկրի վրայ անկարգութիւններ հանեն» (Քաղեմիւրսքի)

մինչդեռ Աստուծոյ պէտք է վերագրեն, բայց մեծ մասամբ կ'անգլխտանան այս բանը:

129. Եզրկտացիները յայտարարեցին Մովսէսի որ բնաւ չպիտի հաւատան անոր, զիրենք հրապուրելու համար ինչ հրաշք որ ալ գործէ:

130. Այն ատեն մենք անոնց ղրկեցինք ջրհեղեղը, մարախները, գարշաձճիւնները, գորտերը և արիւն մեր զօրութեան իրր նշաններ, բայց անոնք չարունակեցին մնալ իրենց գոտողութեան և ամբարշտութեան մէջ:

131. Ամէն անգամ որ Աստուծոյ բազուկին տակ ձգմուեցան, Մովսէսին ըսին անոնք. օգնութեան կանչէքու Աստուածդ, քանի որ անոր հետ դաշինք կ'ընքած ես. եթէ զմեզ ազատէ այս աղէտներէն, պիտի հաւատանք քեզի և պիտի թոյլ տանք որ մեկնիս Իսրայէլի զաւակներուն հետ: Մեր պատիժները կ'ասեցուցինք անոնց խնդրած ժամանակամիջոցին տեղողութեամբ, բայց անոնք իրենց երգումը չը պահեցին:

132. Այն ատեն վրէժ լուծեցինք իրենցմէ. ծովուն անդունդներուն մէջ խեղդեցինք զանոնք, որովհետեւ մեր նշանները սուտ հուշակեցին (և անոնց ուշադրութիւն չ'ընծայեցին):

133. Արեւելքի և արեւմուտքի երկիրները տուինք տկար ազգերուն, և անոնց վրայ տարածեցինք մեր օրհնութիւնը. Իսրայէլացիները տեսան մեր (հրաշալի) խոստումներուն լրացումը. անոնք իրենց կրած վիշտերուն համար վարձատրուեցան⁽¹⁾. Փարաւոնի և իր ժողովուրդին գործերն ու շէնքերը քանդեցինք:

(1) Վերականգնեալ խոստմանապահ եղան. (Վաղիմիրսքի)

134. Ծովին ջուրերուն մէջէն ճամբայ բացինք Իսրայէլացիներուն, ու անոնք հասան կռապաշտներու երկիր մը. անոնք զապէս Մովսէսէն խնդրեցին որ անոնց պաշտած կուռքերուն պէս իրենց ալ չինէ. մարգարէն ըսաւ անոնց. Իսրայէլի զաւակներ, դուք տգէտ ժողովուրդ մըն էք:

135. Անոնց պաշտած չաստուածները անվաւեր են, զուր և սրբապիղծ է անոնց պաշտամունքը:

136. Կրնաս ձեզի առաջարկել ուրիշ Աստուած մը քան այն, որ զձեզ բարձրացուց բոլոր ազգերէն վեր.

137. (Յիշեցէք որ) մենք զձեզ ազատեցինք Փարաւոնի մարդոցմէն որոնք բռնութիւն կը բանեցնէին ձեր վրայ, և ձեր արու զաւակները կը սպաննէին, միայն աղջիկներուն խնայելով. ասիկա աստուածային բարութեան ցայտուն մէկ նշանն է:

138. Մենք նշանակեցինք երեսուն գիշերներ, որ ատեն Մովսէս պարտաւոր էր կենալ լեւան վրայ, յետոյ տաան ուրիշ գիշերներ եւս աւելցուցինք, այնպէս որ Աստուծոյ հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը քառասուն գիշեր տեւեց⁽¹⁾: Մովսէս մեկնած ատենը ըսաւ իր եղբորը՝ Ահարոնի. իմ ժողովուրդիս քով փոխանորդէ՛ ինձի, արդարութեամբ գործէ՛ և ամբարիշտներուն ճամբուն մի՛ հետեւիր բնաւ:

(1) Արարները գիշեր բաւը կը գործածեն փոխանակ ցերեկի. անտարակոյս Արարիւյ խիստ տաք կլիման է որ տեղի տուած է այս գործածութեան. Յերեկ ատեն մինչ հրավառ արեւը հորիզոնին վրայ է, Արարները չէին զննար իրենց վրաններէն գուր ելլել. միայն գիշերը կրնային դուրս գալ և ընել այն բաները զոր բարեխառն երկիրներու բնակիչները կ'ընեն ցերեկը. այս է պատճառը որ Արար բանաստեղծները երբէք չեն գովաբանած գեղեցիկ օրուան մը հրապոյրները, այլ իրենց երգերուն մէջ շարունակ կըկնած են Լէյլի՝ Լէյլի՝ բառերը, որ կը նշանակէ՝ ո՛վ գիշեր, ո՛վ գիշեր:

139. Երբ Մովսէս նշանակուած ժամուն հասաւ լե-
րան վրայ և լսեց Աստուծոյ ձայնը, սա աղօթքը ուղղեց
անոր. Տէր, բարեհաճէ ցոյց տալ ինձ դէմքդ (որպէս զի
հոգեպիշ նայիմ քեզի.) Աստուած պատասխանեց. դուն
չես կրնար իմ դէմքիս տեսքին հանդուրժել, նայէ՛ լե-
րան, եթէ անիկա անշարժ մնայ այն ատեն պիտի տես-
նես զիս. ու ահա Աստուած իր փառքովը չըջապատուած
երեւցաւ, լեռը փոշիի վերածուելով կքեցաւ և Մովսէս՝
ահարեկած գետին տապալեցաւ:

140. Երբ Մովսէս ինքզինքին եկաւ, դոչեց. փա՛ռք
Բարձրեալին, իր կամքին կը հպատակիմ⁽¹⁾ և ես առա-
ջինն եմ հաւատացեալներուն:

141. Աստուած բաւ. ո՛վ Մովսէս, բոլոր մարդոց
մէջէն զքեզ ընտրեցի, որպէս զի իմ հրամաններս անոնց
հաղորդես. միայն քեզի լսելի ըրի իմ խօսքս. ուրեմն
ընդունէ այս չնորհը և երախտապարտ եղիր:

142. Իրեն համար տախտակներու վրայ արձանագ-
րեցինք պատուէքներ և օրէնքներ, որպէս զի մարդիկ
կարենան առաջնորդուիլ իրենց բոլոր գործերուն մէջ.
Իրեն հրամայեցինք սիրով⁽²⁾ ընդունիլ զանոնք և ժողո-
վուրդին յարգել տալ. ես ժողովուրդին ցոյց պիտի տամ
թէ չարերուն բնակավայրը ո՛րն է:

143. Անօրէն և գողող մարդիկը իմ հաւատքէս պի-
տի հեռացնեմ. անոնք եթէ հրաչքները աչքովին տեսնեն

(1) « Իրեն կը վերադառնամ զղջում յայտնելով » կը թարգ-
մանէ Գաղիմիրքի և կը յարէ թէ Իսլամները կը հաւատան թէ ո՛վ
որ տեսնել կ'ուզէ զԱստուծո, յանցանք գործած կ'ըլլայ և յան-
կարծ կը մեռնի. Գուրանի այս հատուածը յաճախ յիշատակուած
է Իսլամ միութեաններու գործերուն մէջ:

(2) « Հաստատակամութեամբ »

ալ, դարձեալ անհաւատ պիտի մնան. չիտակ ձանապարհը
մոլար պիտի թուի իրենց, և երբ մոլորութեան ձամբան
տեսնեն, ուղիղը պիտի կարծեն զայն:

144. Այս կուրուիւնը պիտի գայ իրենց՝ իմ նշան-
ներս սուտ հռչակած և պատուիրաններս արհամարհած
ըլլանուն ի պատիժ:

145. Կրօնքի դէմ⁽¹⁾ խօսողներուն և յարուիւն օ-
րին հաւատացողներուն արարքները պարապը պիտի ել-
լեն. չէ՞ որ իրենց ըրածին փոխարէնը պէտք է գտնեն:

146. Մովսէսի մեկնումէն ետք, Իսրայիլացիները ի-
րենց մատանիները հալեցուցին և (մարմին ունեցող) ու
բառաչող հորթ մը շինեցին⁽²⁾. Չէին հասկնար թէ այդ
հորթը չէր կրնար խօսիլ իրենց հետ, ոչ ալ չիտակ ձամ-
բան առաջնորդել զիրենք:

147. Անոնք այս հորթը իբր Աստուած պաշտեցին և
սրբապիղծներ դարձան:

148. Եւ երբ հորթը տապալեցաւ իրենց առջեւ⁽³⁾,

(1) « Իմ նշաններու դէմ »

(2) Գուրանի մեկնիչները կ'ըսեն թէ Իսրայիլացիներուն պաշ-
տած ոսկի հորթը կը բառաչէր, որովհետեւ Գարբէլ հրեշտակա-
պետի ձին, անոր քովէն քառասմբակ անցած ատեն, բերանը փոշի
մոցուցած էր, ու կը պնդեն թէ հրեշտակապետին ձիուն ոտքերը
կեանք կուտան բոլոր անոնց որոնց կը դպչին (Սալմարի:) — 146րդ
տունին մասին մեկնիչներուն տուած բացատրութիւնը զոհացուցիչ
չէ. անոնք կ'ըսեն թէ ոսկիէ հորթը ձուլող Սամարացի հորթին
բերնին մէջ նետեց բուռ մը փոշի, զոր հրեշտակապետին ձին հա-
նած էր. այս փոշիին շնորհիւ է որ հորթը կեանք առաւ և սկսաւ
բառաչել, և կամ՝ Սամարացի այնպէս մը ձուլեց հորթին բերանը,
որ հովը անոր մէջէն անցած միջոցին բառաչելն Նմանող ձայն կը
հանէր (Գաղիմիրքի):

(3) « Եւ երբ զղջում յայտնեցին, » (Գաղիմիրքի)

իրենց մոլորած ըլլալը ընդունեցին և ըսին. մեր գործը գէշ է, եթէ գլխած եւ անյիշաչար Աստուած մեզի հնարէ:

149. Երբ Մովսէս Իսրայելացիներուն մօտ վերադարձաւ, զայրոյթով (և վիշտով) լեցուն՝ ըսաւ. իմ մեկնելէս ետք ըրածնիդ ահաւոր բան մըն է. կ'ուզէ՞ք որ Աստուծոյ վրէժխնդրութիւնը փութով հասնի. (օրէնքին) տախտակները գետին նետեց, եղբօրը զուխէն բռնեց և իրեն քաշեց զայն. Ահարոն ըսաւ. ո՛վ իմ մօրս զաւակը, ժողովուրդը բռնութիւն բանեցուց վրաս, քիչ մնաց պիտի սպաննէր զիս, զիս մի՛ պատժեր, որպէս զի թշնամիները չ'ուրախանան, նենգամիտներուն կարգը մի՛ դասեր զիս:

150. Այն առեւն Մովսէս գոչեց. ողորմա՛ծ Աստուած, գլխա՛ իմ և եղբօրս վրայ, քու անհուն գթութիւնէդ բաժին մը հանէ մեզի:

151. Անոնք որ հորթ պաշտեցին, աստուածային զայրոյթին ենթարկուելով, աշխարհին մէջ նախատինքներով պիտի ծածկուին, այսպէսով է որ մենք կը փոխարինենք սրբապիղծները:

152. Անոնք որ անկեղծօրէն զղջալով իրենց ոճիրներուն վրայ կը հաւատան Աստուծոյ, անոր գթութեան արժանի պիտի ըլլան:

153. Երբ Մովսէսի զայրոյթը հանդարտեցաւ, առաւ օրէնքի տախտակները, որոնց վրայ հաւատացեալները կը տեսնեն լոյսին և աստուածային գութին փայլիլը:

154. Մովսէս ժողովուրդէն ընտրեց եօթանասուն Իսրայելացիներ մեր պատուէրին համաձայն (և զանոնք մեր առջեւ հանեց) երկրաչարժ մը զանոնք կրանեց: Մովսէս ըսաւ. Տէր, դուն կրնայիք զանոնք փճացնել այս օրէն առաջ և զիս թաղել անոնց աւերակին տակ, մեր

մէջէն քանի մը անմիտներ ելլելուն համար պիտի բնաջինջ ընես զմեզ. դուն ըստ կամս կը մոլորեցնես և ուղիղ ճամբան կ'առաջնորդես մարդիկը. դուն մեր պաշտպանն ես, դուն ուղեցիր ժողովուրդդ փորձել, ներէ մեր մեղքերուն և գլխա՛ մեր վրայ. քու գթութիւնդ անսահման է:

155. Քու շնորհներդ թափէ մեր վրայ թէ՛ այս աշխարհին և թէ՛ հանդերձալին մէջ, որովհետեւ մենք քեզի վերադարձանք (զղջում յայտնելով): Աստուած պատասխանեց. ես պիտի ընտրեմ այն զոնքը որոնց վրայ պիտի թափեմ իմ վրէժս. իմ գթութիւնս բոլոր էակներուն վրայ կը տարածուի, երկիւղածները, պատուիրուած ողորմութիւնը տուողները և իմ նշաններուս հաւատացողները իրր վարձատրութիւն պիտի ստանան իմ գթութիւնս,

156. Նաեւ անոնք՝ որոնք պիտի հաւատան մարգարէին զոր մարդկային գիտութիւնը չէ լուսաւորած ⁽¹⁾, ուրուն մասին յիշատակուած է Հնդամատեանին և Աւետարանին մէջ. նաեւ անոնք՝ որոնք կը պատուեն զայն, կ'օգնեն անոր և երկինքէն իջած լոյսին կը հետեւին, ասոնք բոլորը երանութիւնը պիտի ունենան իրենց բաժին. մարգարէն անոնց կը պատուիրէ բարեք գործել և կ'արգիլէ չարիքը, լաւ անուններու գործածութիւնը կը թոյլատրէ և անմաքուր անունները կ'արգիլէ, անոնց բռնները կը թեթեւցնէ և զանոնք ընկճող չղթաները կը վերցնէ:

157. Ըսէ անոնց. ո՛վ մարդիկ, ես Աստուծոյ առաքեալն եմ (որ եկած եմ դէպ ի ձեզ):

(1) « Կարգաւ գրեւ չէր գիտցող մարգարէն », (Քաղիմիրաբի)

158. Իմ առաքելութիւնս աստուածային է, Աստուած կ'ընդգրկէ մարդկային ցեղը, իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չի կայ. կեանքը և մահը ան կուտայ, ընդունեցէք Իսլամութիւնը. հետեւեցէք Մարգարէին որ մարդկային գիտութեամբ լուսաւորուած չէ, բայց ինքն ալ կը հաւատայ Աստուծոյ և անոր խօսքին. հետեւեցէք անոր և փրկութեան ճամբէն պիտի քալէք:

159. Իսրայէլացիներուն մէջ կան արդարատէր դատաւորներ և աստուածաբաններ ⁽¹⁾:

160. Մենք Իսրայէլացիները բաժնեցինք տասներկու ցեղերու, և երբ անոնք Մովսէսէն ջուր խորեցին մենք ներշնչեցինք Մովսէսը որ իր գաւազանը ժայռին զարնէ. տասներկու աղբիւրներ բղխեցան անկէց և իւրաքանչիւր ցեղ գիտցաւ թէ ո՞ր աղբիւրէն պիտի անցընէ իր ծարաւը: Յետոյ ամպերը իջեցուցինք անոնց վրայ շուք տալու համար. անոնց զրկեցինք մանանայ և լորսմարդիներ և ըսինք անոնց. մնանեցէ՛ք այն բաներով զորս ձեզի կը նշուիր: Իրենց տրտունջները միայն ինքզինքնուն վնասեցին:

161. Մենք ըսինք անոնց ⁽²⁾. Ընակեցէ՛ք այս քաղաքին մէջ և սնանեցէ՛ք անոր պարունակած բեռքերովը, ինչքան որ ուզէք. Տէրը պաշտեցէ՛ք հոն մտած ատեննիդ, իր զիջութիւնը հայցեցէ՛ք. (այն ատեն) ձեր յանցանքները պիտի ներենք և արգարները մեր չնորհներովը պիտի ուղղուին:

162. Բայց անոնց մէջէն ամբարշտութեան անձնա-

(1) « Կան մարդիկ որոնք ճշմարտութիւնը իրենց առաջնորդը տեսնուած են և արդարութիւնն ի գործ կը դնեն: » (Քաղիմիւրսքի)

(2) « Անոնց կ'ըսէին, »

տուր եղողները Աստուծոյ հրամանը ոտնակոխ ըրին, ու այն ատեն վրէժը պատժեց իրենց անհնազանդութիւնը:

163. Հարցուցէք անոնց թէ ի՞նչ եղած է պատմութիւնը այն ծովեղերեայ քաղաքին, որուն բնակիչները չարաթը պահելու պատուէրը ոտնակոխ ըրին: Անոնք այդ սուրբ օրը կը տեսնէին որ ձուկերը ջուրին երեսը կ'ելլեն և միւս օրը կ'անհետանան. այս կերպով է որ մենք զանոնք կը փորձէինք և ցոյց կուտայինք իրենց ամբարշտ ըլլալը:

164. Իրենց մէջէն մաս մը սապէս կ'ըսէր չարերուն խորհուրդ տուողներուն. երկինք զանոնք բնաջինջ պիտի ընէ կամ ամենէն ծանր պատիժներուն պիտի ենթարկէ զանոնք. (ուրեմն ինչո՞ւ քարոզութիւն ընել այսպիսի ժողովուրդի մը.) Իմաստունները պատասխանեցին. մենք անոնց քարոզութիւն կ'ընենք որպէս զի Աստուծոյ առջեւ ինքզինքնիս արդարացիներ ու անոնց ներշնչներ Աստուծոյ երկիւղը:

165. Ու երբ չարերը մոռցան այս փրկարար խորհուրդները, մենք փրկեցինք զանոնք՝ որոնք խորհուրդ տուած էին անոնց, և յանցաւորներուն կրել տուինք իրենց անօրէնութեան արժանի պատիժները:

166. Անոնք գոռողարար յարատեւեցին իրենց անհրաժանդութեանը մէջ որով զանոնք գարշելի կապիկներու փոխեցինք (և ծովին մէջ թափեցինք.) Աստուած ծանոյց Հրէաներուն որ դժբաղդութիւնը զիրենք պիտի հալածէ մինչեւ վերջին դատաստանին օրը ⁽¹⁾. Աստուած իր պա-

(1) « Աստուած յայտարարեց այն ատեն թէ իրենց դէմ ազդ մը պիտի զրկէ, այն օրէն մինչեւ յարութեան օրը և սարսափելի չարքներ պիտի պատճառէ անոնց. » (Քաղիմիւրսքի)

տուհասներուն մէջ արագ է, բայց նաեւ գլխած և անյիշաչար է:

167. Մենք զանոնք ցիրուցան ըրինք ամբողջ աշխարհի վրայ ⁽¹⁾. անոնց մէջ կան մարդիկ՝ որոնք արդարամիտ են և կան ալ որ անարդար են. մենք զանոնք փորձելու համար տուինք բարօրութիւնը և դժբաղդութիւնը, որպէս զի դէպ ի մեզ գան:

168. Ուրիշ սերունդ մը յաջորդեց անոնց աշխարհի վրայ. այս սերունդը Աստուծոյ ապաւինած և իր վստահութիւնը երկնային գութին վրայ դրած էր. անիկա ընդունեց Հնգամատեանին ուխտը պայմանաւ որ Աստուծոյ նկատմամբ ճշմարտութիւնը միայն պիտի խօսի ու եռանդով պիտի նուիրուի նուիրական մատեաններուն ուսումնասիրութեանը: Երկիւղի ճամբուն մէջ քալողներուն առատ վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ արքայութիւնը. չէ՞ք հասկնար այս բանը:

169. Ասոնք որ Հնգամատեանը յարատեւարար կը կարդան և պատուիրուած աղօթքները կը կատարեն, պիտի ստանան վարձքը իրենց բարի գործերուն:

170. Երբ Սինա լեռը բարձրացուցինք անոնց գլխուն վերեւ իբր ստուեր ամող, անոնք կարծեցին թէ լեռան զգրդող գագաթը իրենց գլուխներուն վրայ պիտի փլչի, այն ատեն մենք ըսինք անոնց. այս տախտակները դօր ձեզի կը նուիրենք ընդունեցէք (զանոնք յարգելու) հաստատ որոշումով, և միաբերնիւ պահեցէք այն տեղ արձանագրուած պատուիրանները որպէս զի Տիրոջմէն երկնչիք:

171. Աստուած Ադամի ամբողջ սերունդը անոր որ-

(1) Կ'ախարհէ Հրէաներուն բայց չը գիտցուի թէ անոնց պատմութեան ո՛ր շրջանին կը վերաբերի այս հատուածը:

զիններուն երեկամունքէն հանեց և հարցուց անոնց ⁽¹⁾. ես ձեր Աստուածը չեմ. անոնք պատասխանիցին. այո՛, մեր Աստուածն ես: Մենք պահեցինք անոնց վկայութիւնը որպէս զի վերջին դատաստանի օրը չը կարենաք ինքզինքնիւ չբնադատել, ըսելով թէ չէիք գիտեր:

172. Ու նաեւ չը կարենաք ըսել՝ մեր հայրերը կըռապաշտ էին, մենք ինչո՞ւ պիտի պատժուինք անոնց գործած ոճիրներուն համար:

173. Ահա այսպէս մենք կը բացատրենք մեր վարդապետութիւնը, որպէսզի մարդիկ ճշմարիտ հաւատքին բերենք:

174. Պատմէ՛ անոնց՝ պատմութիւնն անոր որ մերժեց հաւատալ մեր կրօնքին ⁽²⁾. սատանան հետեւեցաւ անոր և իր ծուղակին մէջ ձգեց:

175. Եթէ մենք ուզէինք, զայն (այս հրաշքով) բարձրացուցած կ'ըլլայինք. բայց անիկա յարած էր աշխարհի և միայն իր կիրքերուն կ'անսար, նման այն շունին որ կը հաչէ երբ զայն կը վռնտես, որ կը հաչէ նորէն երբ

(1) Էլ Հասան կը վկայէ թէ Արար մատենագիրները սապէս կը մեկնեն այս հատուածը. — Աստուած Ադամը իջեցուց Հնգկաստանի մէջ և ձեռքով շփեց անոր կանաչ և անոր ու սերունդին երեկամունքներէն դուրս քաշեց լոյսը այն մարդիկը որոնք պիտի ծնէին մինչեւ յարութեան օրը. յետոյ ըսաւ անոնց. ես ձեր Աստուածը չեմ. անոնք պատասխանեցին. կը վկայենք թէ մեր Աստուածն ես. Աստուած ըսաւ հրէշտակներուն. վկայ եղէք անոնց հաւատքին. ու անոնք ըսին՝ թէ վկայ են: Այն ատեն Աստուած Ադամի սերունդը կրկին մտցուց երեկամունքներուն մէջ:

(2) Կ'ախարհէ Բաղդամի, որ նուէրներ ընդունած էր Մովսէսի դէմ անէծք կարգալու համար, բայց ի պատիժ ասոր, լեզուն բերնէն դուրս ելաւ և ինկաւ մինչեւ կործանքին վրայ:

(ձեւաւէտաին)

անկէ կը հեռանաս: Ահա այսպէս են նաեւ անոնք որ մեր կրօնքը սուտ կը հռչակեն: Անոնց տուր այս օրինակը, որպէս զի իբր տղաքարարութիւն ծառայէ:

176. Անոնք՝ որ Իսլամութեան դէմ կը խօսին և իրենց հոգիները կը պղծեն, թշուառականօրէն իրարու կը նմանին ⁽¹⁾:

177. Անոնք որ Աստուծոյ չնորհիւ լուսաւորուած են, փրկութեան ճամբէն կ'ընթանան. ու որ մոլորած է Աստուծոյ ձեռքով, կորսուած է այլևս:

178. Մենք քանի մարդեր և ոգիներ ստեղծեցինք, որոնց բաժինը գեհնը պիտի ըլլայ. անոնք սիրտ մը ունին. բայց չեն զգար, աչք ունին և չեն տեսներ, ականջ ունին և չեն լսեր. անոնք կը նմանին գաղաններու ու անոնցմէ աւելի կոյր են և կը մնան իրենց փթած տութեան մէջ:

179. Ամենէն գեղեցիկ անունները Աստուծոյ կը պատկանին ⁽²⁾. այդ բառերը գործածեցէք իր օգնութիւնը հայցելու համար, և հեռացէք անոնցմէ որոնք սրբապղծօրէն կը գործածեն զանոնք. անոնք իրենց արարքներուն վարձքը պիտի ստանան:

180. (Մեր ստեղծած) էակներուն մէջ կան մարդիկ որոնք ուղիղ ճամբէն կ'ընթանան և որոնց արարքներուն վրայ արդարութիւնը կ'իշխէ:

181. Փալով անոնց, որ սուտ կը հռչակեն Իսլամութիւնը ⁽³⁾, պիտի պատժուին այնպիսի ատեն մը երբ բռնաւ չէին սպասեր:

(1) « Գէշ բան մըն է որ կը նմանին մեր նշանները սուտ հռչակողները, և ինքզինքնուն է որ չարիք կը հասցնեն » (Քաղեմիւրքի)

(2) Արաբ մատենագիտները կ'ըսեն թէ Մահմետականները 99 տեսակ ածական ունին Աստուծոյ բառին հոմանիշ:

(3) « Մեր նշաններ »

182. Եթէ իմ վրէժխնդրութիւնս դանդաղօրէն կու գայ, ահաւոր է սակայն անկա ⁽¹⁾:

183. (Արաքները) չեն մտածեր թէ Մուհամմէտ (իրենց ընկերը) զիւսհար մը չէր բնաւ, և ուրիշ առաքելութիւն չ'ունէր, այլ՝ աստուածային կրօնքը քարոզել:

184. Ինչո՞ւ չեն ուղղեր իրենց ակնարկը երկինքի և երկրի թագաւորութեան և Աստուծոյ ստեղծած էակներու օղակին, չեն տեսներ թէ մահը կրնայ յանկարծակիի բերել զիրենք. ուրիշ ի՞նչ գիրքի պիտի հաւատան. (եթէ Քուրանին չ'հաւատան):

185. Անոնք զոր Աստուած մոլորութեան մէջ պիտի մխրճէ, այլևս լոյսէ մը չպիտի առաջնորդուին. Աստուած զանոնք պիտի լքէ իրենց կուրութեանը մէջ:

186. Քեզի պիտի հարցնեն թէ ժամը ե՞րբ պիտի հասնի: Պատասխանէ՛ անոնց. ատիկա միայն Աստուած գիտէ. իրմէ զատ ոչ ոք կրնայ յայտնել. այդ օրը սուս կու՞մ կը պատճառէ թէ՛ երկինքի և թէ՛ երկրի վրայ գրոշնուողներուն ⁽²⁾. մահկանացուները յանկարծակիի պիտի բերէ:

187. Քեզի պիտի հարցնեն թէ տեղեկութիւն մը ունի՞ս այդ մասին. պատասխանէ՛ անոնց. միայն Աստուած գիտէ, և մարդոց մեծամասնութիւնը կ'անգիտանայ այս ճշմարտութիւնը:

188. Ըսէ՛ անոնց. ես ու ե իշխանութիւն չունինք թէ՛ ինծի օգտակար բան մը հայթայթելու և թէ՛ վնասակար եղող բանէ մը խուսափելու. առանց Աստուծոյ կամ-

(1) « Անոնց պիտի տամ երկար պայմանաժամ մը, որովհետեւ իմ հնարամտութիւնս անպարտելի է » (Քաղեմիւրքի)

(2) Այսինքն՝ յիշեալ մարդոց, որքան հրեշտակներուն մտահոգութիւն կը պատճառէ այդ օրը:

քին: Եթէ ապագայի (գաղտնի) բաները յայտնուէին ինձի, գանձեր պիտի հաւաքէի և բաղդին հարուածներէն զերծ պիտի կացուցանէի ինքզինքս. բայց ես մարդ մըն եմ, որուն սոսկ պաշտօն յանձնուած է հաւատացեալներուն յայտնել Աստուծոյ խոստումները և սպառնալիքները:

189. Աստուած զձեզ ամենքդ ստեղծեց միակ մարդէ մը, որմէ կազմեց կինը, որպէս զի անոր կենակիցը ըլլայ. և երբ անոնք զուգուեցան, կինը իսկզբան թեթեւ բեռ մը զգաց իր մէջը, որ զինքը չէր նեղեր քալած միջոցին: Բայց յետոյ երբ բեռը աւելի ծանրացաւ, այր և կին սա՛ աղօթքն ուղղեցին երկինք. Տէ՛ր, եթէ մեզի տաս բարեկազմ⁽¹⁾ տղայ մը, քեզի երախտագէտ պիտի ըլլանք⁽²⁾:

190. Աստուած լսեց անոնց խնդրանքը (բարեկազմ զաւակ մը տալով) բայց անոնք փոխարէնը Սատանային հետեւելով կուռք պաշտեցին. հետո՛ւ իրմէ այս սրբապղծութիւնը:

(1) Արարերէն սալիհան բառն է, որ կը նշանակէ նաեւ աւաքինի, բարի: (Քաղիմիրսքի)

(2) Նաեւ կը պատմէ թէ երբ Եւա զգացեր է թեթեւ ծանրութիւն մը իր մարմնին մէջ, Սատանան՝ մարդու կերպարանք առած ներկայացեր և հարցուցեր է թէ ի՞նչ կայ փորին մէջը. Եւա պատասխաներ է. չեմ գիտեր: Սատանան յարեր է. թերեւս սա ճորտկողին պէս կենդանի մըն է: Բայց երբ Եւայի յղուծիւնն յառաջացեր է, սատանան նորէն եկեր է և ինչպէս ըլլալը հարցուցեր է. այն տոնն Եւա պատասխաներ է. «վախնամ գուշակութիւնդ ճիշդ ելլէ. քալած և նստած տոնես նեղութիւն և ցաւ կըզգամ»: Սատանան այն տոնն ըսեր է. «եթէ Աստուած իմ խնդրանքովս, քեզի և Ուղամին նման զաւակ մը տայ, իմ անունովս պիտի կոչե՞ս»: Եւա խոստացաւ:

191. Կարելի՞ է Աստուծոյ հաւատար գասել չաստուածներ, որոնք ոչինչ կրնան ստեղծել, որոնք իրենք ստեղծուած են, որոնք անկարող են օգնութիւն ընծայելու և ինքզինքնուն ալ չեն կրնար օգնել:

192. Զանոնք երբ փրկութեան ճամբան հրաւիրէք, չպիտի հետեւին ձեզի. զանոնք հրաւիրէք թէ՛ ոչ, ո և է օգուտ յառաջ չի գար:

193. Անոնք (զոր Աստուծոյ կարգը կը դասէք) ձեզի նման գերիններ են. ուրեմն աղօթեցէք անոնց և տեսնենք թէ մօիկ պիտի ընեն ձեր խնդրանքին, եթէ անկեղծ էք:

194. Անոնք ոտք ունի՞ն քալելու համար, ձեռք ունի՞ն բան մը բռնելու, աչք ունի՞ն տեսնելու, ականջ ունի՞ն լսելու համար: Ըսէ՛ անոնց. կանչեցէք ձեր չաստուածները և ծուլակ մը լարեցէք ինծի դէմ. մի՛ կարծէք թէ կը վախնամ անոնցմէ,

195. Որովհետեւ իմ պաշտպանս Աստուած է, ան որ Քուրանը իջեցուց երկինքէն և որ կը պաշտպանէ արդարները:

196. Կուռքերը որոնց խուսկ կը մատուցանէք, անկարող են ձեզի օգնութեան հասնելու. անոնք ինքզինքնուն ալ չեն կրնար օգնել:

197. Երբ ստիպէք զանոնք որ փրկութեան ճամբուն մէջ մտնեն, քեզի չպիտի անասն երբէք. քեզի կը նային, բայց բան մը չեն տեսներ:

198. Ներողամիտ եղիր, բարիք գործել հրամայէ և փախիր ագէտներէն:

199. Եթէ սատանան թելադրութիւն մը ընէ քեզի, Աստուծոյ ապաստանէ՛, որովհետեւ ամէն բան գիտէ և կ'իմանայ ան:

200. Անոնք՝ որ Աստուծմէ կ'երկնչին (սասանային) փորձութեան ենթարկուած ատեննին պիտի յիշեն իր բարիքները և անմիջապէս լուսաւորուին պիտի:

201. Բայց անհաւատները ⁽¹⁾ այլեւ չպիտի կարենան փարատել այն խաւարակուռ ամպը, զոր սատանան պիտի թանձրացնէ անոնց շուրջը:

202. Եթէ անոնց աչքին առջեւ չփայլեցնես ցայտուն նշաններ ⁽²⁾, պիտի ըսեն. ի՞նչ պատմութիւն ընելով կ'ուզես օրօրել մեզի: Պատասխանէ անոնց. ձեզի կը քարոզեմ միայն այն բանը, զոր Աստուծոյ յայտնեց ինծի. այս Գիրքը կը պարունակէ աստուածային պատուիրաններ. հաւատացեալներուն լոյսն է ան և աստուածային գթութեան գրաւականը:

203. Քուրանը կարգացուած ժամանակ լուծեամբ (և ուշադրութեամբ) մտիկ ըրէք, որպէս զի արժանի ըլլաք աստուածային գթութեան:

204. Սրտիդ մէջ պահէ Աստուծոյ յիշատակը, երկիւզով և խոնարհամտութեամբ և առանց ցուցամոլութեան ազօթէ՛. այս պարտականութիւնը լրացուր առտու իրիկուն:

205. Բարձրեալին քովը եղող հրեշտակները ոչ միայն գոռոզաբար չեն մերժեր հնազանդիլ իր օրէնքներուն, այլ անդադար կը գովարանեն զայն և պաշտամունք կը մատուցանեն:

(1) « Իրենց եղբայրները » կը թարգմանէ Քադիմիրբէ և կը յարէ որ յայտնի չէ թէ՛ Սատանային յատուկ մարդիկը պէտք է հասկնալ, թէ չէ՛ սատանաները:

(2) « Եթէ անոնց չբերես Քուրանի տուն մը »

ՎԵՐՋ Է. ԳԼՈՒԽԻ

ԳԼՈՒԽ Ը.

Ա. Ի Ա. Ր Ը

Տրուած՝ Մէսիսէի մէջ. — 76 տուն

Յանուն ողորմած եւ անյիշատաւ Աստուծոյ

1. Քեզի պիտի հարցնեն աւարի մասին⁽¹⁾. պատասխանէ՛ անոնց. աւարը կը պատկանի Աստուծոյ և իր առաքեալին: Երկնչեցէք Տիրոջմէն, հաշտութեամբ կարգադրեցէք ձեր միջեւ եղած անհամաձայնութիւնները եւ եթէ հաւատացեալ էք, հնազանդեցէք Աստուծոյ և իր Մարգարէին:

2. Այն հաւատացեալները որոնք իրենց սրտին մէջ ունին Աստուծոյ երկիւղը, որոնց հաւատքը կ'աւելնայ քանի կարգան աստուածային պատուիրանները, որոնք Աստուծոյ վրայ կը դնեն իրենց միակ յոյսը,

3. Որոնք ազօթք կընեն և աղքատին գոգը կը թափեն իրենց չնորհուած ինչքերուն մէկ մասը,

4. Այդպիսիները ճշմարիտ հաւատացեալներն են, և երկնային թագաւորութեան մէջ պիտի գրաւեն բարձր աստիճան մը (Աստուծոյ քով) և պիտի վայելին Աստուծոյ գթութիւնն ու չնորհները:

5. Աստուծոյ ինքն է որ քեզի թելադրեց թողուլ քու

(1) Պէտքի պատերազմէն վերջ աւարի բաժանումին միջոցին հաւատացեալներու միջեւ անհամաձայնութիւն յառաջ եկաւ. այդ առթիւ Մուհամմէտ տաւա իր ժողովուրդին այս գլուխը, ուր նշանակուած են աւարի մասին օրէնքները:

տունդ, հակառակ անոր որ հաւատացեալներուն մէկ մասը կ'ընդդիմանար ⁽¹⁾ :

6. Անոնք քեզի հետ կը վիճարանէին այն ճշմարտութեան մասին որ արդէն յստակ կերպով երեւցած էր իրենց աչքին . (քեզի կը հետեւէին ակամայ) այնպէս ինչպէս եթէ դէպի մահը երթային, կամ զայն իրենց աչքին առջեւ ունենային :

7. Աստուած ձեզի խոստացած էր որ երկու ազգերէն մին ⁽²⁾ պիտի իյնար ձեր սուրին տակ . դուք փախաքեցաք որ զէնք չ'ունեցող ազգը ձեզի յանձնուի . բայց Աստուած ուզեց լրացնել իր խոստումները մինչեւ որ վերջին անհաւատը բնաջինջ ըլլայ :

8. Որպէս զի ճշմարտութիւնը փայլի, սուտը փաքատի, հակառակ՝ ամբարիշտներու ջանքերուն :

9. Երբ դուք Բարձրեային օգնութիւնը խնդրեցիք, անիկա (ձեր խնդրանքը ընդունելով) պատասխանեց . հազար հրեշտակներ ձեզի օգնութեան պիտի զրկեմ :

10. Ձեզի այս խոստումը տուաւ, որպէսզի ուրախութիւն և յոյս ծնեցնէ ձեր սրտերուն մէջ, ամէն օգնութիւն կուգայ Աստուծոյ, որ հզօր և իմաստուն է :

11. Աստուած ձեզի զրկեց ապահովութեան քունը (յիշեցէք այդ վայրկեանը) . անիկա երկինքէն անձրեւ իջեցուց որպէս զի մաքրագործուիք և սատանային դարձանքներէն հեռանաք, ձեր սրտերը հաւատքին կապուին ու կորովնիդ հաստատուն ըլլայ :

(1) « Հակառակ որ հաւատացեալներուն մէկ մասը չուզէր լքել իր հետեւէն քեզի . » կ'ակնարկէ Մուհամմէտի փախուստին՝ դէպ ի Մէքքէ :

(2) « Որ երկու բնականներէն մին ,

12. Այն ատեն Աստուած ըսաւ իր հրեշտակներուն . ձեզի հետ եմ ես, քաջաբերեցէք հաւատացեալները . ամբարիշտներուն սրտին մէջ սոսկում պիտի թափեմ, իսկ դուք ձեր բազուկը իջեցուցէք անոնց գլուխներուն վրայ, ոտքերնուն և ձեռքերնուն զարկէք և անոնցմէ ոչ մէկուն խնայեցէք :

13. Այսպէս թող անոնք պատժուին, Աստուծոյ և իր առաքեալին բաժնուներուն համար . ո՛վ որ Աստուծոյ և անոր Մարգարէէն հեռանայ, փորձով պիտի զգայ թէ Աստուած անաւոր է իր վրէժներուն մէջ :

14. Թող անոնք կրակին չարչարանքները կրեն որովհետեւ անհաւատներուն համար պատրաստուած է ան :

15. Ո՛վ հաւատացեալներ, երբ տեսնէք որ թշնամի բանակը կարգապահութեամբ յառաջ կ'ընթանայ, փախուստ մի՛ տաք :

16. Ո՛վ որ պատերազմի օրը կռնակը դարձնէ եթէ նոր ուժով մը վերստին յարձակելու կամ համախմբուելու համար չէ, Աստուծոյ բարկութեանը պիտի ենթարկուի, իր բնակավայրը դժոխքը պիտի ըլլայ . սարսափելի՛ բնակավայր :

17. Դուք չէք զանոնք սպաննողը . Ամենակարողին սուրին տակ է որ ինկած են անոնք . դուն չես, Մուհամմէտ, անոնց վրայ յարձակողը, այլ Աստուած՝ որպէս զի հաւատացեալներուն տայ նշաններ՝ իր պաշտպանութեանը . Աստուած ամէն բան գիտէ և կ'իմանայ :

18. Իր բազուկը պաշտպանած է զձեզ, ինքն է որ թշնամիին հնարամտութիւնները ոչինչի կը վերածէ :

19. Ո՛վ անհաւատներ, (դուք յաղթութիւն ուզեցիք, բայց) յաղթութիւնը մեր կողմը եղաւ և մեր դատը ապահովեց : Եթէ (ամենէն առաջ դուք) դադրէք մեզի

դէմ կռուելէ ձեզի աւելի նպաստաւոր կ'ըլլայ. եթէ դուք կրկին պատերազմ մղէք, մենք ալ կը մղենք. ձեր բանակը ինչքան ալ մեծաթիւ ըլլայ, լաւագոյն վիճակ մը չպիտի սպահովէ ձեզի, որովհետեւ Աստուած հաւատացեալները կը պահպանէ:

20 Ո՛վ հաւատացեալներ, հնազանդեցէք Աստուծոյ և իր Մարգարէին. այս պարտականութիւնը բարձի թողի մի՛ ընէք երբէք. դուք լսեցիք իր խօսքը:

21. Մի՛ նմանիք անոնց՝ որ կ'ըսեն՝ մօտիկ կ'ընենք ձեզի, բայց մօտիկ չեն ընեն:

22. Յաւատարմականն աչքին առջեւ գաղաններէն աւելի զգործելի ըլլալ է՝ խուլ, համբ և ապուշ ըլլալը:

23. Եթէ Աստուած աղէկ արամադրութիւն մը գրտնէր անոնց մօտ, բանականութիւն պիտի տար անոնց. բայց եթէ այս չնորհը ընդունէին, շատ աւելի յամառութեամբ պիտի հեռանային հաւատքէն:

24. Ո՛վ հաւատացեալներ, պատասխանեցէք Աստուծոյ և Մարգարէին կոչին, քանի որ զձեզ կ'ապրեցնէ. միտքերնիդ պահեցէք թէ Աստուած կը սպրդի մարդուն և անոր սրտին միջեւ, և թէ դուք ամենքդ իրեն պիտի վերադառնաք:

25. Երկնչեցէ՛ք անհնազանդութենէ (1). միայն ամբարիշտները չեն որ երթակայ պիտի ըլլան անոր. գիտցէ՛ք թէ Ամենակարողը անարկու է իր վրէժներուն մէջ:

26. Յիշեցէ՛ք, թէ այս քաղաքին (Մէքքէի) պատերուն մէջ փոքրաթիւ և տկար էիք ատենօք, և կը վախնայիք որ ընալինջ պիտի ըլլաք ձեր թշնամիներէն. բայց Աստուած պաշտպանեց ձեր տկարութիւնը և սպաստա-

(1) « Վախեցէ՛ք փորձութենէն . »

նարան մը ու առատ սնունդ տուաւ, որպէս զի երախտապարտ ըլլաք իրեն:

27. Ո՛վ հաւատացեալներ, զգուշացէ՛ք խաբելէ զԱստուած և Մարգարէն. ձեր յանձնառութեանց միջոցին խարդախութիւններ մի՛ ընէք, քանի որ լուսաւորուած էք:

28. Մտածեցէ՛ք որ ձեր հարստութիւնները և զաւակները փորձութեան առարկաներ են, ու մրցանակը՝ զոր Աստուած կը պատրաստէ ձեզի համար, սքանչելի է:

29. Ո՛վ հաւատացեալներ, եթէ կ'երկնչիք Աստուծմէ, անիկա զձեզ պիտի բաժնէ չարերէն. անիկա պիտի քաւէ ձեր մեղքերը, պիտի ներէ, ու զձեզ ողորդէ պիտի իր առատաձեռնութեան գանձերովը:

30. Մինչ անհաւատները ծուղակներ կը լարէին քեզի դէմ (ո՛վ Մուհամմէտ), մինչ կը փափաքէին զքեզ ձերբակալել, սպաննել կամ վռնտել, Աստուած, որ շատ աւելի արթնամիտ է քան խաբերաները, ի դերեւ հանեց անոնց դաւադրութիւնները:

31. Երբ անհաւատներուն կարգաք մեր աստուածային պատուիրանները, կ'ըսեն. արդէն իմացած ենք ասոնք, մենք ալ կրնանք այդպէս բաներ արտադրել. հին պատմութիւններու հիստուածք մըն է այդ:

32. Անոնք կ'ըսեն. ամենակարող Աստուած, եթէ Քուրանը ճշմարտութիւնը կը պարունակէ, մեր գլուխներուն վրայ քար թափել տուր երկինքէն և ամենէն ահաւոր պատուհանները կրել տուր մեզի:

33. (Բայց գիտցի՛ր որ) Աստուած չի պատժէր զանոնք, որովհետեւ (1) դուն անոնց մէջն ես, և քու ներողամտութիւնդ կը հայցեն:

(1) « Այնքան ատեն որ » (Քաղկեդոնի)

34. Աստուած կարող էր իր վրէժին ենթարկել զանոնք, երբ հաւատացեալները կը մոլորեցնէին Մէքքէի տաճարէն. բայց իրենք ալ տաճարին բարեկամները չէին ⁽¹⁾: Միայն առաքինի մարդիկ արժանի են տաճարին պահապաններն ըլլալու, բայց անոնք մեծ մասամբ չեն գիտեր այս բանը:

35. Նուիրական տունին մէջ անոնց ըրած աղօթքը կը բաղկանայ սոսկ շրթունքներով սուլելէն և ձեռքերնին իրարու գարնելէն ⁽²⁾: Անոնք օր մը սա բառերը պիտի լսեն. ձեր ամբարշտութեան պատիժը ճաշակեցէ՛ք:

36. Անհաւատները իրենց հարստութիւնը կը ծախսեն կրօնքին դէմ մաքառելով (ուրիշները Աստուծոյ ճանապարհէն մոլորեցնելու համար.) անոնք պիտի ծախսեն իրենց ունեցածը չ'ունեցածը, բայց յետոյ դառնօրէն պիտի զղջան և պիտի յաղթուին:

37. Բոլոր անհաւատները դժոխքին մէջ պիտի ժողվուին:

38. Աստուած պիտի բաժնէ աղէկները զէշերէն, պիտի հաւաքէ ապիրատները և կրակին չարչարանքներուն մէջ պիտի նետէ. այն ատեն բոլոր չարերը պիտի փճանան:

39. Նենգամիտներուն ըսէ՛, որ եթէ վերջ մը դնեն իրենց անհաւատութեան, անցեալը պիտի ներուի. բայց

(1) « Պահապանները չէին: » Մէքքէի տաճարին պահապանը ըլլալը մեծ պատիւ մըն էր:

(2) Արար մեկնիչները կ'ըսեն թէ կռապաշտները բոլորովին մերկ կը պտրտէին տաճարին մէջ, թէ՛ այր և թէ կին, թեւ թեւի մտած, ու Մուհամմէտի աղօթքը խանգարելու համար մատներով կը սուլէին և աղմուկ կը հանէին:

եթէ անգամ մըն ալ իյնան նոյն յանցանքին մէջ, թող աչքի առջեւ բերեն հին ժողովուրդներու օրինակը:

40. Պայքարեցէ՛ք անոնց դէմ մինչեւ որ հերձուածը ⁽¹⁾ անհետանայ և սուրբ կրօնքը յաղթանակէ ամբողջ տիեզերքի վրայ: Եթէ անոնք իրենց ամբարշտութեանց վերջ մը դնեն, Աստուած վկայ պիտի ըլլայ անոնց աւարքին:

41. Եթէ անոնք յամառին մնալ իրենց անհաւատութեան մէջ, մտածեցէ՛ք թէ Աստուած ձեր պաշտպանն է և դուք պարտաւոր էք ապաւինիլ անոր հզօր պաշտպանութեանը:

42. Գիտցէ՛ք որ երբ աւար մը ձեռք ձգած էք, անոր մէկ հինգերորդ մասը կը պատկանի Աստուծոյ, Մարգարէին, աղգականներուն, որբերուն, աղքատներուն և ճամբորդներուն, եթէ կը հաւատար Աստուծոյ և մեր ծառային եղած յայտնութիւններուն, այն յիշատակելի օրը, երբ երկու բանակներ իրարու բաղխեցան ⁽²⁾. Աստուծոյ զօրութիւնը անսահման է:

43. (Յիշեցէ՛ք այն օրը երբ) դուք գետին մօտ ⁽³⁾ բանակած էիք մինչ թշնամին հակառակ եղըին վրայ էր և ձեր հեծեալազօրքը ստորադաս էր: Հակառակ ձեր յանձնառութեանց անհամաձայնութիւնը պիտի մտնէր ձեր

(1) « Կռապաշտութեան փորձութիւնը » — Արարեւէն Քիթբէն բառն է այս, որ կը նշանակէ նաեւ անկարգութիւն, խառնակչութիւն:

(2) Ասիկա Պետրի կռիւին օրն է երբ առաջին անգամ հաւատացեալները դէմ յանդիման գտնուեցան անհաւատներուն և երբ, այս վերջիններուն պարտութեամբ երկու կրօնքներուն միջեւ բաժանում եղաւ:

(3) « Ամենէն մերձակայ անցքին վրայ » (Քաղիմիրքի)

միջեւ, բայց Ամենակարողը ուզեց լրացնել այն՝ զոր հրամայած էր իր պատուիրաններուն մէջ,

44. Որպէս զի կորսուելու դատապարտուածը ճգմուէր (երկինքի մէկ ակներե նշանովը) և յաղթանակէն վերապրելու սահմանուածը վկայ ըլլար իր փառքին: Աստուած ամէն բան գիտէ և կը լսէ:

45. (Յիշէ, ո՛վ Մուհամմէտ թէ) Աստուած երազիդ մէջ ցոյց տուաւ թշնամի բանակը չատ փոքրաթիւ, եթէ աւելի անարկու ցոյց տար զայն, քաջութիւննիդ պիտի կորսնցնէիք և անհամաձայնութիւնը իրարմէ պիտի զատէր զձեզ: Աստուած խնայեց ձեզի այս բանը, որովհետեւ սրտերու խորը կը ճանչնայ ան:

46. Երբ պատերազմը սկսաք Աստուած ձեր աչքին առջեւ նուազեցուց թշնամիին թիւը. միւս կողմէ անոր աչքին առջեւ պզտիկ ցոյց տուաւ ձեր զինուորներուն բանակը որպէս զի ի կատար հանուի իր հրամաններուն մէջ վճռուածը. Աստուած վախճանն է ամէն բանի:

47. Ո՛վ հաւատացեալներ, երբ թշնամի բանակի մը դէմ կը գտնուիք, անխորտակելի եղէք, ամէն վայրկեան յիշեցէք զԱստուած որպէս զի երջանիկ ըլլաք:

48. Հնազանդեցէ՛ք Աստուծոյ և Մարգարէին. անհամաձայնութիւններ մի՛ հանէք, դուցէ մարի ձեր քաջութեան հուրը. հաստատակամ եղէք. Աստուած յարատեւութեամբ պայքարողներուն հետ է:

49. Մի՛ նմանիք անոնց՝ որոնք ցուցամոլութեամբ իրենց ընտանեկան օճախը կը ձգեն իրենց նմանները Աստուծոյ ճամբէն շեղեցնելու համար. Աստուած կը տեսնէ անոնց արարքները:

50. Աստանան անոնց արարքներուն արժէքը չատ փազանցելով ըսաւ անոնց. այսօր դուք անընկճելի պի-

տի ըլլաք. ձեր գլուխը անցնելով առաջ պիտի ընթանամ: Բայց երբ երկու բանակները երեւան եկան, ետ դարձաւ և ըսաւ. զձեզ կը լքեմ. ես կը տեսնեմ այն բանը զոր չէք տեսներ դուք ⁽¹⁾: Ես կը վախնամ Աստուծոյ՝ որուն պատուհասները սոսկալի են:

51. Անհաւատները և անոնք՝ որոնց սիրտը ապականած է, այն ատեն ըսին. անոնց հաւատքը խաբեց զիրենք. ո՛վ որ իր վստահութիւնը Աստուծոյ վրայ կը դնէ փորձով կը հաստատէ թէ անիկա գիտուն և իմաստուն է:

52. Ի՞նչ տեսարան պիտի պարզուի երբ հրեշտակները մահ սփռեն անհաւատներուն մէջ ⁽²⁾. հրեշտակները անոնց երեսին և երիկամունքներուն պիտի զարնեն և սա խօսքերը պիտի ըսեն. գացէ՛ք հիմա ճաշակեցէք կրակի պատիժը:

53. Այս Հարչարանքը իրենց ոճիրներուն հետեւանքն է, որովհետեւ Աստուած երբէք անարդարութիւն չ'ընէր իր ծառաներուն:

54. Անոնց ճակատագիրը նման է Փարաւոնի մարդոց և անոնցմէ առաջ ապրած անհաւատներուն ճակատագրին. Աստուած զանոնք յանկարծակիի բերաւ ⁽³⁾. իրենց

(1) ձեռքով և կ'ըսէ թէ սատանային տեսածը հրեշտակներ էին:

(2) Էլ կ'ազէ կ'ըսէ թէ երբ մարդիկ մեռնին, երկու տհաւոր հրեշտակներ պիտի գան զանոնք հարցաքննել. զանոնք ոտքի վրայ կեցնելով պիտի հարցնեն, ո՞րն է Աստուածդ, մարգարէդ և կրօնքդ: Երբ տեսնեն որ անհաւատ է, սարսափելի հարուած մը կուտան անոր: Թալմուտականները գրեթէ միեւնոյն ըմբռնումն ունին այս մասին սա տարբերութեամբ որ, երբ հարցաքննուողը յանցաւոր ելլէ, մահուան հրեշտակը հարուածը կ'իջեցնէ շղթայով մը որուն կէսը երկաթ է և կէսը կրակ: (Թալմուտ)

(3) « Զանոնք ընտրին ըրաւ » (Քաղեմիսքի)

չարագործութեանց միջոցին. անիկա ահարկու է իր պատիժներուն մէջ:

55. Աստուած ժողովուրդի մը շնորհած իր բարիքները երբէք ետ չ'առնէր, մինչեւ որ անոնց սիրտը նենգամտութեան չի դառնայ. ամէն բան կը տեսնէ և կը լսէ անիկա:

56. Անոնք կը նմանին Փարաւոնի ընտանիքին և անոնց՝ որ աւելի առաջ ուրացան մեր հաւատքը: Մեր վրէժխնդրութիւնը անոնց վրայ թափեցաւ գործած ոճիրներնուն համար. այսպէս մենք փճացուցինք Փարաւոնի բանակը ջուրերուն մէջ, որովհետեւ ամբարիշտներէ կը բաղկանար ան:

57. Յաւիտեանականին աչքին առջեւ Իսլամութեան հաւատքը մերժողը աւելի անարդ է քան անասունները:

58. Անոնք որ ամէն վայրկեան կը խզեն քեզի հետ կնքած դաշինքներն, Աստուծոյ երկիւղը չ'ունին բնաւ:

59. Երբ պատերազմի միջոցին անոնք քու ձեռքդ իյնան, չարչարանքներ կրել տալով ահարեկէ իրենց հետեւողները, որպէս զի խորհրդածեն:

60. Երբ ժողովուրդի մը կողմէ մասնութիւն մը կրեա, միեւնոյնը ըրէ անոր. անոնց ըրածը փոխարինէ որովհետեւ Աստուած կ'ատէ մասնիչները:

61. Անհաւատը թող չի կարծէ թէ աստուածային վրէժխնդրութենէ պիտի խուսափի. անիկա չի կրնար կասեցնել (Աստուծոյ զօրութիւնը):

62. Զեր ջանքերը միացուցէք, (զօրաւոր ջոկատներ կազմեցէք) ձեր ձիերը հաւաքեցէք որպէս զի կարենաք սոսկում արեւ Աստուծոյ և ձեր թշնամիներուն, և նաև ձեր չը ճանչցած մարդոց թշնամիներուն սրտին մէջ. Աստուած կը ճանչնայ զանոնք: Աստուծոյ ծառայութեան

համար ինչ որ ծախսէք, փոխարէնը պիտի ստանաք. աշխրաւութիւն չպիտի ըլլայ ձեզի:

63. Եթէ անոնք հաշտութիւն խնդրեն, դուն ալ հաշտուէ. վստահութիւնդ Աստուծոյ վրայ դիր. անիկա ամէն բան գիտէ և կ'իմանայ:

64. Երբ զքեզ մասնեյ ուզեն Աստուած պիտի արգիլէ անոնց դաւադրութիւնները. իր և հաւատացեալներուն օգնութեամբ զքեզ պիտի զօրացնէ. անոնց սրտերը պիտի միացնէ. աշխարհի բոլոր գանձերը անկարող պիտի ըլլալին կազմելու այս միութիւնը. Աստուծոյ բարութեամբ միայն կը կազմուի ան. հզօր և իմաստուն է Աստուած:

65. Ո՛վ Մարգարէ, Աստուծոյ պաշտպանութիւնը բաւական է քեզի և անոնց՝ որ կը հետեւին քեզի:

66. Ո՛վ Մարգարէ, հաւատացեալները պատերազմի մղէ. ձեր մէջէն քսան քաջեր կարող եւ գետին տապալել երկու հարիւր անհաւատներ. ձեզմէ հարիւր հոգի կրնան հազար անհաւատ ի փախուստ դարձնել, որովհետեւ անոնք խելք չ'ունին:

67. Աստուած կը փափաքի ձեր ջանքերը մեղմացնել. անիկա գիտէ թէ դուք որքան տկար էք. ձեր մէջէն հարիւր քաջեր պիտի կարենան յաղթել երկու հարիւր թշնամիի. իսկ հազար քաջեր պիտի յաղթանակեն երկու հազարի, շնորհիւն Աստուծոյ որ քաջ մարդոց հետ կ'ըլլայ:

68. Ո՛չ մէկ մարգարէ կրցաւ գերիներ բռնել մինչեւ որ աշխարհի վրայ մեծ կոտորածներ չի սարքեց թշնամիին արիւնը թափելով. դուք կը փափաքիք աշխարհային բարիքները վայելել, բայց Աստուած կ'ուզէ տալ երկինքի գանձերը. հզօր և իմաստուն է ան:

69. Եթէ ձեզի Աստուած նախապէս պատուէրներ շնորհած չըլլար ⁽¹⁾, ձեր գրաւած աւարները կրնային Աստուծոյ վրէժխնդրութիւնը ձեր վրայ հրաւիրել:

70. Ձեր թշնամիներէն գրաւուած և արտօնեալ բաներով անանցեք և Աստուծոյ կրկնչեցեք. գթած և անյիշար է ան:

71. Ո՛վ Մարգարէ, ձեր ձեռքը ինկած գերիներուն ըսէք. եթէ Աստուած տեսնէ որ ձեր սիրտերը ուղիղ են, պիտի տայ շատ աւելի թանկագին հարստութիւններ քան ձեզմէ խլուածները, ու ձեզի պիտի ներէ որովհետեւ գթած և անյիշար է:

72. Բայց եթէ գերիները քեզ խափել ուզեն, արդէն Աստուծոյ հանդէպ ալ խաբերայութիւն ըրած են ⁽²⁾. ա՜նոնց բաղդին իրաւարարը դուն ես ⁽³⁾. հզօր և խմսատուն է ան:

73. Այն հաւատացեալները որոնք իրենց ընտանիքը թողով կ'երթան իրենց կեանքն ու ինչքը զոհելու Աստուծոյ դասին համար, աւարը պիտի բաժնեն ⁽⁴⁾ անոնց հետ որոնք Մարգարէին օգնութիւն և ապաստան կ'ընծայեն: Դուք չպիտի ընկերութիւն հաստատէք այն հաւատացեալներուն հետ, որոնք իրենց տուններուն մէջ կը մնան մինչեւ որ անոնք ալ պատերազմի չ'երթան, բայց երբ ձեր օգնութիւնը խնդրեն կրօնքի պաշտպանութեան համար, տուէք, միայն թէ ձեր դաշնակիցներուն դէմ չ'ըլլայ. Բարձրեալը կը տեսնէ ձեր բոլոր գործերը:

(1) Գերիները ազատ արձակելու մասին:

(2) Իբր անհաւատներ Աստուծոյ հանդէպ միշտ խաբերայ կը ատուին արդէն:

(3) «Աստուած զանոնք քու ձեռքդ յանձնած է՝» (Քաղկեդոնացի)

(4) «Ազգական պիտի համարուին»: (« «)

74. Անհաւատները իրարու փոխադարձ օգնութիւն կ'ընծայեն, եթէ դուք ալ միեւնոյն ձեւով միութիւն մը չի հաստատէք ձեր միջեւ, անկարգութիւններ և մեծամեծ չարիքներ պիտի թափին երկրի վրայ:

75. Անոնք որ Աստուծոյ հաւատալով իրենց հայրենիքը կը թողուն հաւատքին գրօշին տակ մաքառելու համար, և անոնք որ օգնութիւն ու ապաստան կ'ընծայեն Մարգարէին, ճշմարիտ հաւատացեալներ են և պիտի վայելեն Աստուծոյ զթութիւնը ու արքայութեան փառաւոր շնորհները:

76. Անոնք որ ձեզմէ վերջ կը հաւատան Աստուծոյ և իրենց հայրենիքը ձգելով Իսլամութեան համար կը կրօնին, ձեր ընկերները կը համարուին. բայց անոնք որ (արեան) կապելով ձեզի միացած են, իրարու աւելի մերձաւոր կը համարուին. ահաւասիկ թէ ինչ գրուած է Գիրքին մէջ, Ամենակարողին գիտութիւնը կ'ընդգրկէ ամբողջ տիեզերքը:

ՎԵՐՋ Ը. ԳԼՈՒԽԻ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Զ Ղ Ձ Ո Ւ Մ ⁽¹⁾

Տրուած՝ Մէտիսնէի մէջ . — 130 տուն

1. Ահաւասիկ ապահարկութեան զեկոյցը զոր Աստուած և իր Մարգարէն ըրին, այն կռապաշտներուն նըկատմամբ որոնց հետ դաշինք կնքեցիք:

2. Դուք (հաւատացեալներդ) չորս ամիս ճամբորդեցէք խաղաղութեամբ, և խորհեցէք թէ չէք կրնաք կասեցնել Ամենակարողին բազուկը որ նախատինքով պիտի ծածկէ անհաւատները:

3. Աստուած և իր Մարգարէն կը յայտարարեն (մարդոց) թէ ուխտագնացութեան օրերէն ետք կռապաշտները այլեւս չպիտի արժանանան գթութեան ⁽²⁾. պէտք է փոխէք հաւատքնիդ. եթէ յամառիք մնալ անհաւատութեան մէջ, յիշեցէք որ չպիտի կրնաք ազատիլ Աս-

(1) Այս գլուխը Զղջում և կամ Ապահարկութիւն կը կոչուի, որովհետեւ անոր մէջ խօսուած է ապահարկութեան մասին զոր Մուհամմէտ կուտայ անհաւատներու, ատենի մը համար, և կամ՝ որովհետեւ այդ պայմանաւորման լրանալուն հաւատացեալները ազատ պիտի ըլլան ուզած կերպովն յաւաքուելու կռապաշտներուն հետ: Ասիկա Բուրանին միակ գլուխն է որ «յանուն ողորմած և անյիշաչար Աստուծոյ» բանաձեւը չի կրէր, որովհետեւ, կ'ըսեն Արաբները, վրէժխնդրութեան վրայ խօսուած է անոր մէջ. նաեւ՝ այս գլուխը միակն է՝ զոր միանուագ կերպով տուած է Մուհամմէտ:

(2) «Աստուած և իր Մարգարէն ո եւ է յանձնառութիւն չեն ստանձներ կռապաշտներուն հանդէպ» (Քալիմիբաքի)

տուծոյ վրէժխնդրութենէն: Անհաւատներուն յայտարարէ թէ ինչքան անհաւոր պատիժներու պիտի ենթարկուին:

4. (Աստուհանդերձ) կռապաշտներուն հետ ձեր կրնաք զաշինքին հաւատարիմ մնացէք, եթէ անոնք ալ հաւատարիմ կը մնան, և եթէ ձեր թշնամիներուն չեն օժանդակեր: Աստուած կը սիրէ զանոնք որ իրմէ կ'երկրնչին:

5. Երբ (չորս) նուիրական ամիսները անցնին, կռապաշտները մեղացեցէք, ուր որ ալ գտնէք զանոնք. գերի բռնեցէք և պաշարեցէք զանոնք, ամէն կողմ թակարդներ յարեցէք: Բայց երբ փոխեն հաւատքնին, աղօթք ընեն, ողորմութիւն տան, այն ատեն հանգիստ ձգեցէք զանոնք, որովհետեւ Աստուած գթած եւ անյիշաչար է:

6. Երբ կռապաշտ մը ապաստանարան մը խնդրէ քեզմէ, տո՛ւր, որպէս զի կարենայ լսել Աստուծոյ խօսքը. յետոյ զայն տար ապահով տեղ մը, որովհետեւ ազիտութեան խուարին մէջ թաղուած է անիկա:

7. Աստուած և Մարգարէն միթէ կրնան դաշինք կնքած ըլլալ կռապաշտներուն հետ. սակայն և այնպէս, եթէ անոնք յարգեն Մէքքէի տաճարին մօտ կնքուած դաշինքը, դուք ալ հաւատարիմ եղէք անոր. (այնքան ատեն որ անոնք օրինաւոր ընթացք մը ցոյց տան ձեզի, դուք ալ փոխադարձաբար նոյնը ըրէք.) Աստուած կը սիրէ զանոնք որ իրմէ կ'երկրնչին:

8. Անոնք ինչպէ՞ս պիտի կարենան յարգել այն դաշինքը, եթէ իրենք յաղթական ելլեն, ո՛չ արեան կապերուն և ո՛չ ալ իրենց երգումին յարգ պիտի ընծայեն. (ըրբանով հաւանութիւն կը յայտնեն, մինչ իրենց սրտով կ'ուրանան. անոնք մեծ մասամբ ոճրագործներ են:)

9. Քուրանի վարդապետութիւնը ⁽¹⁾ ծախեցին դժուած չափու մը փոխարէն . հաւատացեալները ուղիղ ճանապարհէն մոլորեցուցին . անոնց բոլոր արարքները անօրէնութեան նշանը կը կրեն :

10. Բոլոր սանձերը խորտակեցին . (հաւատացեալներուն հետ) իրենց կնքած բոլոր դաշինքները և արեան կապերը խզեցին (որովհետեւ անօրէն են) :

11. Բայց երբ իրենց սխալները ուղղեն , աղօթք կատարեն և ողորմութիւն տան , ձեր կրօնակից եղբայրները կ'ըլլան . Աստուծոյ պատուիրանները (յստակ կերպով) կը բացատրեմ անոնց՝ որ կրնան հասկնալ :

12. Եթէ , սակայն , իրենց հանդիսաւոր դաշինքը ուրանան և ձեր կրօնքը խանդարեն , յարձակեցէ՛ք անհաւատներու պետերուն վրայ (որպէս զի իրենց չարագործութիւնները զազրեցնեն ,) որովհետեւ անոնց համար նուիրական երդում չի կայ բնաւ :

13. Դուք պիտի մերժէի՞ք կռուիլ ուրացող ժողովուրդի մը դէմ որ կը ջանայ ձեր Մարգարէն վտարել . այդ ժողովուրդը ինքը կ'ըլլայ նախադարձակ , պիտի վախճա՞ք անկէ . բայց եթէ դուք հաւատացեալ էք , միթէ պէտք չէ՞ որ երկնչիք Աստուծոյ :

14. Յարձակեցէ՛ք անոնց վրայ որպէս զի Աստուած պատժէ զանոնք ձեր ձեռքով , ու նախատիրքով ծածկէ զանոնք . զձեզ պիտի պաշտպանէ անոնց դէմ և հաւատացեալներուն սիրտը պիտի զօրացնէ :

15. Անհաւատներուն սրտին մէջէն զայրոյթը պիտի ջնջէ և իրեն հաճոյ թուածին պիտի ներէ , որովհետեւ գիտուն եւ իմաստուն է Աստուած :

(1) « Աստուծոյ պատուիրանները »

16. Դուք այնպէս խորհեցաք թէ պիտի լքուի՞ք , իբր թէ Աստուած չի գիտնար թէ որոնք են ձեր մէջէն կոիւի գացողները . երբ դուք , առանց զինակցի մնացած , ունէիք իբր միակ յենարան Աստուծոյ , իր Մարգարէին և մէկ քանի հաւատացեալներու բազուկը . Բարձրեալը կը տեղեկանայ ձեր արարքներուն :

17. Նուիրական տաճարին մուտքը արգիլուած պէտք է ըլլայ կռապաշաներուն , իրենց անկրօնութիւնը անարժան կը կացուցանէ զիրենք նուիրական տաճարին . պարապը պիտի երթան իրենց բոլոր գործերը ու կրակը պիտի ըլլայ իրենց յաւիտենական բնակարանը :

18. Աստուծոյ տաճարը թո՛ղ բաց ըլլայ անոնց առջեւ որոնք կը հաւատան Աստուծոյ և վերջին դատաւտանին , որոնք աղօթք կ'ընեն և ողորմութիւն կուտան և Աստուծոյ զատ ո՛չ ոքէ կ'երկնչին . այսպիսիներուն համար փրկութեան ճամբէն բնթանալը զիւրին է :

19. Անոնք որ ուխտաւորներուն ջուր կը տանին ⁽¹⁾ , կամ անոնք որ նուիրական վայրերը կ'այցելեն , միթէ հաւատա՞ր արժանիք պիտի ունենան այն հաւատացեալին հետ որ զէն ի ձեռին կը պաշտպանէ հաւատքը . Աստուած անոնց արարքներուն տարբեր տարբեր վարձատրութիւններ սահմանած է , և չարերը չ'առաջնորդեր բնաւ :

20. Երկինքի թաղաւորութեան մէջ ամենէն պատուաւոր տեղերը պիտի տրուին ա՛յն հաւատացեալներուն , որոնք իրենց ընտանեկան երգիքէն բաժնուելով կ'երթան կռուիլ Աստուծոյ զօրչին տակ , եւ կը զոհն իրենց կեանքըն ու ստացուածքը :

(1) Ասիկա Զէմզէմի աղբիւրին ջուրն է , զոր հրեշտակը ցոյց տուաւ Հաքարին և ուրկէ կը խմեն ուխտաւորները . կրօնական յարգանքով մը :

21. Աստուած այսպիսիներուն կը խոստանայ իր գըթութիւնը. անոնք ենթակայ պիտի ըլլան իր հաճոյակատարութեան և պիտի բնակին երանութեան պարտեզներու մէջ ուր կը տիրապետէ գերագոյն երջանկութիւնը:

22. Հոն պիտի վայելն անվերջանալի, հաճոյքներ որովհետեւ Աստուծոյ վարձատրութիւնները չքեղ են:

23. Ո՛վ հաւատացեալներ, երբ ձեր հայրերն ու եղբայրները նախամեծար համարեն անհաւատ ըլլալ, դադրեցէ՛ք զանոնք սիրելէ. եթէ սիրէք զանոնք, նենգամբծիւն գործած պիտի ըլլաք:

24. Զեր ծնողքը, ձեր տղաքը, ձեր եղբայրները, ձեր կիները, ձեր ազգականները, ձեր ձեռք ձգած հաւատութիւնները, ձեզի հաճելի եղող բնակարանները և այն առեւտուրը որուն փճանալուն վրայ կը վախնաք, եթէ ձեր սրտերուն վրայ աւելի մեծ ազդեցութիւն ունին քան Աստուած, քան իր Մարգարէն և նուիրական պատերազմը, սպասեցէք Բարձրեալին վճիռին. Աստուած երբէք չ'առաջնորդեր ամբարիշտները:

25. Քանի՛ քանի՛ անգամներ Ամենակարողը ձեզի զգացուց իր պաշտպանութեան արդիւնքները. յիշեցէ՛ք Հոնէյի օրը ⁽¹⁾ երբ ձեր բանակին մեծ թիւը կ'ուռեցնէր ձեր սիրտը. այդ ահաւոր բանակը ի՞նչ բանի ծառայեց. երկիրը ձեզի շատ նեղ կուգար ձեր փախած միջոցին:

26. Աստուած յետոյ իր պաշտպանութիւնը իջեցուց իր առաքեալին և հաւատացեալներուն վրայ. անտեսանելի հրեշտակներու զօրագունդեր իջեցուց անհաւատները պատժելու համար. այս է պատիժը ամբարիշտներուն:

(1) Մէքքէէն երեք մղոն հեռու քաղաք մըն է այս, ուր Մուհամմէտ 12000 հոգեով յաղթեց, Հիճրէթի ութերորդ տարին:

27. Աստուած պիտի ներէ որու որ ուզէ, որովհետեւ զթած և անյիշաչար է:

28. Ո՛վ հաւատացեալներ, կռապաշտները պիղծ են. այս տարին լրանալէն վերջ թող այլեւս չը մերձենան Մէքքէի տաճարին. եթէ կը վախնաք որ աղքատ կը մընաք ⁽¹⁾ Աստուած ձեր առջեւ պիտի բանայ իր գանձերը. անիկա գիտուն եւ խմսատուն է:

29. Կուռեցէ՛ք ընդդէմ անոնց որոնք բնաւ չեն հաւատար Աստուծոյ, ոչ ալ վերջին դատաստանին, որոնք արգիլուած չեն համարեր այն բանը զոր Աստուած և իր Մարգարէն արգիլած են, և որոնք չեն դաւանիր Հրէաւնեւուն և Քրիստոնեաներուն ճշմարիտ կրօնքը: Պայքարեցէ՛ք անոնց դէմ, մինչեւ որ իրենց ձեռքով վճարեն հարկը և ձեզի հնազանդին:

30. Հրէաները կ'ըսեն. Օգայիր Աստուծոյ որդին է. Քրիստոնեաները միեւնոյն բանը կ'ըսեն Մեսիային համար (իրենց խօսքերը ասոնք են.) անոնք իրենցմէ առաջ եկող անհաւատներուն պէս կը խօսին. Աստուած պիտի պատժէ անոնց ստախօսութիւնները:

31. Անոնք տէր անուանեցին ⁽²⁾ իրենց քահանայապետները, զպիրները և Մարիամի որդի Յիսուսը, փոխանակ միայն զԱստուած տէր կոչելու: Եւ սակայն իրենց հրաման եղած էր պաշտել միակ Աստուածը որմէ

(1) Քանի որ Մէքքէ եկողներուն հետ առեւտրական յարաբերութիւն չպիտի կրնային ունենալ:

(2) Կ'աւանդէ Հրէաներուն գործածած Բաբբի (տէ՛ր) տիտղոսին զոր անոնք կուտային իրենց քահանայապետներուն իսկ Քրիստոնեաները իրենց քահանան. բուն, մինչդեռ Արաբները միայն Աստուծոյ կուտային այդ տիտղոսը:

զատ ուրիշ չկայ. անէ՛ծք անոնց՝ որոնք չստուգածները անոր հաւատար կը դասեն:

32. Անհաւատները պիտի ուզէին իրենց չունչովը մարել Աստուծոյ լոյսը, բայց Աստուած ա՛լ աւելի պիտի պայծառացնէ զայն, հակառակ՝ անհաւատներուն զգացած սոսկումին:

33. Աստուած զրկեց իր Մարգարէն ճշմարիտ հաւատքը քարոզելու համար, ու կրօնքին յաղթանակը կանգնելու միւս կրօնքներու աւերակին վրայ, հակառակ կռապաշտներուն մղած ջանքերուն:

34. Ո՛վ հաւատացեալներ, զիացէք որ քահանաներուն և զպիւրներուն մեծ մասը անօգուտ կերպով կը մսխէ ուրիշներու ստացուածքը ⁽¹⁾ և մարդիկ կը հեռացնեն Աստուծոյ ճամբայէն: Իմաց տուր անոնց որոնք իրենց գանձերուն մէջ ոսկի (և արծաթ) կը հաւաքեն բայց կը մերժեն հաւատքի պաշտպանութեան համար զրամ տալ, թէ ահաւոր չարարանքներ պիտի կրեն:

35. Այն օրը ուր գեհեւի կրակը կարմրի այդ ոսկին (և արծաթը) կիզի խարաւիչներու փոխուելով պիտի փակցուին անոնց ճակատին, կողերուն և երկամուկներուն վրայ ու անոնց պիտի ըսուի. ահա ձեր հաւաքած գանձերը, հիմա անոնց համը առէք:

36. Երբ Ամենակարօզը երկինքը ու երկիրը ստեղծեց տառներկու ամիսներ սահմանեց մէկ տարուան համար: Այս թիւը արձանագրուեցաւ նուիրական մատեանին մէջ: Այս ամիսներէն չորս հաւոր նուիրական են անխախտ հաւատալիք մըն է այս. յիշեալ ամիսներու ըն-

(1) Կ'ակնարկէ այն նուէրներուն զորս Հրէաները կուտային իւրենց քահանաներուն, թողութիւն ստանալու համար:

թացքին անօրէնութիւն մի՛ գործէք, բայց կռապաշտներուն դէմ մաքառեցէք ամէն ժամանակ, ինչպէս որ անոնք ձեզի դէմ կը մաքառին: Գիտցէք որ Աստուած իրմէ երկընչողներուն հետ է:

37. Նուիրական ամիսները ուրիշ ժամանակի մը փոխադրելը անհաւատութիւնը աւելցնել կը նշանակէ. կռապաշտները այս փոփոխութիւնը կը թոյլատրեն տարի մը և յաջորդ տարին կ'արգիլեն, որպէս զի Աստուծոյ կողմանէ նուիրական յայտարարուած ամիսները լրացուին: Այս ձեւով անոնք կը թոյլատրեն այն բանը զոր Աստուած արգիլած է. իրենց գէշ արարքներով կը պարծենան ⁽¹⁾: Աստուած երբեք չ'առաջնորդեր ամբարիշտները:

38. Ո՛վ հաւատացեալներ, ինչո՞ւ ահաբեկեցաք երբ ձեզի բոլին՝ զացէք կոռիլ հաւատքին համար: Աշխարհային կեանքը նախապատիւ կը համարէք քան հանդերձեալ կեանքը. (դուք ինքզինքնիդ ցոյց տուիք այս աշխարհին կապուած, և դանդաղաշարժ եղաք:) Բայց ի՞նչ կ'արժեն աշխարհային վայելքները բաղդատմամբ երկնային շնորհներուն:

39. Եթէ պատերազմի չ'երթաք, Աստուած խստօրէն պիտի պատժէ զձեզ. ձեր տեղը ուրիշ ժողովուրդ մը պիտի դնէ, ու դուք չպիտի կրնաք կասեցնել անոր վրէժխնդիր բազուկը, որովհետեւ իր զօրութիւնը անսահման է:

40. Եթէ մերժէք Մարգարէին օգնութիւն ընծայել, Աստուած պիտի ըլլայ անոր օգնականը, ինչպէս որ արդէն անոր բազուկը պահպանեց Մարգարէն երբ անհա-

(1) « Անոնց գէշ արարքները յատկապէս պատրաստուած են իրենց համար ստատնային ձեռամբ. » (Քաղկեմիքսի)

ւատները զայն վտարեցին: Իր փախուստի ընկերներէն մին օգնութեան հասաւ, երբ ապաստանած էին քարայրի մը մէջ⁽¹⁾. այն ատեն Մուհամմէտ ըսաւ անոր. «սիրտդ ղող մի՛ հաներ, Աստուած մեզի հետ է»: Ձեր աչքերուն անտեսանելի եղող հրեշտակներու գունդ մը իջեցուց երկինքէն, զանոնք պահպանելու համար: Անհաւատներուն խօսքերը պարապը ելան, Աստուծոյ խօսքը փառաբանուեցաւ: Հօրը և իմաստունն է անիկա:

41. Երիտասարդներ և ծերեր⁽²⁾. պատերազմի գացէք, ձեր կեանքը և ինչքը զոհեցէք հաւատքի պաշտպանութեանը համար. առկէ աւելի փառաւոր բան չի կայ ձեզի համար. եթէ գիտնայիք:

42. Եթէ վերահաս և դիւրին յաղթանակի մը յոյսը ունենային անոնք, անմիջապէս պիտի վազէին դէպ ի պատերազմ⁽³⁾, բայց ճամբուն երկայնութիւնը զիրենք վախցուց: Այսուհանգերձ անոնք կ'երդնուն յանուն Աստուծոյ ըսելով՝ եթէ կարենայինք, քու արշաւանքիդ պիտի մասնակցէինք: Անոնք այս կերպով իրենց կորուստը կը պատրաստեն, որովհետեւ Աստուած գիտէ թէ սուտ կը խօսին:

(1) Կ'ակնարկէ Մուհամմէտի Մէքքէէն փախուստին, ընկերակցութեամբ Ապուպէքրի: Կռապաշտները զանոնք հալածեցին, փախստականները մօտն քարայրի մը մէջ, Աստուած սարգի մը հըրամայեց որ ոստայն մը հիւսէ քարայրի դրան վրայ, երբ կռապաշտները հասան քարայրին առջեւ ու տեսան ոստայնը, եղբակցուցին թէ ոչ ոք կար ներսը, և հեռացան:

(2) «Ծանրաբեռնուած ըլլաք թէ՛ թեթեւազէն» կը թարգմանէ Քազիմիրսի և կը յարէ թէ այս խօսքը կը նշանակէ «ձիաւոր ըլլաք թէ հետեւակ»: »

(3) Կ'ակնարկէ Թապուքի արշաւանքին, ուր Մուհամմէտ կըռուեցաւ, Յոյներուն դէմ 30000 զինուորներով:

43. Երանի թէ Աստուած ներէ քեզի անոնց փախաքին գոհացում տուած ըլլալուդ համար. քեզի ժամանակ պէտք էր, որպէս զի կարենայիր ստախօսները զանազանել ճշմարտասոսներէն:

44. Անոնք որ կը հաւատան Աստուծոյ և իր վերջին դատաստանին, բնաւ չպիտի խնդրեն քեզմէ որ զիրենք զերծ կացուցանեն կռուելէ, այլ իրենց բոլոր հարստութիւնը պիտի տան և արիւնին պիտի թափեն Աստուծոյ դատին համար. անիկա գիտէ թէ որո՞նք կ'երկնչին իրմէ:

45. Իսկ անոնք որ ո՛չ Աստուծոյ, ո՛չ վերջին դատաստանին կը հաւատան, և որոնք տարակոյսի տարտամութեան մէջ կը տատանին, քեզմէ պիտի խնդրեն որ պատերազմելէ զերծ կացուցանեն զիրենք:

46. Եթէ հաւատքի զրօշին հետեւելու նպատակ ունեցած ըլլային, պատրաստութիւններ տեսած կ'ըլլային. բայց Աստուած որ զգուած էր անոնց ծառայութենէն, ա՛լ աւելի սաստկացուց անոնց վատութիւնը և ըսաւ. կնիկներուն քով կեցէք⁽¹⁾:

47. Եթէ երբէք ձեզի հետ մեկնած ըլլային, միայն ձեզի նոր ծախքեր պիտի պատճառէին ու ձեր բանակին մէջ պառակտում պիտի սերմանէին (պիտի ջանային ըմբոստութիւն գրգռել) արդ, ձեր մէջ կան մարդիկ որոնք կրնային անսալ անոնց խռովարար խօսքերուն. բայց Աստուած կը ճանչնայ նենգամիտները:

48. Արդէն նախապէս ջանացին վառել խառնակչութեան կրակը. անոնք մինչեւ իսկ քու ծրագիրներուդ հակառակեցան, մինչեւ որ ճշմարտութիւնը իջաւ երկինքէն, Աստուծոյ կամքը յայտնուեցաւ ի հեճուկս անոնց:

(1) « Կեցէք անոնց քով որ տունը կը մնան: » (Քազիմիրսի)

49. Անոնցմէ ոմանք պիտի ըսեն քեզի. պատերազմի հարկէն զերծ ըրէ զմեզ, երկպառակութեան մէջ մի՛ միարը-
ձեր զմեզ ⁽¹⁾. արդէն միսրձուած չեն միթէ. բայց գեհներ
պիտի չըջապատէ անհաւատները:

50. Ձեր յաջողութիւնները անոնց վիշտ պիտի պատ-
ճառեն, և երբ ձախորդութիւն մը հասնի ձեզի, անոնք
պիտի գոչեն. մենք մեր միջոցները ձեռք առինք առաջ-
ուընէ: Յետոյ անհաւատութեան պիտի դառնան, և ձեր
կրած ձախորդութեանց համար պիտի ուրախանան:

51. Ըսէ՛ անոնց. ձեր զլիսուն կուգայ միայն այն
բանը, զոր Յաւիտենականը գրած է. մեր Տէրն է ան,
հաւատացեալները թո՛ղ անոր վրայ դնեն իրենց վստա-
հութիւնը:

52. Ըսէ՛ անոնց. ի՞նչ կ'աւնկալէք դուք, եթէ յաղ-
թական ըլլանք և կամ թէ՛ մարտիրոս ⁽²⁾. գալով մեզի,
պիտի յուսանք որ Աստուած պիտի պատժէ զձեզ, և կամ
ձեզմէ վրէժինդիր ըլլալը մեզի պիտի յանձնէ. սպասեցէ՛ք
և մենք ալ ձեզի հետ պիտի սպասենք:

53. Ըսէ՛ անոնց. ձեր ինչքը կամովին թէ՛ ակամայ
նուիրէք, ընդունելի չպիտի ըլլայ, որովհետեւ անհաւատ-
ներու ժողովուրդ մըն էք դուք:

54. Աստուած կը մերժէ անոնց ընծաները, որովհե-
տեւ չեն հաւատար իրեն և իր Մարգարէին. որովհետեւ
չ'ուզելով աղօթք կ'ընեն ու ակամայ ողորմութիւն կու
տան:

55. Անոնց հարստութիւնները և զաւակները թող
չը հրապուրեն զքեզ. աղիտաբեր շնորհներ են ատոնք

(1) « Փորձութեան մի՛ ենթարկէր զմեզ. » (Գաղիմիւսի)

(2) « Եթէ երկու գեղեցիկ ըմբերեն մէկը պատահի մեզի. »
(Գաղիմիւսի)

զորս Աստուած տուած է, որպէս զի պատժէ զանոնք ու
անհաւատութեան մէջ մեռցնել տայ:

56. Յանուն Աստուծոյ կ'երգնուն որ ձեզի գաղա-
փարակից են, մինչդեռ հակառակն է. ձեզմէ վախալ-
նուն համար այս սուտը կը խօսին:

57. Անոնք կը փնտռեն անձաներ կամ քարայրներ
(կամ ապահով տեղ մը) ու հոն կը վազեն իրենց դառալը-
քութիւնը ծածկելու համար:

58. Անոնց մէջ կան մարդիկ՝ որոնք կը գրպարտեն
զքեզ ողորմութիւն բաշխելու համար, բայց երբ իրենց
բաժին մը հասնաւ այդ ողորմութենէն, գոհ կ'ըլլան. երբ
բան մը չի տաւ իրենց՝ կը բարկանան:

59. Ինչո՞ւ գոհ չեն ըլլար Աստուծոյ և Մարգարէին
տուածովը, և ինչո՞ւ չեն ըսեր. երկինքի տուածը բաւա-
կան է մեզի. Աստուած և Մարգարէն շնորհներով պիտի
ողորեն զմեզ, որովհետեւ Տիրոջ անունը կը յիշենք:

60. Նպաստը միայն անոնց համար է, որոնք աղ-
քատ և չքաւոր են, որոնց սիրտը Խաւմութեան նուիր-
ուած է ⁽¹⁾. զերկներուն ազատագրութեան համար է ան,
պարտքերնին վճարելու անկարողներուն, ճամբորդներուն
և նուիրական պատերազմի ծախքերուն համար է. Աստ-
ուած կը հրամայէ այսպիսի բաշխում մը կատարել. գի-
տուն և խմատուն ան:

61. Զրպարտիչները կը յարձակին Մարգարէին վրայ
և կը մեղադրեն զայն որ ակամջ կտրած է և ամէն խօս-
քի կարեւորութիւն կուտայ: Պատասխանէ՛ անոնց. ա-
նիկա մտիկ կ'ընէ ամէն բան որ ձեզի օգտակար է ու
կը հաւատայ Աստուծոյ և հաւատացեալներուն:

(1) Հոնէնի պատերազմէն վերջ Մուհամմէտ նուէրներ բաշ-
խեց Արաբներուն, զանոնք Խաւմութեան դատին շահելու համար:

62. Գթութիւնը հաւատացեալներուն վերապահուած է. անոնք որ Աստուծոյ Մարգարէին չարիք մը կը հասցնեն, սարսափելի պատիժի մը պիտի ենթարկուին:

63. Անհաւատները յանուն Աստուծոյ կ'երգնուն ձեր բարեացակամութիւնը չափելու համար, բայց եթէ հաւատացեալ եղած ըլլային, իրենց համար աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլար Աստուծոյ և Մարգարէին շնորհը փնտռելը:

64. Անոնք չեն գիտեր որ Աստուծոյ և իր Մարգարէին ընդդիմացողները զժողովին մէջ պիտի բնակին յաւիտենապէս, և նախատինքներով պիտի ծածկուին:

65. Ամբարիշտները կը վախճան որ Աստուած երկինքէն կ'իջեցնէ Քուրանի գլուխ մը և իրենց սրտին մէջ եղածները երեւան կը հանէ: Ըսէ՛ անոնց. դուք խնդացէք, Աստուած երեւան պիտի հանէ ինչ որ կը ծածկէք:

66. Երբ իրենց հարցում ուղղես այս վախին ⁽¹⁾ մասին, կը պատասխանեն. մենք յատկապէս ըրինք, մենք կեղծեցինք, զձեզ կը ծաղրէինք: Պատասխանէ անոնց. ուրեմն Աստուծոյ հետ խաղալ կ'ուզէք և իր կրօնքն ու Մարգարէն ծաղրել կ'ուզէք:

67. Այլեւս ջանք մի՛ բնէք զձեզ արդարացնելու. մոլորութեան հետեւելու համար հաւատաւորաց եղաք. եթէ ձեզմէ ոմանց ներենք, միւսները պիտի պատժենք, որովհետեւ ամբարշտութեան անձնատուր եղած են:

68. Նենգամիտները (այր թէ կին) զիրար կը զրգոնեն չարիք գործելու, և արդարութեան գործը կասեցնելու համար. անոնք ձեռքերնին կը գոցեն ողորմութիւն չը տալու համար, կը մոռնան զԱստուած, և Աստուած ալ իր կարգին զանոնք պիտի մոռնայ, որովհետեւ նենգամիտներ են անոնք:

(1) « խնդալնուն մասին » (Քաղխիբըքի)

69. Աստուած գեհնէին կրակովը կը սպառնայ անհաւատներուն և անպիտաններուն (այր ըլլան թէ՛ կին.) իրենց չարագործութիւնները հոն պիտի քաւեն Աստուծոյ անէծքը կրելով, և յաւիտենական չարչարանքներէն զիջատուելով:

70. Դուք կը հետեւիք այն ամբարիշտներուն որոնք ձեզմէ առաջ եկան. անոնք աւելի ուժով ու աւելի կաւորող էին իրենց հարստութեամբ և զաւակներով. (առանց երբեք խորհելու հանդերձեալ կեանքին վրայ) երկնային հաճոյքները լիովին վայելեցին: Դուք ալ անոնց նման ձեր բաժինը վայելեցէք. անոնց ըրած խօսքերը կրկնեցէք: Անոնց արարքները այս աշխարհին եւ հանդերձեալին մէջ պարապը եկան ու անոնք կորստեան դատապարտուեցան:

71. Անոնք չեն գիտեր պատմութիւնը նախընթաց ժողովուրդներուն, Նոյի, Ատի, Աբրահամի, Թէմուտի, Մատեան քաղաքի բնակիչներուն և կործանուած քաղաքներուն ⁽¹⁾. անոնք մարգարէներ ունեցան որոնք աչքերնուն առջեւ հրաշքներ գործեցին. Աստուած երբեք անարդարութեամբ չը վարուեցաւ անոնց հետ. իրենց կորստեան պատճառը իրենք են:

72. Հաւատացեալները (այր ըլլան թէ՛ կին) բարեկամական ընկերակցութիւն մը կը կազմեն. արդարութիւնը կը ծաղկեցնեն, անօրէնութիւնը կ'արգիլեն, ճշգրտապահութեամբ աղօթք կը կատարեն, նուիրական ողորմութիւնը կուտան, և կը հնազանդին Աստուծոյ և իր Մարգարէին: Անոնք պիտի վայելեն Աստուծոյ զիջութիւնը, որովհետեւ հզօր և իմաստուն է ան:

(1) Կործանուած քաղաքները կը կոչուին « Հեգլապալ » կամ այն հինգ քաղաքները որոնք Մեհեալ Ծովին վրայ հաստատուած էին:

73. Աստուած հաւատացեալներուն (այր ըլլան թէ՛ կին) կը խոստանայ գետերով ոռոգուած պարտէզներ, զանոնք պիտի մտցնէ Եդեմի ակորժելի բնակավայրին մէջ, ուր պիտի վայելեն յաւիտենապէս Աստուծոյ չնորհները և գերազոյն հաճոյքը:

74. Ո՛վ Մարգարէ, անհաւատներուն և ամբարիշտներուն դէմ կոխ մղէ. խտուծեամբ վարուէ անոնց հետ. գեհներ պիտի ըլլայ անոնց ահաւոր բնակարանը:

75. Յանուն Աստուծոյ կ'երդնուն անոնք որ երբէք զրպարտած չեն զքեզ. և սակայն թէ՛ իրենց խօսքերով և թէ՛ իրենց հաւատքով ամբարիշտ եղած են (Իսլամութիւնը ընդունելէ ետքը անհաւատ դարձած են.) իրենց բուն փափաքները չեն գոհացած (¹). անոնք ապերափտ եղած են որովհետեւ Աստուած և Մարգարէն չնորհներով ողորդած են զանոնք. եթէ հաւատքնին փոխեն նպատաւոր պիտի ըլլայ իրենց. այլապէս Աստուած զանոնք պիտի պատժէ թէ՛ այս աշխարհին և թէ՛ հանդերձեալին մէջ: Ամբողջ աշխարհի վրայ ո՛չ պաշտպան և ո՛չ ալ բարեկամ պիտի ունենան:

76. Իրենցմէ ոմանք խոստացած են Աստուծոյ որ եթէ իր բարութեան գանձերը բացուին իրենց առջեւ, ողորմութիւն պիտի տան և առաքինի գործեր պիտի կատարեն:

77. Աստուած լրացուց անոնց փափաքները, բայց անոնք ագահ եղան դարձեալ. հաւատքէն հեռացան փոխարէն իրենց եղած բարիքներուն:

78. Աստուած տեսել պիտի տայ անարդարութիւնն անոնց սրտին մէջ մինչեւ այն օրն ուր իր առջեւ ելլեն

(¹) Ա յսինքն՝ Մուհամմէտը չեն կրցած սպաննել:

(հաշիւ տալու համար.) անոնք իրենց երդումները մոռնալով հաւատուեաց եղան:

79. Ձէին գիտե՛ր միթէ որ Աստուած ծանօթ է իրենց գաղտնիքներուն և ծածուկ խօսքերուն. Աստուած կատարեալապէս տեղեակ է բոլոր գաղտնի բաներուն:

80. Անոնք՝ որ վեհանձն հաւատացեալներու տուած ողորմութիւնը կը պարտաւեն, այնպիսիներուն՝ որոնք իբր ապրուստ իրենց աշխատութեանց պտուղը միայն ունին և որոնք կը ծաղրեն անոնց զիւրախաբութիւնը, Աստուծոյ ծաղրին նշաւակ պիտի ըլլան և անոր չարչարանքներուն զոհը:

81. Ի զուր անոնց համար պիտի հայցէիր եօթանասուն անգամ աստուածային գութը, Աստուած չպիտի ներէ անոնց երբէք, որովհետեւ մերժեցին հաւատ ընծայել իրեն և Մարգարէին. անիկա երբէք չ'առաջնորդեր ամբարիշտները:

82. (Թապուքի արչաւանքին միջոցին) իրենց տունը մնացողները գոհ եղան որ Մարգարէին թոյլ տուին որ երթայ. անոնք մերժեցին պաշտպանել Աստուծոյ դատը իրենց ինչքովն ու կեանքովը: Անոնք ըսին. այս տաք եղանակին պատերազմի չ'երթանք: Պատասխան տուր անոնց. գեհներն կրակին ջերմութիւնը չատ աւելի կիզիչ է. եթէ գիտնային:

83. Թո՛ղ քիչ մը ստեն խնդան. յետոյ երկար ժամանակ պիտի լան, ի պատիժ իրենց վարմունքին:

84. Երբ Աստուած զքեզ ետ դարձնէ պատերազմէն (բանակի մը մէջտեղ,) այդ մարդիկը քեզմէ թոյլտուութիւն պիտի խնդրեն որ կռիւի երթան. ըսէ՛ անոնց. զձեզ երբէք չպիտի ընդունիմ իմ զինուորներուս դասին մէջ. դուք երբէք չպիտի կոռուիք թշնամիին դէմ իմ զը-

բօշիւ տակ. քանի որ առաջին անգամուն դուք նախա-
մեծար հա արեցիք ձեր տունը մնալ քան թէ պատերազ-
մի երթալ, մնացէք ուրեմն տկարներուն հետ:

85. Երբ անոնց մէջէն մէկը մեռնի, երբէք մի՛ ա-
ղօթեր անոր համար. անոր գերեզմանին վրայ կանգ մի՛
առնեք. որովհետեւ անոնք երբէք չը հաւատացին Աստու-
ծոյ և իր Մարգարէին և անհաւատութեան մէջ մեռան:

86. Անոնց ճոխութիւններն ու բազմաթիւ զաւակ-
ները թո՛ղ չը չլացնեն դքեղ. Աստուած զանոնք պիտի
պատժէ այդ չնորհներովն իսկ, ու անօրէնութեան մէջ
պիտի մեռնին անոնք:

87. Երբ Աստուած Քուրանի գլուխ մը իջեցուց եր
կինքէն և հրաման րբաւ որ հաւատան իրեն ու իր Մար-
գարէին և հետեւին անոր պատերազմի միջոցին, անոնց
մէջէն ամենէն ազդեցիկները խնդրեցին որ զիրենք զերծ
կացուցանէ և ըսին. զմեզ հոս ձգէ, մենք տունը մնացող-
ներուն քով կ'ուզենք կենալ:

88. Անոնք նախամեծար համարեցին տկարներուն ⁽¹⁾
հետ մնալ. Աստուած իր կնիքը դրոշմեց անոնց սրտին
վրայ, այլեւս չպիտի լսեն իմաստութեան ձայնը:

89. Իսկ Մարգարէն և այն հաւատացեալները որոնք
Իսլամութեան պաշտպանութեանն համար իրենց կեանքն
ու ինչքը կը դոնեն, երկնային չնորհներով պիտի ողող-
ուին և երանութիւն պիտի վայելեն:

90. Անոնք յաւիտենապէս պիտի բնակին Աստուծոյ
պատրաստած երանութեան պարտէզներուն մէջ, ուր գե-
տեր կը հոսին և ուր կը արիւն գերագոյն երջանկութիւնը:

91. Անապատի Արաքներէն շատերը եկան թոյլտու-

ութիւն խնդրելու որ զերծ ըլլան պատերազմի երթալէ.
անոնք որ չեն հաւատար Աստուծոյ և Մարգարէին, ի-
րենց տունները մնացին. սարսափելի պատիժ մը պիտի
կրեն այդ անհաւատները:

92. Տկարակազմները, հիւանդները և անոնք որ
ապրուստի միջոցներէ զուրկ են, հարկադրուած չեն պա-
տերազմի երթալ, կը բաւէ որ Աստուծոյ և իր Մարգա-
րէին հանդէպ անկեղծ ըլլան. բարիք գործողներն ալ մի
եւեռոյն պատուէրին ենթակայ են. Աստուած զթաժ եւ
անյիշաչար է:

93. Այն հաւատացեալները որոնք քեզի եկան եւ
ձի խնդրեցին ու դուն ձի չ'ունենալուդ համար չկրցար
տալ և անոնք արցունքոտ աչքերով ետ դարձան, յուսա-
հատած՝ որ իրենց արիւնը չեն կրնար թափել Աստուծոյ
դատին համար, նմանապէս զերծ պիտի ըլլան պատիժէ:

94. Բայց այն հարուստները որոնք ապահարկու-
թիւն կը խնդրեն, յանցաւոր պիտի նկատուին, անոնք
նախամեծար կը համարեն իրենց տուններուն մէջ մնալ.
Աստուած իր դատապարտութեան կնիքը կը դրոշմէ ա-
նոնց սրտին վրայ, բայց չեն գիտեր:

95. Երբ դուք պատերազմէն վերադառնաք անոնց
քով, ներողութիւն պիտի խնդրեն ձեզմէ. ըսէ՛ անոնց
պարապ տեղը ներողութիւն մի՛ խնդրէք, ձեզի չենք հա-
ւատար. Աստուած ձեր ի՛նչ ըլլալը հասկցուց մեզի, Աստ-
ուած եւ իր Մարգարէն պիտի դատեն զձեզ, դուք պիտի
տարուիք անոր առջեւ որ գիտէ բոլոր տեսանելի եւ ան-
տեսանելի բաները եւ անիկա ձեր աչքին առջեւ պիտի
պարզէ ձեր ըրածները:

96. Պատերազմէ վերադարձած ատեննիդ, անոնք
յանուն Աստուծոյ պիտի խնդրեն ձեզմէ, որ իրենց քով

(1) Կեններուն, աղոց և հիւանդներուն հետ:

չ'կենաք (և զիրենք չըպատժէք) . այժ , մի՛ կենաք անոնց քով , անոնք զարչելի են , գեհներ պիտի ըլլայ անոնց արարքներուն վարձքը :

97 . Անոնք ձեզմէ պիտի խնդրեն որ բարեացակամ ըլլաք իրենց . բայց եթէ գոհացում տաք անոնց փափաքին , յիշեցէ՛ք որ Աստուած կ'ստէ ամբարիշտները :

98 . Անապատին Արարները , անհաւատութեան և կեղծաւորութեան մէջ ամենէն յամառներն են , և բնական է որ չըգիտնան այն պատուիրանները զորն Աստուած յայանց իր Մարգարէին . Աստուած գիտուն է և խմատուն :

99 . Անապատի Արարներուն մէջ կան շատեր որոնք կը կարծեն թէ տրուած ողորմութիւնները կը գործածուին ժողովրդեան պարաքերը հատուցանելու ⁽¹⁾ : Անոնք կը սպասեն որ ձախորդութեանց հանդիպիք , բայց իրենք են որ գէշ բազմին պիտի ենթարկուին . Աստուած գիտէ և կ'իմանայ :

100 . Արարներուն մէջ կան ոսնք՝ որոնք կը հաւատան Աստուծոյ և վերջին դատաստանին և նուիրական տուրքը կը համարեն միջոց մը Աստուծոյ մօտենալու և Մարգարէին աղօթքներուն մասնակցելու , անտարակոյս նուիրական տուրքը զանոնք կը մերձեցնէ Աստուծոյ . Աստուած իր անյիշաչարութեամբ ու գթութեամբ պիտի հասկցնէ իրենց այս բանը :

101 . Անոնք՝ որ ամենէն առաջ ձգեցին իրենց տունը տեղը , նուիրական պատերազմին երթալու համար , ու անոնք որ այս փառաւոր օրինակին հետեւեցան , արժանի եղան բարեկամութեանն Աստուծոյ , որ կը սիրէ զանոնք . Աստուած անոնց համար պատրաստած է պարտէզներ ուր

(1) « Որոնք տուրք մը կը նկատեն զայն » (Քաղկեդոնի)

գետերը կը հոսին և ուր անոնք պիտի վայելեն յաւիտենական հաճոյքներ :

102 . Ձեր մօտերը բնակող խաչնարած Արարներուն և Մէտինէի բնակիչներուն մէջ կան Արարներ որոնք իրենց ամբարշտութեան մէջ կը յամառին մնալ . դուն զանոնք չես ճանչնար , ո՛վ Մահամէտ , բայց մենք կը ճանչնանք . կրկնակ պատիժներու պիտի ենթարկենք զանոնք ⁽¹⁾ և յետոյ զարհուրելի չարչարանքներու պիտի ենթարկուին :

103 . Ուրիշներ ալ կան որոնք յանցաւոր ըլլալին խոտտովանած են . այսպէսով անոնք ուզած են իրենց յանցանքը քաւել լաւ գործով մը . թերեւս Աստուած անոնց վրայ պիտի խոնարհեցնէ իր գթած նայուածքը , որովհետեւ ներողամիտ և անյիշաչար է ան :

104 . Անոնց հարստութենէն մէկ մաս մը ա՛ն իբր նպաստ , որպէս զի մաքրագործես զանոնք և իրենց մեղքերը քաւել տաս . աղօթէ՛ անոնց համար . քու աղօթքներդ խաղաղութիւն պիտի պարգեւեն անոնց հոգիներուն . Աստուած գիտէ և կ'իմանայ ամէն բան :

105 . Ձե՛ն գիտեր անոնք թէ Աստուած կ'ընդունի իր ծառաներուն զղջումը և տուած ողորմութիւնը . զըթած և անյիշաչար է ան :

106 . Ըսէ՛ անոնց դարձեալ . գործեցէք . Աստուած և իր Մարգարէն և հաւատացեալները ակամատես են ձեր գործերուն . դուք դատաստանին առջեւ պիտի ելլէք առնոր՝ որ կը տեսնէ բոլոր տեսանելի և անտեսանելի բաները : Անիկա ձեզի ցոյց պիտի տայ ձեր արարքները :

107 . Ուրիշներ ալ կան որոնք կըսպասեն Աստուծոյ

(1) Այսինքն՝ այս աշխարհին և հանդերձեալին մէջ :

վճիռն և պատրաստ են հպատակելու անոր պատիժներուն կամ շնորհներուն. Բարձրեալը գիտուն է և իմաստուն:

108. Անոնք որ կանգնեցին այս տաճարը (հաւատացեալներուն վնասելու համար) և նպատակ ունենալով զանոնք իրարմէ բաժնել և որպէս զի Աստուծոյ և Մարգարէին դէմ կուտողները այնտեղ կարենան լարել իրենց ծուղակները, պիտի ըսեն թէ իրենց նպատակը բարի էր. բայց Ամենակարողը վկայ է իրենց սուտին ⁽¹⁾:

109. Զըլլա՛յ որ մանես այդ տաճարէն ներս. ճշմարիտ տաճարը բարեպաշտութեան հիման վրայ կանգնած է ⁽²⁾. Դուն հոն միայն պարտաւոր ես աղօթել. մահկանացուները այնտեղ միայն պէտք է փափաքին մաքրագործուիլ, որովհետեւ Աստուած կը սիրէ մաքրագործուածները:

110. Երկու տաճարներէն ո՞րը աւելի կ'արժէ և ո՞րը հիմնուած է աւելի հաստատուն հիման մը վրայ. ա՛նիկա՞ որ Աստուծոյ երկիւղին վրայ կառուցուած է (և անոր հաճոյ ըլլալու համար,) թէ՛ ան՝ որ կաւով շինուած է ու հեղեղը փոս մը բացած է անոր տակ, և ենթակայ է դժոխքի կրակին մէջ փլչելու: Աստուած երբէք չ'առաջնորդեր չարերը:

111. Անոնց սրտերը պատառ պատառ պիտի ըլլան, երբ իրենց կասկածներովը բարձրացած այդ շէնքը քանդուի. Աստուած գիտուն է և իմաստուն:

(1) Պէնու կանէմ ցեղը տաճար մը կանգնած էր և Մուհամմէտը հոն հրաւիրած էր որ աղօթէք ընէ, եպատակ ունենալով արշաւանքէ մը ետ կեցնել զայն, կամ անոր դէմ դաւադրութիւն մը լարել:

(2) Կ'անկարկէ Բօպայի տաճարին զոր Մուհամմէտ կանգնած էր Մէքքէէն փախչելէն վերջ:

112. Աստուած հաւատացեալներուն կեանքն ու ինչքը գնած է փոխարէնը տալու համար արքայութիւնը. անոնք պիտի կուտին, իրենց թշնամիները պիտի տպանեն և իրենք ալ պիտի սպաննուէին: Աստուծոյ խոստումը ճշմարիտ է. Հնգամատեանին, Աւետարանին և Քուրանին մէջ ի՛նչ խոստում որ տուած է, պիտի գործադրուի: Միթէ կա՞յ մէկը որ Աստուծոյ աւելի հաւատարիմ ըլլայ իր դաշինքին. ուրախացէ՛ք ձեր կնքած դաշինքին համար, անհուն երջանկութիւն մըն է ան:

113. Անոնք որ զղջում կը յայտնեն և կը պաշտեն զԱստուած, կը գովաբանեն զայն, կ'աղօթեն անոր, կ'երկրպագեն, ծով կը պահեն, արգարութիւն ի գործ կը դնեն, չարագործութիւնները կ'արգիլեն և աստուածային պատուիրանները կը պահեն, երջանիկ պիտի ըլլան: (Այս բարի լուրը աւետէ հաւատացեալներուն:)

114. Մարգարէն և հաւատացեալները պէտք չէ որ Աստուծոյ մօտ բարեխօսեն կռապաշտներուն ի նպատակ, եթէ նոյն իսկ անոնք ըլլան իրենց ազգականները, քանի որ գիտեն թէ կռապաշտները զժողովին մէջ պիտի ըլլան:

115. Արրահամ իր հօրը խոստացած ըլլալուն համար էր որ Աստուծոյ գթութիւնը խնդրեց անոր համար. բայց երբ յայտնի եղաւ որ իր հայրը Աստուծոյ թշնամին էր, իր յանձնառութիւնը խղեց, հակառակ որ Արրահամ բաւեալաշտ և մարգատէր էր:

116. Աստուած չի մոլորեցներ այն ժողովուրդը որ չիտակ ճամբան առաջնորդած է արդէն՝ մինչեւ որ անոր չի յայտնէ թէ ի՛նչ բանէ պէտք է երկնչի, որովհետեւ իր գիտութիւնը անտահման է:

117. Երկինքի և երկրի վեհապետը Աստուած է. կեանքը և մահը ան կուտայ. իրմէ զատ ուրիշ պաշտպան և տէր չ'ունիք:

118. Աստուած իր բարութիւնը յայտնեց Մարգարէին, հաւատացեալներուն և անոնց զինակիցներուն ⁽¹⁾ կռիւին օրը. երբ հաւատացեալներուն մէկ մասը փախուտ տալու վրայ էր. բաւեգութ նայուածք մը զանոնք կատեցուց: Աստուած անոնց նայեցաւ որովհետեւ բարութեամբ և գթութեամբ լեցուն է:

119. Անոնց մէջէն երեք հոգի ետ մնացած էին. ընկերական շրջանակներէ վտարուած, իրենց քաղաքացիներուն մէջ աքսորի ենթարկուած կը զգային ինքզինքնին ⁽²⁾, և իրենց անձկութեան մէջ կը խորհէին թէ Աստուծոյ զատ ուրիշ սպաստան չ'ենին: Աստուած անոնց վրայ նայեցաւ բարութեամբ, որովհետեւ անոնք իրեն զիմեցին և որովհետեւ (մեղանշողներուն հանդէպ) գթած և ներողափառ է:

120. Ո՛վ հաւատացեալներ, երկնիցէք Աստուծոյ և արդարութիւն ի գործ դրէք:

121. Մէտինէի բնակիչները և շրջակայ (խափառաշրջիկ) Արարները ո՛չ մէկ պատճառ ունէին Մարգարէն լքելու, և իրենց կեանքը նախամեծար համարելու քան անոր կեանքը. անօթութիւնը, ծարաւը, յոգնութիւնը զոր կրեցին Աստուծոյ գաղտնի համար, անհաւատներուն դէմ մղած իրենց կռիւները, անոնցմէ կրած նեղութիւնները, իբր արժանիքներ նկատի կ'առնուէին, որովհետեւ Աստուած երբեք կորսնցնել չի տար բարեք գործողներուն վարձատրութիւնը:

122. Անոնց բրած ծախքերը ⁽³⁾, (պատերազմի գացած միջոցներուն) ինչ հեղեղներու վրայէ որ անցնին, Աս-

(1) « Մուհամմէդներուն և ինքնաներուն » Բագիմիրքի:

(2) « Աշխարհը նեղ կուգար իրենց »

(3) « Մեծ թէ փոքր ի՛նչ նպաստ որ տան »

տուծոյ Գիրքին մէջ գրուած բոլոր այն ձեռնարկները զորս կը կատարեն ⁽¹⁾, զիրենք արժանի կը կացուցանեն Աստուծոյ չքեղ պարգևներուն:

123. Պէտք չի կայ որ հաւատացեալները միաժամանակ զէնք առնեն պատերազմի երթալու համար, լաւ է որ իւրաքանչիւր ցեղէ մաս մը մնայ, որպէս զի հաւատքի ուսումը շարունակէ, և երբ պատերազմի գացողները վերադառնան, անոնց ալ ուսուցանէ:

124. Ո՛վ հաւատացեալներ, ձեզի գրացի եղող անհաւատներուն դէմ պատերազմեցէք. յանձին ձեր թող անոնք գտնեն անընկճելի թշնամիներ. յիշեցէք որ Բարձրեալը իրմէ երջնողներուն հետ է:

125. Երբոր Քուրանի նոր գլուխ մը զրկուի ձեզի երկինքէն, անոնք պիտի ըսեն. « ձեր մէջէն ո՛վ կը հաւատայ այն վարդապետութեան ⁽²⁾, այո՛, անկկա պիտի զօրացնէ հաւատացեալներուն հաւատքը, և անոնք անոր մէջ պիտի գտնեն իրենց մխիթարութիւնը »:

126. Բայց անոնք՝ որոնց սիրտը փտախառաւորած է, վէրքերնին աւելի պիտի աճի Աստուծոյ ձեռքով ⁽³⁾ և անոնք պիտի մեռնին իրենց ամբարշտութեանց մէջ:

427. Չե՛ն տեսներ որ տարին մէկ երկու անգամ երկինքի զայրոյթը իջաւ անոնց վրայ. բայց այս ազգաբարութիւնները տակաւին չը բացին անոնց աչքերը և անոնք զոյջում չը յայտնեցին:

128. Երբ Քուրանի ուրիշ գլուխ մը զրկուի իրենց

(1) « Եթէ նոյն իսկ Աստուծոյ գիրքին մէջ գրուած չ'ըլլան »

(2) « Այս նոր գլուխը կրնայ զօրացնել ձեր մէջէն ո եւ է մէկուն հաւատքը » (Բագիմիրքի)

(3) « Աստուած անարգանք անարգանքի վրայ պիտի դիզէ անոնց վրայ »

երկինքէն, փոխադարձաբար իրարու պիտի նային և պիտի ըսեն. մէկը կը նայի՞ մեզի, յետոյ պիտի փախչին: Աստուած անոնց սիրտերը մոլորեցուցած է, որովհետեւ իմաստութեան ձայնին չեն անսար բնաւ:

129. Ձեր մէջէն նշանաւոր մարգարէ մը երեւան ելաւ. անիկա ձեր յանցանքներուն ծանրութիւնը իր վրայ կը կրէ. ձեր փրկութեան փափաքովը կ'այրի ան, ու հաւատացեալները իրմէ գլխութիւն եւ անյիշաչարութիւն միայն պիտի ակնկալեն:

130. Եթէ անոնք մերժեն հաւատալ այն կրօնքին զոր դուն կ'ուսուցանես իրենց, ըսէ՛. Աստուած բաւական է ինծի, իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չի կայ. իմ վտահութիւնս անոր վրայ գրած եմ. անիկա գերազոյն գահուն վեհապետն է:

ՎԵՐՋ Թ. ԳԼՈՒԽԻ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յ Ո Վ Ն Ա Ն

Տրուած՝ Մէֆֆէի մէջ. — 109 տուն

ՅԱՆՈՒՆ ՈՂՈՐՄԱԾ ԵՒ ԱՆԵՅԻԹԱՅԱՐ ԱՍՏՈՒԾ

1. Էլիֆ, յամ, բե. ահա ասոնք են իմաստութեան Գիրքին նշանները:

2. Մարգիկ պէտք է զարմանան որ մեր յայտնութիւնները չնորհեցինք իրենց քաղաքացիներէն մէկուն, և անոր հրաման ըրինք յայտնել չարերուն սահմանուած պատիժները ու հաւատացեալներուն վարձատրութիւնները: Ասոր հետ մէկտեղ անհաւատները ըսին. այդ մարդը կախարդ մըն է:

3. Ձեր տէրը այն Աստուածն է որ վեց օրուան մէջ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, և յետոյ նստաւ իր գահուն վրայ տիեզերքի գործերը կառավարելու համար: Կարելի չէ բարեխօսել իրեն մօտ մինչեւ որ չի թոյլատրէ. անիկա ձեր Աստուածն է, պաշտեցէ՛ք անոր գերազոյն վեհափառութիւնը: Աչքերնիդ չալիտի՞ բանաք դուք:

4. Դուք ամենքդ իրեն պիտի վերադառնաք, իր խոստումները անխաղաղան են. ան որ մարդը ստեղծեց, իր ատեանին ռաջեւ պիտի հանէ, արդարութեամբ պիտի վարձատրէ հաւատացեալները որոնք առաքինի եղած են: Անհաւատները ծարաւնին անցընելու համար եռացող ջուր պիտի խմեն, և իրենց անհաւատութեան արժանի չարչարանքներ պիտի կրեն:

5. Աստուած է որ արեւին տուած է լոյս և լուսինին՝ պայծառութիւն⁽¹⁾։ Աստուած է որ կարգ կանոնի դրած է անոնց շարժումները, որոնք կը ծառայեն մարդոց ժամանակի բաժանումները կատարելու և տարիները հաշուելու։ Աստուած այս բոլորը պարապ տեղը չը ստեղծեց. անիկա ամենուրեք իր զօրութեան նշանները կուտայ իմաստուններուն։

6. Գիշերուան և ցերեկուան յաջորդականութիւնը, երկինքի մէջ և երկրի վրայ ստեղծուած մարմինները, ցայտուն նշաններ են անոնց համար՝ որոնք կ'երկնչին Աստուծոյ։

7. Անոնք որ չեն սպասեր բնաւ յարութեան օրին, և որոնք աշխարհային կեանքի հրապոյրներէն զրաւուած անհոգութեամբ կը քնանան, և անոնք որ մեր պատգամները կ'արհամարհեն,

8. Դժոխքին կրակը պիտի ստանան ի վարձ իրենց արարքներուն։

9. Իսկ անոնք որ կը հաւատան և առաքինի են, Աստուծոյ ձեռքով պիտի առաջնորդուին, և պիտի հանգչին երանութեան պարտէզներուն մէջ գետերուն ափին վրայ։

10. Անոնք հոն պիտի փառարանեն Բարձրեալը, և զիրար ողջունելու համար պիտի բռնեն շարունակ։ Խաղաղութիւն ընդ ձեզ։

11. Անոնց ազօթքը սա բառերով պիտի վերջանայ. փոռք Տեառն, տիեզերքի վեհապետին։

12. Եթէ Ամենակարողին ձեռքը մահկանացուներուն

(1) « Աստուած արեւը ստեղծեց լոյս սփռելու և լուսինը՝ լոյս տալու համար. » (Քաղիմիրքի)

պատիժ տար նոյն այն արագութեամբ որով կը փափաքին ունենալ վարձատրութիւնը, իրենց օրերը փայլակի մը տեսողութիւնը միայն պիտի ունենային։ Բայց անոնք որ չեն հաւատար թէ իրենց մահէն վերջ օր մը կրկին զմեզ պիտի տեսնեն, կը թողունք որ միան իրենց մուրութեան մէջ։

13. Երբ մարդուն զժրագոյնութիւն մը այցելէ, անիկա պառկած ըլլայ թէ օտարի վրայ, մեղի գէմ՝ զանգատ կը բարձրացնէ. հաղիւ թէ զայն կ'ազատենք զի՛ք ճշնշող բռնէն, այնպիսի բաներ կ'ընէ որ կարծես թէ մեր օգնութիւնը խնդրած չ'ըլլար և զինքը մխիթարած չ'ըլլայինք. ահա այսպիսի բաներ ընել կուտայ ապերախութիւնը ամբարիշտին։

14. Զեզմէ առաջ մեր վրէժնորդութիւնը փճացուց ոճրագործ ազգերը, որոնց մարգարէներ զրկած էինք զիրենք ճշմարիտ ճամբուն մէջ բերելու համար. մենք ահա այսպէս կը պատժենք ամբարիշտները։

15. Անոնց փճացումէն վերջ զձեզ հաստատեցինք այս երկրին վրայ, որպէս զի տեսնենք թէ ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէք դուք։

16. Երբ անոնց առջեւ պարզեցինք Իսլամական կրօնքը⁽¹⁾, անհաւատները ըսին. մեղի ուրիշ՝ Քուրան մը իջեց՞ւր երկինքէն, կամ ասկա (քիչ մը) փոխէ։ Պատասխանէ՛ անոնց. ես բան մը չեմ կրնար փոխել (իմ նախաձեռնութեամբ) ես կը գրեմ ինչ որ յայտնուի ինձի. եթէ Աստուծոյ անհնազանդ ըլլամ, կը վախնամ ահաւոր օրուան տանջանքներէն։

17. Ըսէ՛ անոնց. եթէ Աստուած ուզէր, ես ձեզի երբեք չէի կարգար Քուրանի պատուիրանները և զա-

(1) « Մեր պատուիրանները, » (Քաղիմիրքի)

հոնք չէի ուսուցանէր ձեզի: Ձեր մէջ երկար տարիներ ապրած եմ առանց քարոզութիւն ընելու ⁽¹⁾: Ձէք հասկնար գուր:

18. Ի՞նչ բան կայ աւելի յանցաւոր, քան Աստուծոյ վերագրել սուտ մը և անոր նշաններուն հաւատ չընծայել. ամբարիշտներուն գործը երբէք չպիտի բարգաւաճի:

19. Սնոնք Աստուծոյ վայել պաշտամունք կը մատուցանեն կուռքերուն, որոնք ո՛չ կրնան վնասել իրենց, ոչ ալ օգնութեան համար, ու անոնք կ'ըսեն, ահա՛ մեր բարեխօսները Աստուծոյ մօտ: Հարցո՛ւր անոնց. Ամենակարողին կրնա՞ք սորվեցնել բան մը, զոր գիտցած չ'ըլլայ երկինքի մէջ և երկրի վրայ. գովեա՛լ է իր վսեմ անունը. անէ՛ծք երեւակայական չաստուածներուն. (Աստուած այնքան բարձր է, որ ոչ մէկ կուռք կը համար անոր:)

20. Բոլոր մարդիկ ի սկզբան միտակ հաւատք մը ⁽²⁾ կը ձեւացնէին. այնուհետև անոնք կրօնական վիճաբանութիւններու մէջ մտան. եթէ Աստուծոյ խօսքը ի սկզբանէ չի յայտնուէր, իրենց վիճաբանութեան տեղի տուող խնդիրը կարգադրուած կ'ըլլար մինչև հիմա:

21. Անոնք կ'ըսեն. եթէ գոնէ Աստուած նշանով մը յայտնած ըլլար իր Մարգարէն, մենք պիտի հաւատայինք: Պատասխանէ՛. զաղանկները իրեն կը պատկանին. սպասեցէք, ես ալ պիտի սպասեմ:

22. Մեր գթութիւնը չնորհեցինք անոնց ⁽³⁾, ու տնոնք ազատեցան զիրենք վշտահար ընող դժբաղդութիւններէն. բայց անոնք խաբեւայութեամբ վարուեցան մեր

(1) Ինչպէս կը յիշուի, Մուհամմէտ 40 տարեկան էր, երբ քարոզութեան ձեռնարկեց:

(2) « Միտակ ժողովուրդ մը »

(3) Կ'անկարկէ՝ Սէքքէի ժողովուրդին:

նշաններուն հետ: Ըսէ՛ անոնց. Աստուած աւելի կարող է խաբեւային հետ պուխ ելլելու համար. հրեշտակները զձեզ կը դիտեն և ձեր խաբեւայական արարքները գրի կ'առնեն:

23. Աստուած է որ ձեր ճամբան կը բանայ երկրի և ծովուն վրայ. երբ դուք նաւարկէք նաւով մը որ նըպաստաւոր հովի մը շնորհիւ կ'ընթանայ, կ'սկսիք հրճուիլ. բայց երբ հովը սաստկանայ, փոթորիկը մռնչէ, ալիքները ամէն կողմէ պոսթկան, այնպէս որ կը կարծէք թէ պիտի խեղդուիք, ձեր օգնութեան կը կանչէք զԱստուած և անկեղծ հաւատք մը ցոյց տալով կը գոչէք. Տէր Աստուած, եթէ զմեզ այս վտանգէն ազատես, երախտապարտ պիտի ըլլանք քեզի:

24. Բայց հազիւ թէ կ'ազատիք ձեր կիրքերուն ձայնին անտալով, անօրէնութիւններ կը գործէք: Ո՛վ մահկանացուներ, աշխարհային վայելքներուն փոխարէն ձեր հոգին կը կորսնցնէք. յիշեցէք թէ օր մը Աստուծոյ ատեանին առջև պիտի ելլէք ու մենք ձեզի ցոյց պիտի տանք ձեր գործերը:

25. Աշխարհային կեանքը նման է անձրեւին զոր երկինքէն կ'իջեցնենք. անիկա հողին մէջ կը մտնայ ու ձայնելու համար սերմը բոյսերուն, որոնցմով կը մտնին մարդիկ եւ կենդանիներ: Բոյսերը կ'աճին, երկիրը կը գեղեցկանայ անոնց զարդերով և բնակիչները կը յուսան որ հարստութիւններ չա՛իլ ⁽¹⁾: Եւ ահա յանկարծ գիշերուան մթութեան մէջ, կամ լոյս ցերեկով, մենք կը զբրկենք աւելը, հունձքերը կը փճանան այնպիսի ձեւով մը որ նախորդ օրը իբրեւ թէ բնաւ ճոխացուցած չ'ըլլայինք

(1) « Եւ երկրի բնակիչները կը կ'ործեն թէ իրենք են անոնց տէրերը: » (Բաղիմիրաքի):

դաշտերը: Ահա այս կերպով է որ մենք կը բացատրենք Բարձրեալին հրաշալիքները, որպէս զի մարդիկ աչքերնին բանան:

26. Աստուած մարդկային էակները կը հրաւիրէ խաղաղութեան բնակավայրը ⁽¹⁾ ու իր ուզածը կ'առաջնորդէ փրկութեան ճամբուն մէջ:

27. Անոնք որ բարիք կը գործեն, չքեղ վարձատրութիւն մը պիտի ստանան. անոնց ճակտին փայլը երբեք չպիտի մթագնի ամօթով. անոնք յաւիտենապէս պիտի բնակին երանութեան բնակավայրին մէջ:

28. Չարագործները պիտի ստանան իրենց ոճիրնե թուն համարժէք պատիժը. նախատինքներով պիտի ծածկուին անոնք. Աստուծոյ մօտ ոչ մէկ բարեխօս պիտի ունենան. խառն գիշերուան մէկ կտորին պէս քօղ մը պիտի ծածկէ անոնց գէմքերը ու անոնք յաւիտենական կրակին զոհերը պիտի ըլլան:

29. Այն օրը ուր հաւաքենք բոլոր մարդիկը, կռապաշաներուն պիտի բսնք. տհաւասիկ ձեր տեղը և հաւաասիկ ձեր պաշտած կուռքերուն տեղը: Յետոյ զանոնք իրարմէ պիտի զատենք, այն ատեն իրենց ընկերները պիտի բսնն. դուք զմեզ չէ որ պաշտեցիք, (այլ ձեր կիրքերը):

30. Աստուած վկայ է ձեր և մեր միջեւ թէ մենք ձեզի խօնել չէինք ծխեր:

31. Արարիչին առջեւ հաւաքուած, անոնք ճշմարիտ Աստուծոյ պիտի բնորոշին իրենց գործած արարքներուն փոխարէնը և իրենց կուռքերը պիտի անհետանան:

(1) Խաղաղութեան բնակավայրը, «արեւսէլամ», արքայութիւնն է:

32. Հարցուցէ՛ք անոնց. ո՞վ կը կերակրէ զձեզ երկրային և երկնային մուռնդներով. ո՞վ է տէրը լսելիքին և տեսանելիքին. ո՞վ է այն որ մահուան ծոցէն կեանք կը հանէ և կեանքի ծոցէն՝ մահ. ո՞վ է տիեզերքի կառավարիչը: Անոնք պիտի պատասխանեն. Աստուած է: Ըսէ՛ անոնց. ուրեմն ինչո՞ւ չէք երկնչիւր իրմէ:

33. Այդ Աստուածը ձեր ճշմարիտ Տէրն է. ճշմարտութեան դուրս ի՞նչ կը մնայ ձեզի, եթէ ոչ սխալը: Ուրեմն ինչո՞ւ կը հեռանաք հաւատքի ճամբէն:

34. Ահա այսպէս իրագործուեցաւ Աստուծոյ խօսքը ընդդէմ անոնց, որոնք ոճիր կը գործէին, բայց անոնք երբեք չպիտի հաւատան Աստուծոյ:

35. Ըսէ՛ անոնց. ձեր պաշտած չաստուածներէն մէկը կը կրնայ կազմել մարդկային էակ մը ու զայն իր առջեւ հանել ⁽¹⁾. Իսկ Աստուած ստեղծած է մարդիկը ու զանոնք պիտի հաւաքէ իր ատեանին առջեւ. ուրեմն ինչո՞ւ կը մերժէք անոր պաշտամունք մատուցանել:

36. Ըսէ՛ անոնց. ձեր պաշտած չաստուածներուն մէջ կայ մէկը որ ճշմարտութեան ճամբան առաջնորդէ: Աստուած զմեզ կ'առաջնորդէ փրկութեան ճամբուն մէջ. ուրեմն ինքը աւելի արժանի չէ՞ պաշտողներ ունենալու քան անոնք, որոնք խաւարի մէջ մխրճուած ըլլալով ոչ ոք կրնան լուսաւորել. ուրեմն ի՞նչ բանի վրայ հիմնուած է ձեր դատողութիւնը:

37. Անոնք մեծ մատամբ կը հետեւին իրենց կարծիքին, որ ճշմարտութեան համապատասխան չէ բնաւ. Բարձրեալը զիտէ թէ անոնք ի՞նչ կ'ընեն:

38. Քուրանը Աստուծոյ գործն է միայն. անիկա կը

(1) «Ու զայն ոչինչի վերածել յետոյ. » (Քաղեմիւրքի)

հաստատե իրմէ առաջ զրկուած մատենները . անոնց մեկնութիւնն է ան , որուն մասին չէ կարելի կատարել . տիեզերքի վեհագետը երկինքէն իջեցուց զայն :

39. Երբ անոնք ըսեն թէ Քուրանի հնարիչը Մուհամմէտն է , պատասխանէ՝ . ուրեմն անոր պարունակածին նման գրուի մըն ալ դուք կազմեցէք տեանեմ եւ եթէ կրնաք , Աստուծմէ զոտ ուրիշ մէկը օգնութեան կանչեցէք :

40. Անոնք կեղծ կը հուշակեն Գիրք մը որուն գիտութիւնը ըմբռնելու կարող չեն եւ որուն լրումը չէ եղած տակաւին (թէեւ բացատրութիւնները տուինք անոնց .) անոնք աւելի առաջ եկած մարգարէներուն հետ ալ այսպէս վարուեցան ու զանոնք ստախօսներ հուշակեցին , բայց նայեցէք թէ ի՞նչ եղած է ամբարիշտներուն վախճանը :

41. Անոնց մէջ կան մարդիկ , որոնք կը հաւատան Քուրանի ու կան ալ որ կը մերժեն զայն . բայց Աստուծոյ կը ճանչնայ ապականեալ մարդիկը :

42. Եթէ զքեզ ստախօս հուշակեն , պատասխանէ՝ անոնց . իմ գործերս ինձի բաւական են . թո՛ղ ձեր գործերն ալ ձեզի ի նպաստ խօսին . դուք երբեք պատասխանատու չալիտի բլաք այն բանին համար զոր ես կ'ընեմ ու ձեր բրածներուն մեղքն ալ իմ վրաս չալիտի ծանրանայ :

43. Անոնց մէջ կան մարդիկ , որոնք քեզի կուգան մօտիկ ընելու վարդապետութիւնդ , բայց դուն կրնաս խուլերուն բան մը լսելի ընել , քանի որ ոչինչ կը հասկնան :

44. Ուրիշներ ալ կան որոնք քեզի կը նային առանց բան մը անանկու , բայց դուն կրնաս լուսաւորել կոյրերը . անոնց աչքերը փակ են յայտնի առջեւ :

45. Աստուծոյ երբեք անարգարութիւն չի գործեր

մարդոց հանդէպ . մարդիկ իրենք են որ անարգարութիւն կ'ընեն իրարու հանդէպ :

46. Այն օրը ուր զանոնք հաւաքէ իր առջեւ , աշխարհի վրայ ⁽¹⁾ իրենց տարած կեանքը ժամու մը տեւողութիւնը ունեցած ըլլալ պիտի թուի ու անոնք փոխադարձաբար զիրար պիտի ճանչնան , այն ժամանակ վերջին դատաստանը սուտ համարողները որոնք չիտակ ճամբէն չէին ընթանար , կ'որստեան պիտի մատնուին :

47. Անոնց համար մեր պատրաստած պատիժներուն մէկ մասը քու առջեւդ տանք թէ ոչ , անոնցմէ՝ առաջ զքեզ մեր քովը կանչենք թէ ոչ , անոնք բոլորը մեր առջեւ պիտի ելլեն ու Ամենակարողը վկայութիւն պիտի տայ անոնց գործերուն :

48. Իւրաքանչիւր ազգ ունեցաւ իր մարգարէն , եւ զայն դատեց արդարութեամբ ⁽²⁾ . մարգարէները բնաւ անարգար վարմունք չկրեցին ⁽³⁾ :

49. Անհաւատները կը հարցնեն . քու սպառնալիքներդ ե՞րբ պիտի գործադրուին , ըսէ՝ մեզի ժամանակը , եթէ ճշմարտախօս ես :

50. Պատասխանէ՝ անոնց . երկնային չնորհները եւ վրէժանդրութիւնները իմ ձեռքիս մէջ չեն ⁽⁴⁾ , միայն Աստուծոյ է անոնց մատակարարը . իւրաքանչիւր ազգի կեանք

(1) « Գերեզմանին մէջ » (Քաղիմիրքի)

(2) « Իրենց միջեւ եղած անհամաձայնութիւնը արդարութեամբ կարգադրուեցաւ . »

(3) Քաղիմիրքի գիտել կուտայ թէ Մէքքէի անհաւատներուն կ'անկարկուէ հոս :

(4) « Օգտակար եւ ֆլասակար բաներուն վրայ իշխանութիւն չունիմ ես , » (Քաղիմիրքի)

իր պայմանաժամը ունի. վայրկեան մը իսկ կարելի չէ փութացնել և կամ յապաղեցնել վախճանը:

51. Երբ Աստուծոյ պատիժը ձեր վրայ թափի, ցերեկ թէ գիշեր ատեն՝ կը կարծէք թէ ամբարիշտներն են որ փութացուցին զայն:

52. Երբ տեսնէք զայն, այն ատեն պիտի հաւատա՞ք. ձեր փութացնել ուզած պատուհասները այն ատեն պիտի կրէք:

53. Ամբարիշտներուն պիտի բռուի այն ժամանակ. յաւիտեանական պատիժը կրեցէք. ձեր արարքներուն փոխարէնը ստացէք:

54. Անոնք քեզի պիտի դիմեն հասկնալու համար թէ այս սպառնալիքները պիտի իրագործուին. բռէ՛ աւոնց. այս՝ կ'երբնում յանուն Աստուծոյ, ճշմարտութիւնն իսկ է անիկա, ու դուք չէք կրնար արգիլել անոնց գործադրութիւնը:

55. Այն ժամանակ ամբարիշտները պիտի ուզեն իրենց հողին փրկել աշխարհի բոլոր գանձերը տալով. երբ տեսնեն աստուածային վրէժնադրութիւնը, իրենց զղջումը⁽¹⁾ պիտի ծածկեն: Մարդկային ազգը արդարութեամբ պիտի դատուի, և ոչ ոքի անիրաւութիւնն պիտի բլլայ:

56. Ամէն ի՞նչ որ կայ երկինքի մէջ և երկրի վրայ միթէ Աստուծոյ չի՞ պատկանիր. անոր խոստումները միթէ ճշմարիտ չեն. բայց մարդոց մեծամասնութիւնը չի գիտեր այս բանը:

57. Անիկա է որ կուտայ կեանքը և մահը, ու դուք ամենքդ անոր առջեւ պիտի ելլէք:

58. Ո՛վ մահկանացուներ, Աստուած ազգարարութիւններ զրկած է ձեզի, ու նաեւ ձեր սրտերը կրծող

(1) « Վիշաք » (Քաղիմիրսի)

ցաւին՝ դարման, և հաւատացեալներուն լոյս և գթութիւն զրկած է:

59. Որոնք թանկագին չնորհներն են իր առատաձեռնութեան, զանոնք վայելեցէք և ուրախութեամբ լեցուեցէք. ասոնք շատ աւելի նախապատիւ են քան աշխարհի հարստութիւնները:

60. Հարցո՛ւր անոնց. Աստուծոյ ձեզի չնորհած սրնունդներուն մէջ մէկ քանիններուն գործածութիւնը կ'արգիլէք և մնացածը կ'արտօնէք. այս պատուէրը Աստուած ի՞նքն է որ տուաւ ձեզի, թէ չէ՝ դուք ստախոսարար անոր կը վերադրէք զայն:

61. Յարութեան օրը ուրացող սրբապիղծը ի՞նչ բանի վրայ կը խորհի⁽¹⁾. անտարակոյս Աստուած բարութեամբ լեցուն է մարդոց համար, բայց անոնք մեծ մասամբ ապերախտ կ'ըլլան:

62. Ինչ վիճակի մէջ ալ որ գտնուէք, մենք զձեզ կը տեսնենք. երբ Քուբանը կը կարգաք, ներկայ ենք մենք. ձեր բոլոր արարքներուն ակամատես ենք, ու անոնց մասին վկայութիւն պիտի տանք. մըջիւնի մը ծանրութիւնը երկրի վրայ կամ երկինքի մէջ, ամենափոքր ծանրութիւնը ինչպէս ամենամեծը, Բարձրեալին աչքէն չեն վրիպիր: Յայնուրեւան գիրքին մէջ ամէն բան գրուած է:

63. Աստուծոյ բարեկամները զերծ պիտի ըլլան երկիւղէ և վիշտէ:

64. Անոնք որ հաւատքը և բարեպաշտութիւնը կը միացնեն,

65. Այս աշխարհին մէջ եղջանկաբեր խոստումներով

(1) « Բայց ի՞նչ պիտի խորհին, յարութեան օրը անոնք՝ որոնք Աստուծոյ սուտեր կը վերագրեն. » (Քաղիմիրսի)

պիտի միտթարուին և հանդերձեալին մէջ պիտի տեսնեն այդ խոստումներուն իրագործումը. Աստուծոյ խօսքը անփոփոխելի է. անոնք գերազոյն երջանկութիւնը պիտի վայելին:

66. Ամբարիշտներուն խօսքերը թող քեզի վիշտ չը պատճառեն երբէք. ամէն զօրութիւն Աստուծոյ կը պատկանի. անկա գիտէ և կ'իմանայ ամէն բան:

67. Երկինքի և երկրի մէջ եղածները իր սեպհակաշուքիւնն են, անոնք որ ուրիշ չաստուածներ կը պաշտեն, իրենց սննդական կարծիքին ⁽¹⁾ միայն հետեւած կ'ըլլան. անոնք ստախոսութենէ զատ ուրիշ յնարան ունին:

68. Աստուած է որ հաստատեց գիշերը մարդոց հանգիտին համար և ցերեկը աշխատութեան համար ⁽²⁾. ասոնք նշաններ են անոնց համար՝ որոնք կ'անասն իրեն:

69. Անհաւատները կ'ըսեն. Աստուած որդի մը ունի. հեռու իրմէ այս նախապնդը. անկա ինքզինքին բաւական է. երկինքի մէջ և երկրի վրայ եղածները իրեն կը պատկանին: Դուք ձեր բրածը ինչ բանի վրայ կը հիմնէք. չըլլա՞յ որ չգիտցած բաներնիդ խօսիք Աստուծոյ մասին:

70. Ըսէ՛ անոնց. անոնք որ սուտ կը հռչակեն Աստուծոյ գերազոյն վեհափառութիւնը, երջանկութեան բընականաւոր չպիտի հասնին բնաւ:

71. Աշխարհի վրայ կարճատեւ վայելքներէ վերջ զանոնք մեր տեսանին առջեւ պիտի հանուք և անոնց անհաւատութիւնը սոսկալի չարչարանքներով պիտի ողորդենք:

(1) « Զուր հատարի մը » (Վաղեմիբոքի)

(2) « Որպէս զի ամէն բան տեսնէք. »

72. Անգամ մըն ալ կարդա՛ անոնց պատմութիւնը Նոյի, որ ըսաւ իր ժողովուրդին. եթէ ձեզի անտանելի է Աստուծոյ պատուիրաններուն կանխասացութիւնը և իմ բնակութիւնս ձեր մէջ, ես իմ վստահութիւնս կը դնեմ միակ Աստուծոյ վրայ. հաւաքեցէք ձեր ջանքերը և ձեր չաստուածները, ձեր մտադրութիւնները մի՛ ծածկէք. իմ մասին վճիռ մը արձակեցէք ու զիս մի՛ սպասեցնէք:

73. Եթէ մերժէք ընդունիլ իմ հրահանգներս, ձեզմէ ո եւ է բան չեմ պահանջեր. ես միայն երկինքէն կ'ալիւնկալեմ իմ վարձատրութիւնս. անկա ինծի հրամայեց Իսլամութիւնն ընդունիլ:

74. Նոյը ստախոս հռչակեցին, և մենք աղատեցինք զինքը և ընտանիքը, տապանին միջոցաւ. անոր սերունդը աշխարհի վրայ հաստատեցինք. անոնք որ մեր կրօնքը կ'ուրանային, ջուրերուն մէջ խեղդուեցան: Ահա՛ այս է անհաւատներուն վախճանը:

75. Նոյէն ետք, մենք ժողովուրդներուն զրկեցինք մարգարէներ, հրաչք գործելու իշխանութեամբ: Բայց ժողովուրդները չուզեցին հաւատալ այս բանին զոր նախապէս մերժած էին արդէն: Ահա՛ այս կերպով է որ մենք կը կարծրացնենք անօրէններուն սիրտը:

76. Այնուհետեւ զրկեցինք Մովսէսը և Ահարոնը, որոնք պաշտօն ունէին մեր կամքը յայտնելու Փարաւոնին ու անոր պալատականներուն, բայց ապականութեան մէջ թաթխուած ժողովուրդը արհամարհանքով ընդունեց զանոնք:

77. Երբ տեսան ճշմարտութիւնը՝ մեր կողմէ զրկուած, ըսին. ասիկա պարզապէս կախարդութիւն է:

78. Այն տեսն Մովսէս ըսաւ անոնց. այսպէ՞ս կը խօսիք այն ճշմարտութեան մասին, որ զձեզ կը լուսաւորէ. ասոնք կախարդութիւններ են միթէ. կախարդները երբէք չպիտի բարգաւաճին:

79. Փարաւոնի պալատականները գոչեցին. դուք որոշած էք մեր հայրերուն դաւանութենէն հեռացնել զմեզ և մեր մէջ տիրապետել⁽¹⁾. մենք երբէք չպիտի հաւատանք ձեզի:

80. Այն ատեն Փարաւոն կանչել տուաւ բոլոր ճարտար կախարդները, և երբ անոնք հաւաքուեցան, Մովսէս ըսաւ. ձեր գաւազանները նետեցէք⁽²⁾:

81. Կախարդները հնազանդեցան. Մովսէս յարեց. Աստուած պիտի ոչնչացնէ ձեր գործած կախարդութիւնը, որովհետեւ անիկա երբէք չի յաջողցներ չարերուն գործը:

82. Աստուած իր խօսքերուն ճշմարտութիւնը կը հաստատէ, հակառակ՝ ամբարիշտներուն ցոյց տուած ընդդիմութեանը:

83. (Ոչ որ հաւատաց Մովսէսի.) միայն Իսրայէլացիները հաւատ ընծայեցին. Եգիպտացիները վախցան Փարաւոնի և մեծամեծներուն հարստահարութենէն, որովհետեւ Փարաւոն այդ երկրին մէջ ամենազօր էր և ամբարիշտ⁽³⁾:

84. Մովսէս այն ատեն ըսաւ իր ժողովուրդին. Եթէ կը հաւատաք Աստուծոյ, ձեր ամբողջ յոյսը անոր վրայ դրէք, եթէ դուք իրականապէս ինքզինքնիդ անոր յանձնած էք:

85. Իսրայէլացիները պատասխանեցին. անիկա մեր միակ ապաւէնն է. Տէր, զմեզ մի՛ ընեն հարստահարիչ ժողովուրդի մը փորձութեանց զոհերը:

(1) « Եւ որպէս զի այս երկրին մեծութիւնը ձեր երկուքին պատկանի. »

(2) Կը յիշուի թէ նոյնիմաստ հատուածներ կան նաեւ է. գըլուխին մէջ, 109րդ տունին և յաջորդ տուններուն մէջ:

(3) « Եւ Իսրայէլացիները ի գործ կը դնէր. »

86. Քու զթութեամբդ ազատէ՛ զմեզ անհաւատունութուն ձեռքէն:

87. Այն ատեն Մովսէսին և եղբորը ներչնեցինք Եգիպտոսի մէջ տուներ յինել Իսրայէլացիներուն համար և զանոնք դարձնել հոն՝ ուր աղօթք կ'ընեն, Բարձրեւելին փառաբանութիւնն ընել և մեր վարձատրութիւնները աւետել հաւատացեալներուն:

88. Մովսէս գոչեց. Տէր, Փարաւոնին և անոր մեծամեծներուն տուիր աշխարհային հարստութիւններ և պերճութիւններ. զանոնք հեռացուր քու օրէնքէդ⁽¹⁾. փճացուր անոնց հարստութիւնները, կարծրացուր անոնց սրտերը. թո՛ղ անոնք անհաւատ մնան, մինչև որ իրենց վրայ թափին սոսկալի տանջանքները:

89. Աստուած պատասխանեց. քու խնդրանքդ ընդունուած է, քաղեցէք շիտակ ճամբայէն և հեռացէք անոնցմէ՝ որոնք կուրօթեան մէջ ինկած են:

90. Իսրայէլացիներուն առջեւ բացինք ճամբայ մը ծովերուն մէջէն. Փարաւոն և իր բանակը զանոնք հալածեցին զէն ի ձեռին, բայց յանկարծ ավերեցին մէջ խեղդուեցան: Այն ատեն Փարաւոն գոչեց. կը հաւատամ որ Իսրայէլացիներուն Աստուծմէն զատ ուրիշ Աստուած չի կայ. անոնց հաւատքը կ'ընդունիմ:

91. Այո՛, հիմա կը հաւատաս, բայց դեռ քիչ ժամանակ առաջ անհնազանդ և չար էիր:

92. Այսօր քու դիակդ ծովէն դուրս պիտի հանենք⁽²⁾, որպէս զի « պազայ սերունդին օրինակ ըլլայ, որքան

(1) « Որպէս զի քու ճամբայէդ հեռանան. »

(2) Իսրայէլացիներէն ոմանք կոտորած յայտնած ըլլալով թէ Փարաւոն չէ մեռած, Դարբիէլ անոր դիակը ծովէն դուրս քաշեց և անոնց աչքին առջեւ ցուցադրեց:

փոքր է թիւն է այն մարդոց, որոնք կրօնքին համար նախանձախնդիր չ'են:

93. Իսրայէլի զաւակներուն համար ապահով բնակավայր մը ⁽¹⁾ և սքանչելի բաներ տուինք իրր մնունդ, անոնք այն ատեն միայն պառակտեցան, երբ տեսան երկինքէն իջած լոյսը: Բարձրեալը պիտի դատէ անոնց անհամաձայնութիւնները վերջին դատաստանին օրը:

94. Եթէ մեր վարդապետութիւնը քու սրտիդ մէջ կասկած մը յարուցանէ, տեղեկութիւն հարցուր անոնց, որոնք քեզմէ առաջ զրկուած նուիրական մատեանները ստացան. Աստուած քու վրադ իջեցուց ճշմարտութիւնը, չ'ըլլայ որ կասկածիս անոր մասին:

95. Մի՛ հետեւիր անոնց՝ որոնք սուտ կը հռչակեն Աստուծոյ նշանները, եթէ չես ուզեր դատուիլ աստուածամերժներուն կարգը:

96. Անոնք՝ որոնց դէմ Աստուած արձակած է իր անխօփօսելի վճիռները, բնաւ չպիտի հաւատան:

97. Եթէ նոյն իսկ մեծամեծ հրաշքներ դործես, անոնք պիտի յամառին իրենց անհաւատութեան մէջ, մինչեւ որ ինքզինքնին դժոխքի կրակներուն մէջ գտնեն:

98. Եթէ այնպէս չ'ըլլար, հաւատացեալ եղող քաղաք մը փրկուած կ'ըլլար, բայց միայն Յովնանի ժողովուրդն է որ հաւատաց անոր մարգարէութեան և ազատեցաւ այն սարսափելի պատիժներէն, որոնք իրեն կը

(1) Ուրբիոյ երկերը:

սպառնալին այս աշխարհի մէջ. մենք թոյլ տուինք որ անիկա ապրի մինչեւ որոշ ատեն մը ⁽¹⁾:

99. Եթէ Աստուած ուզէր, աշխարհի բոլոր մահկանացուները միեւնոյն հաւատքը կ'ունենային. դուն կ'ուզես բռնադատել մարդիկը որ հաւատացեալ ըլլան:

100. Հաւատքը Աստուծոյ մէկ չնորհն է զոր ան ըստ կամս կը բաշխէ: Աստուած իր զայրոյթին առարկայ պիտի ընէ անոնք՝ որոնք չեն ուզեր երբէք հասկնալ:

101. Ըսէ՛ անոնց. երկինքի և երկրի հրաշալի տեսարանները և հրաշքներն ու ազդարարութիւնները ո՛չ մէկ բանի պիտի ծառայեն անոնց համար՝ որոնք չեն հաւատար:

102. Ի՞նչ կը յուսան անոնք. իրենցմէ առաջ ապրած ժողովուրդները ի՞նչ վախճան որ ունեցան, նոյնը պիտի ունենան իրենք. լսէ՛ անոնց. սպասեցէ՛ք, ես ալ ձեզի հետ պիտի սպասեմ:

(1) Իսմայիլ՝ որդի Ալիի, Յովնանի վրայ գրած իր մէկ գործին մէջ կը պատմէ թէ՛ Յովնան իր կնոջ և երկու տղոցը հետ ճամբայ ելած էր դէպի Նինուէ, կռուպաշտութեան տեղ ճշմարիտ կրօնքը քարոզելու համար: Տիգրիս գետին վրայ իր կինն ու զաւակները կորսնցուց և սկսաւ դառնօրէն ողբալ, բայց Աստուած իրեն յայտնեց թէ վերստին պիտի գտնէ իր կներ: Յովնան Նինուէցիներուն քարոզած միջոցին ծաղր ու ծանակի ելծակոյ եղաւ. Աստուած ալ զանոնք պատժելու համար հրեղէն ամպ մը իջեցուց Նինուէի վրայ, այնպէս որ բոլոր բնակիչները դուրս փախան, և Յովնանէն խնդրեցին որ զերենք այս փորձանքէն ազատէ: Աւելի ուշ, Յովնան մեկնեցաւ Նինուէէն, և Տիգրիս գետին վրայ նու մը նստաւ, բայց նաւը խեցու մնաց. այն ատեն նաւապետը վիճակով Յովնանը բռնեց ու գետը Նետեց, ձուկ մը կլլեց Յովնանը և վեց օր վերջ տարաւ Նետեց զայն Այլա քաղաքի եզերքը, Աստուած դժմենի մը բուսցուց և տերեւներովը ծածկեց զայն, որովհետեւ մերկ էր. հրեշտակապետը դպաւ անոր գլուխին և մոզերով ծածկեց զայն, յետոյ Աստուած տուաւ անոր կինն ու զաւակները և Նինուէ վերադարձուց:

103. Մեր պաշտպանութիւնը ազատեց մարդարէները և հաւատացեալները, անոնց փրկութիւնը օրէնք մըն է մեզի համար:

104. Մահկանացուներ, եթէ իմ կրօնքս տարակոյսի մէջ կը թողու զձեզ, կը յայտարարեմ ձեզի որ չ'ակնկալեք թէ ես կը պաշտեմ ձեր չստուածները, այլ ես կը պաշտեմ այն Աստուածը որ ձեզի մահը պիտի զրկէ. անիկա ինծի հրամայեց Իսլամութիւն ընդունիլ:

105. Ինծի ըսաւ. բայց քու սիրտդ Աստուծոյ միութեան կրօնքին, և մերժէ՛ խոնակ ծխել կուռքերուն առջեւ:

106. Երբէ՛ք օգնութեան մի կանչեր երեւակայական չստուածներ, որոնք ո՛չ կրնան օգնել քեզի, ոչ ալ՝ վրնասել, եթէ այս արգելքիս դէմ գործես, ամբարիշտներուն կարգը պիտի դասուիս:

107. Միայն Աստուած կրնայ զքեզ փրկել զժրադուրթենէ մը. (եթէ քեզի երջանկաբեր բան մը զրկէ, ոչ ոք կրնայ կասեցնել իր չնորհները.) անիկա ըստ կամս կը բաշխէ իր ծառաներուն իր բարիքները: Գիթած և անյիշաչար է ան:

108. Մահկանացուներ, ճշմարտութիւնը կը փայլի ձեր աչքերուն առջեւ (1). ո՛վ որ տեսած է զայն, անոր հոգին լոյսով լեցուած է. ո՛վ որ կը հեռանայ անկէ, իր հոգիին փրկութիւնը կը կորսնցնէ, ես լիազօր մը չեմ բնա՛ւ:

109. Հետեւաբար, քեզի եղած աստուածային յայտնութիւններուն հետեւէ, և սպասէ քու Աստուծոյդ վը՛ծիօին. դատաւորներուն ամենէն արդարն է ան:

(1) « ճշմարտութիւնը եկած է ձեզի՝ Աստուծոյ կողմէ. »

(Քաղեմիրաքի)

Յ Ո Վ Տ

Տրուած՝ Մէֆֆէի մէջ. — 123 տուն

Յանուն ողորմած եւ անյիշաչար Աստուծոյ

1. Ելի՛ք, լամ, բե. այս Գիրքը որուն տունները ի սկզբան զրուած են հաստատուն հիման վրայ, եկած է անկէ՝ որ Տէրն է իմաստութեան և գիտութեան:

2. Անոր մէջ ձեզի կը հրամայուի հաւատալ Աստուծոյ միութեան, եւ պատգամաւոր մըն եմ որ պաշտօնունիմ ձեզի յայտնելու անոր պատիժները և վարձատրութիւնները:

3. Հայեցե՛ք Աստուծոյ ներդրամութիւնը, ընդունեցէ՛ք իր կրօնքը. Աստուած իր չնորհներովը պիտի ողողէ զձեզ մինչեւ նախապէս նշանակուած վախճանը, և այն որ ինքզինքը արժանի կը հանդիսացնէ, պիտի վայելէ Աստուծոյ առատաձեռնութիւնը. եթէ մերժէ՛ք հաւատալ ինծի, կը վախնամ որ մեծ օրուան պատիժին ենթարկուիք:

4. Դուք պիտի ելլէք Աստուծոյ ատենին՝ առջեւ. անոր զօրութիւնը անսահման է:

5. Միթէ անոնք չեն ծածկեր իրենց սիրտը կրկնապատիկ քողով մը (1) Բարձրեալին ակնարկէն խուսափելու համար:

(1) « Ծաւքեր կը կողմն երենց սրտերուն մէջ, » կը թարգմանէ Քաղեմիրաքի և կը յարէ թէ Գուրանը միշտ կը նմանցնէ սիրտը պատառի կտորի մը զոր կը ծալլեն բան մը ծածկելու համար հոն:

6. Բայց ինչ ճիշդ որ ալ ընեն (իրենց զգեստներով) ծածկուելու համար, Աստուած գիտէ թէ ինչ բան կը ծածկեն և ինչ բան երեւան կը հանեն:

7. Անտարակոյս անիկա կը խուզարկէ անոնց սրտերը:

8. Աշխարհի վրայ չկայ կենդանի մը որ իր անունը զը Աստուծոյ ձեռքէն չստանայ. անիկա կը ճանչնայ ամենէն ստորին սողունին որջը, ու գիտէ թէ ո՛ւրտեղ պիտի մեռնի ան: Յայտնութեան գիրքին մէջ ամէն բան գրուած է:

9. Աստուած երկինքն ու երկիրը ստեղծեց վեց օրուան մէջ. (ստեղծագործութենէն առաջ) անոր դահը ջուրերուն վրայ հաստատուած էր. անիկա կ'ուզէր գիտնալ թէ ձեր մէջէն ո՛վ արժանի է ստեղծագործութեան:

10. Երբ անհաւատներուն ըսես որ օր մը յարութիւն պիտի առնեն, անոնք կը պատասխանեն. ասոնք կախարդի խօսքեր են:

11. Եթէ պատիժը յետաձգենք մինչև որոշուած ժամանակը, անոնք կ'ըսեն. ինչո՞ւ համար յետաձգել անոր գործադրութիւնը: Անոնք օր մը պիտի կրեն այդ պատիժները, զորս կը ծաղրէին ու ոչ ոք պիտի կրնայ զիրենք ազատել անոնցմէ:

12. Երբ մարդիկը զրկենք այն բարիքներէն, զորս վայելել տուինք իրենց, յուսահատութեան մէջ կ'իյնան և կ'ըլլան ապերախտ (անհաւատ):

13. Երբ անոնց վրայ ճնշող դժբաղդութեան յաջորդել տանք բարեաւած օրեր, կ'ըսեն. դժբաղդութիւնը հեռացաւ մեզմէ, ու ինքզինքնին կուտան հաճոյքի և գոռոգութեան զինովութեանց:

14. Անոնք որ համբերատարութեամբ կը տոկան և

բարի գործեր կ'ընեն, արժանի պիտի ըլլան մեր գթութեան և չքեղ վարձատրութեան մը:

15. Եթէ մեր պատուիրաններէն մին մոռնաս դուն, եթէ քեզմէ պահանջեն որ գանձ մը երեւան հանես կամ հրեշտակ մը քեզի ընկերանայ, մի՛ վշտանար. քու պաշտօնդ միայն քարոզել է: Բոլոր էակներուն կառավարելու գործը Աստուծոյ կը պատկանի:

16. Երբ անոնք ըսեն թէ Քուրանը Մուհամմէտի հնարած մէկ գիրքն է, պատասխանէ՛. լաւ, անոր պարունակածին նման տասը գլուխներ ալ դուք բերէք, և Աստուծոյ զատ ուրիշ ո՛վ որ կրնաք օգնութեան կանչեցէք, եթէ անկեղծ էք:

17. Բայց եթէ չկրնաք բերել, գիտցէք որ այս գիրքը Բարձրեալին գիտութեամբը իջած է երկինքէն, և իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ: Չպիտի հաւատաք դուք այս բանին:

18. Անոնք որ աշխարհային կեանքին յարած, անոր հաճոյքները միայն պիտի բաղձան վայելել, իրենց արարքներուն վարձքը պիտի ստանան աշխարհի մէջ ճշգրտօրէն:

19. Բայց յաւիտենական կեանքին համար անոնց արարքները զուր և անարժէք պիտի ըլլան, և կրակը պիտի ըլլայ իրենց բաժինը:

20. Պիտի հաւատան իր վարդապետութեան անոնք՝ որ Մարգարէին պատուէրներուն կը հնազանդին, պատուէրներ՝ զորս կուտայ Մարգարէին ընկերացող հաւատարիմ մէկը⁽¹⁾, որ եկաւ Հնդամատեանէն ետք, ուր կը փայլի աստուածային լոյսն ու գթութիւնը: Իսկ չհաւա-

(1) « Աստուծոյ կողմէ եկած մէկը »

տացողները դժոխքին չարչարանքներուն պիտի ենթարկուին: Թո՛ղ Քուրանը ու է տարակոյս չթողու մաքիդ մէջ. երկինքէն իջած ճշմարտութիւնն է ան. և սակայն մարդոց մեծամասնութիւնը կը յամառի իր անհաւատութեան մէջ:

21. Աստուած ստախոս հռչակելէ աւելի ահաւելի ուժիւր մը կա՞յ միթէ: Այս յանցանքը գործողները անոր ատեանին առջեւ պիտի ելլեն ու վկաները պիտի ըսեն. ահա՛ այն մարդիկը որոնք Ամենակարողին դէմ սրբապիղծ խօսքեր ըրին. Աստուծոյ անէծքը միթէ ամբարիշտներուն վրայ չպիտի՞ թափի:

22. Անոնք որ իրենց նմանները կը հեռացնեն Աստուծոյ ուղիէն, անոնք որ սխալ մեկնութիւններ կուտան անոր կրօնքին և երբէք չեն հաւատար հանդերձեալ չեանքին, այս աշխարհի վրայ անկարող չպիտի դարձնեն զԱստուած ու անոր զայրոյթին դէմ չպիտի կրնան պաշտպանուիլ: Անոնց կրած չարչարանքները ահաւոր պիտի ըլլան, որովհետեւ ո՛չ տեսնել, ոչ ալ լսել ուղեցին:

23. Անոնք կորստեան մատնեցին իրենց հոգիները և իրենց հնարած երեւակայական Աստուածներուն փճանալը տեսան:

24. Ո՛չ մէկ տարակոյս կայ որ անոնք հանդերձեալ կեանքին մէջ ամենէն դժբաղբները պիտի ըլլան:

25. Իսկ այն հաւատացեալները որոնք առաքինի են, իրենց վստահութիւնը Աստուծոյ վրայ կը դնեն և յաւիտենապէս պիտի բնակին երանութեան բնակավայրին մէջ:

26. Մարդոցմէ ոմանք կը նմանին խուլերու և կոյրերու, իսկ ոմանք ալ՝ լսողներու և տեսնողներու. իրարու հաւասար կրնան նկատուիլ անոնք. ինչո՞ւ չէք խորհիր այս օրինակին վրայ:

27. Մեր կողմէ ղրկուած Նոյը ըսաւ իր ժողովուրդին. ես պաշտօն ունիմ Աստուծոյ խօսքը քարոզելու ձեզի:

28. Միակ Աստուած մը պաշտեցէք. այսպէս՝ դուք ենթարկուիք վիշտի օրուան պատիժներուն:

29. Անհաւատութիւն ուխտած ժողովուրդին մեծամեծները պատախանեցին, դուն ալ մեզի պէս մարդ մըն ես, ժողովուրդին ամենէն ստորին հատուածն է որ քեզի հետեւած է առանց խորհելու. դուն չունիս ու է արժանիք որ զքեզ աւելի գերազանց ընէ. դուն և քեզի պէսները խաբեաւորներ էք:

30. Նոյ գոչեց. ո՛վ իմ ժողովուրդս, ի՞նչ կը խորհիք դուք. միթէ ես պիտի խնդրէի՞ որ դուք Աստուծոյ լոյսը վնասէիք, եթէ ես ինքս ուղղուած չըլլայի անկէ և բնորոշած չըլլայի Աստուծոյ շնորհները, որոնք աւա՛ղ, չը կան ձեզի համար:

31. Ո՛վ իմ ժողովուրդս, իմ ցոյց տուած եռանդիս փոխարէն դրամ չեմ ուղեր ձեզմէ. Աստուած միայն պիտի վարձատրէ զիս. բայց ես չեմ կրնար ինձմէ հեռացընել հաւատացեալները. անոնք Աստուծոյ առջեւ պիտի ելլեն, մինչդեռ դուք տգիտութեան մէջ թաղուած էք:

32. Ո՛վ իմ ժողովուրդս, եթէ ես չընդունիմ զանոնք որ կը հաւատան Աստուծոյ, ո՛վ պիտի պաշտպանէ զիս Տէրոջը քով. այս բաներուն վրայ երբէք չպիտի խորհիք դուք:

33. Ձեզի չեմ ըսեր բնաւ թէ երկինքի՞ զանձերը իմ տրամադրութեանս տակ են, թէ ես ապագան կը կարգամ ու հրեշտակ մըն եմ: Ես չեմ ըսեր անոնց զորս կ'արհամարհէք դուք՝ թէ Աստուած ու է բարիք չպիտի շնորհէ անոնց: Եթէ այսպիսի խօսքեր ըսէի, ո՞՞ր գործած

կ'ըլլայի: Յաւիտենականը կը կարգայ սիրտերու խորը:

34. Անոնք պատասխանեցին Նոյի. երկար ատենէ ի վեր կը վիճարանիս մեզ հետ (և մեր կոխները աւելցնելէ զատ ուրիշ բան ըրած չունիս). քու սպառնալիքներդ գործադրել տուր տեսնենք, եթէ ճշմարիտը կը խօսիս:

35. Անշուշտ, պատասխանեց Նոյ, Աստուած չիտի գործադրէ՝ եթէ ուզէ. և դուք չէք որ պիտի կրնաք մեզմայնեկ անոր խստութիւնը:

36. Իմ ասուած փրկարար խորհուրդներս անօգուտ պիտի ըլլան ձեզի, եթէ Աստուած ուզէ մոլորութեան մէջ նետել զձեզ: Անիկա ձեր ալ, իմ ալ Տէրն է. մենք ամենքս անոր պիտի վերադառնանք:

37. Երբ անոնք քեզի ըսեն թէ Մուհամմէտն է Քուրանը հնարողը, պատասխանէ՛. եթէ ես հնարած եմ զայն՝ մեղքը զիդս. բայց ձեր մեղքերէն քաւեալ եմ ես:

38. Այնուհետեւ Նոյի սա յայտնութիւնը ըրաւ Աստուած. քու ժողովուրդիդ մէջէն միայն անոնք հաւատացեալ պիտի նկատուին, որոնք արդէն հաւատացած են. ամբարիշտներու ըրած գործերուն համար ցաւ մի զգար:

39. Մեր աչքին առջեւ կերտէ այն տապանը որուն յատակագիծը տուինք քեզի. նենգամիտներուն ի նպաստ ձայնդ մի բարձրացնէր այլեւս. անոնք ջրհեղեղին մէջ պիտի կորսուին:

40. Ու Նոյ կերտեց իր տապանը. և ամէն անգամ որ իր ժողովուրդին մեծամեծները կ'անցնէին քովէն, կը ծաղրէին զինքը: Նոյ կ'ըսէր. դուք կը ծաղրէք զիս, բայց ես ալ իմ կարգիս պիտի ծաղրեմ զձեզ և պիտի տեսնէք:

41. Քիչ ատենէն պիտի հասկնաք թէ որի՞ վրայ պիտի թափի աստուածային զայրոյթը, որ անխտիր բոլոր

յանցաւորներուն պիտի կրկ տայ յաւիտենական չարչարանքները:

42. Ու այսպէս ալ եղաւ մինչեւ այն վայրկեանը երբ մեր հրամանը գործադրուեցաւ (և ջուրի ամբարանոցը պոռթկաց) ⁽¹⁾: Այն ատեն մենք ըսինք Նոյի, տապանին մէջ մտցո՛ւր իւրաքանչիւր կենդանիի ցեղէ մէկ զոյգ, ինչպէս նաեւ քու ընտանիքիդ անդամները, ի բաց առեալ այն որ կորստեան զատապարտուած է ⁽²⁾ հոն մտցո՛ւր նաեւ հաւատացեալները, բայց անոնց թիւը չատ պզտիկ էր:

43. Նոյ ըսաւ անոնց. մտէ՛ք տապանին մէջ. Աստուծոյ շնորհիւ անիկա պիտի նաւարկէ ու յետոյ խաւիսի պիտի ներէ, որովհետեւ Աստուած գթած և ներողամիտ է:

44. Տապանը ⁽³⁾ կը տատանէր ալիքներուն վրայ որոնք լեռներու պէս կը բարձրանային: Նոյ կանչեց իր

(1) Արաբ մեկնիչները անհամաձայն են ջրամբար բառին թէ՛ իմաստին և թէ՛ զանուած տեղւոյն մասին, ոմանք կ'ենթադրեն թէ սյոյ ջրամբարը պոռթկաց, ջրհեղեղը յառաջ բերելու համար. դաւով տեղւոյն, ոմանք կ'ըսեն թէ Հնդկաստանի մէջ էր, ոմանք՝ Միջագետքի մէջ, ոմանք ալ՝ Արաբիոյ Քուֆա քաղաքին մէջ: Արաբներէն բնագրին մէջ գործածուած է **բաւնուր** բառը, կամ գործածական լեզուով **բաւնուր**, որ տեսակ մը թռնիք է, ուր հաց կ'եփեն արեւելքի մէջ: Քուրանի մեկնիչներէն ոմանք բնագրին **բաւնուր** բառը թռնիք թարգմանելով զուարճաբանօրէն կ'ըսեն թէ ջրհեղեղ յառաջ բերող թռնիքը այն էր ուր եւս հաց կ'եփէր:

(2) Էլ Հասան կը կարծէ թէ տապան Նոյի որդիներէն մէկն է, որ ըստ աւանդութեան, անհաւատութեան մէջ մնացած էր: Արաբ հեղինակներ կ'ըսեն թէ Նոյի տապանին մէջ մտնողներուն թիւը 806 կը հասնի:

(3) Ըստ Էլ Հասանի, տապանը ունէր 1200 կանգուն երկայնութիւն և վեց հարեւր՝ լայնութիւն. բայց ուրիշ Արաբ մեկնիչ մը ծիծաղելի կը գտնէ որ նաւ մը սյոյ ձեւը ունենայ:

որդին որ դուրսը մնացած էր ու ըսաւ անոր. ո՛վ իմ զաւակս, ներս եկո՛ւր, անհաւատներուն հետ մի կենար:

45. Անիկա պատասխանեց. ես լեռան մը վրայ պիտի բարձրանամ ու ջրհեղեղէն զերծ պիտի ըլլամ: Նոյ յաբեց. Աստուծոյ պատիժէն ոչ ոք պիտի խուսափի, բացի անոնցմէ որոնց վրայ պիտի գլխաւորուի: Զուրբերը բարձրացան ու բոլոր մարդիկ խեղդուեցան (Նոյի որդին ալ միասին):

46. Աստուած ըսաւ. ո՛վ երկիր, ծծէ՛ ջուրերը, և ո՛վ երկինք՝ գոցուեցէ՛ք: Ու ջուրերը իջան, Աստուծոյ հրամանը գործադրուեցաւ, տապանը հանգչեցաւ էլ ձուտի լերան վրայ ու ձայն մը գոչեց. ամբարիշտները թո՛ղ հեռանան ասկէ ⁽¹⁾:

47. Այն ատեն Նոյ սա աղօթքը ուղղեց Աստուծոյ. տէ՛ր, իմ զաւակս ալ իմ ընտանիքիս կը պատկանի. քու խոստումներդ ճշգրիտ են ու դուն դատաւորներուն ամենէն արդարն ես:

48. Աստուած պատասխանեց. ո՛վ Նոյ, քու զաւակըդ ընդունիքիդ անդամ չի նկատուիր. ըրածդ անարդար բան մըն է, չգիտցած բանդ ինձմէ մի՛ խնդրեր, քեզի կ'աղագարարեմ որպէս զի տգէտներուն դառն չըլլաս:

49. Տէ՛ր Աստուած, յարեց Նոյ, ես քեզի կ'ապաւինիմ, թոյլ մի տար որ իմ չգիտցած բաներս խնդրեմ

(1) Մահմետական աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ այս փոքրիկ լեռը կը գտնուի Միջագետքի հարաւային մասին մէջ, Հայաստանի սահմանագլխուն վրայ, քիչ հեռու այժմու ձեղերէ քաղաքէն. Քաղի միջքի գիտել կուտայ թէ Նոյն աւանդութիւնը Քաղդէացիներն ալ ունին. ձուտի բառը համապատասխան է ձորտիին կամ կորթեան լեռներուն, որոնց մէկ աղաւաղումն է թերեւս այս բոլորին հակառակ, Հնդամատեանը կը վկայէ թէ Նոյի տապանը կանգ առաւ Հայաստանի Արարատ լեռան վրայ:

քեզմէ. իմ գործս գէշ է, եթէ ինձի հսկողն և չգլխաւորուի:

50. Այն ատեն Աստուած ըսաւ. ո՛վ Նոյ, դուրս ելիր տապանէն. մեր օրհնութիւնը և փրկութիւնը թող քու վրայ ըլլայ, նաեւ անոնց վրայ՝ որոնք քեզի հետ են. միւսները պիտի թողունք որ աշխարհային հաճոյքներու մէջ մխրճուին ու այնուհետեւ կրեն մեր պատիժները:

51. Ո՛վ Մուհամմէտ, քեզի կը յայտնենք այս պատմութիւնը որ քաղուած է գաղտնիքներու գիրքէն. ո՛չ դուն ոչ ալ քու ժողովուրդդ անոր մասին բան մը գիտէիք ցարդ, համբերատար եղէ՛ք, Աստուծմէ երկնչողները երջանիկ վախճան մը պիտի ունենան:

52. Ատէականներուն զրկեցինք Յովտը, մարգարէ Աստուծոյ. անիկա ըսաւ իր ժողովուրդին. պաշտեցէ՛ք զԱստուած, իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ, ձեր հաւրած տատուածները երեւակայական են:

53. Ո՛վ իմ ժողովուրդս, ես ձեզմէ դրամ չեմ պահանջեր, իմ վարձքս Աստուած պիտի տայ. աչքերնիդ չպիտի բանաք դուք:

54. Ո՛վ իմ ժողովուրդս, Աստուծոյ գլխութիւնը հայցեցէ՛ք, աղաչեցէ՛ք իրեն ու անիկա անձրեւ պիտի բերել տայ ձեր դաշտերուն վրայ ⁽¹⁾:

55. Անիկա պիտի անեցնէ ձեր ոյժը. կռապաշտութեան ոճիրը մի՛ գործէք կրկին:

56. Անոնք պատասխանեցին. ո՛վ Յովտ, քու առաքելութեանդ մասին ո՛ր եւ է անպացոյց չտուիր մեզի. միմիայն խօսքերուդ վրայ հիմնուած չենք կրնար ձգել մեր հաստուածները. քեզի չպիտի հաւատանք ընաւ:

57. Մեր աստուածներէն մին իր վրէժինդիր հար-

(1) Ատէականները երաշտութենէ կը տառապէին:

ուսածը իջեցուց քու վրադ. զԱստուած վկայ կը կոչեմ, ըսաւ Յովտ, և դուք ալ վկայ էք որ ես անպարտ եմ ձեր կռապաշտութենէն:

58. Զիս չըջապատեցէք ձեր որոգայթներով եւ մի սպասէք որ անոնցմէ սոսկամ:

59. Որովհետեւ իմ յենակէտս Աստուծոյ բազումն է, այն Աստուծոյն որ թէ իմ և թէ ձեր տէրն է: Բոլոր էակները (իրենց մագին ծայրերէն) Աստուած բռնած է. անիկա փրկութեան ճամբան կ'ուսուցանէ:

60. Երբ դուք անհաւատութեան մէջ յամառիք մնալ, ես իմ պաշտօնս կատարած կը համարեմ: Աստուած ձեր տեղը ուրիշ ժողովուրդ մը պիտի դնէ ու դուք չպիտի կրնաք ու եւ չարիք հասցնել Աստուծոյ: Ամբողջ աշխարհը Աստուծոյ կը պատկանի:

61. Երբ մեր վճիռը դործադրուելու վրայ էր, Յովտ և հաւատացեալները, մեր պաշտպանութեան շուքին տակ մտան և ազատեցան սոսկալի պատիժէ մը:

62. Ատէականները մերժած էին հաւատալ Աստուծոյ ճշմարտութեան, անոնք մեր առաքեալին դէմ անհրաշդանդեցան և հետեւեցան կուրօրէն անհաւատ մեծամեծներու կամքին:

63. Աստուծոյ անէծքը զանոնք հալածեց այս աշխարհի և հանդերձեալին մէջ. անոնք միթէ անհաւատ չէին եղած, և Աստուծոյ ճամբէն չէին հեռացած միթէ:

64. Թէմուտէականներուն զրկեցինք իրենց եղբայրը, Սալէն, որ ըսաւ. ո՞վ իմ ժողովուրդս, պաշտեցէք զԱստուած, անկէ զատ ուրիշ Աստուած չկայ. անիկա ձեզի հողէն ստեղծեց և աշխարհի վրայ բնակարան մը տուաւ ձեզի. իր ներողամտութիւնը հայցեցէք. իրեն վերադարձէք. անիկա ձեզի մօտ է և կը լսէ զձեզ:

Ի
2)

Ձ Ե Կ Ո Յ Յ

Քուրանի Հայերէն թարգմանութիւնը պիտի
բաղկանայ ընդ ամենայն 50 պրակներէ (800 էջ)
կամ 160 էջնոց 5 հատորներէ :

Ամբողջ գործին համար կընդունիմք

ԿԱՆԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլիս և գաւառները	15 շրշ .
Եւրոպա	4 ֆրանք
Ամերիկա	1 տոլար
Ռուսաստան	2 բուպլի

ԱՄԷՆ ՄԷԿ ՀԱՏՈՐ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

4 դրե.ի, կամ մէկ ժրանք, կամ 25 սէնթ

Կը գտնուի բոլոր գրախաճառներուն մօտ .

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

Յ. Ասատուրեան և Որդիք Տպարանը

Կ. Պոլիս, Պապը-Ալի ճատուխի, Թիւ 52

Imprimerie A. Assadourian et Fils.

52, Avenue Bab Ali

CONSTANTINOPLE.

ՄԵԾԱՔԱՆՁԿ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ԳՈՀԱՑՈՒՅԻՉ ԶԵՂՉ